

**SORU SORARAK OKUMA STRATEJİSİNİN İKİ DİLLİ 7. SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN ÖZET ÇIKARMA BECERİLERİNE ETKİSİ**

Kezban Boğa

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 2 (iki) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Kezban

Soyadı : BOĞA

Bölümü : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Soru Sorarak Okuma Stratejisinin İki Dilli 7. Sınıf Öğrencilerinin Özet Çıkarma Becerilerine Etkisi

İngilizce Adı: The Effect Of Reading Strategy On Summary Skills Of Bilingual Seventh Year Students By Asking Questions

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Kezban BOĞA

İmza: .....

JÜRİ ONAY SAYFASI

Kezban Boğa tarafından hazırlanan “Soru Sorarak Okuma Stratejisinin İki Dilli 7. Sınıf Öğrencilerinin Özet Çıkarma Becerilerine Etkisi ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Özlem BAYRAK CÖMERT

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi .....

Başkan: .....

..... Ana Bilim Dalı, ...Üniversitesi .....

Üye:.....

..... Ana Bilim Dalı, ...Üniversitesi .....

Üye:.....

..... Ana Bilim Dalı, ...Üniversitesi .....

Tez Savunma Tarihi: .../.../.....

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olmak şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Şehit öğretmenlerimize...

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimimden yüksek lisans eğitimime kadar Gazi Üniversitesinin bir parçası olmaktan gurur ve onur duymamı sağlayan hocam, değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Özlem Bayrak Cömert'e, yardımlarını esirgemeyen ve bilgilerini benimle paylaşan çok kıymetli hocalarım Doç. Dr. Mehmet Kara ve Doç. Dr. Yusuf Doğan'a,

Çalışmamın veri analizleri bölümünde bana yardımcı olan Prof. Dr. Başaran Gençdoğan'a, Daima arkamda olup bugünlere gelmemde sonsuz emeği olan annem Nermin Boğa, babam Emrullah Boğa ve kardeşim Asım Boğa'ya,

Varlığıyla bana umut veren, güven ve sevgisinden güç almamı sağlayan hayat arkadaşım Mehmet Gürbüz Kılınç'a

Lisansta ve yüksek lisansta aynı sıraları paylaştığımız, aynı amaçlar için birlikte büyük emekler verdiğimiz canım arkadaşım Tuğba Doğan'a, ortak emeller için ortak hayaller kurduğumuz, her derdime koşan canım arkadaşım Semiha Dede'ye,

Her konuda yanımda olan, bana olan inancını ve desteğini hep hissettiren sevgili ev arkadaşım Sinem Keser'e,

Beni bu konuda yüreklendiren ve yardımlarını hiç esirgemeyen arkadaşlarım Muhammet Şen ve Sinem Çengel'e,

Çalışmanın uygulama aşamasını birlikte yürüttüğümüz ve bu konuda bana çok yardım eden canım çocuklarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

**SORU SORARAK OKUMA STRATEJİSİNİN İKİ DİLLİ 7. SINIF
ÖĞRENCİLERİNİN ÖZET ÇIKARMA BECERİLERİNE ETKİSİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Kezban Boğa
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Ağustos 2019

ÖZ

İnsan belli bir çevre içinde doğar ve o çevreden öğrendiği ilk dil onun ana dili olur. Ancak birçok insan kendi ana dilinin yanında başka diller de kullanır. Çok kültürlülüğün bir sonucu olan çok dillilik Türkiye’de de görülmektedir. İki dilli öğrenciler onlar için ikinci dil olan Türkçeyi genellikle okulda öğrenmektedirler. Bu öğrencilerin de diğer öğrenciler gibi derslerinde başarılı olmaları ve kendilerini ifade edebilmeleri için dil becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı soru sorarak okuma stratejisinin iki dilli 7. sınıf öğrencilerinin özet çıkarma becerilerine etkisini tespit etmektir. Çalışma iki dilli öğrencilerinin yoğun olarak bulunduğu Şanlıurfa ili Akçakale ilçesi Ömer Hayyam İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıfta öğrenim gören 20 öğrenciyle yapılmıştır. Bunun için öğrencilerle ön test-son test kontrol gruplu deneysel model kullanılarak 10 haftalık bir çalışma yürütülmüştür. Ön test uygulamasının ardından öğrenciler deney ve kontrol grubu olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. 8 hafta boyunca MEB 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı’ndaki okuma metinleri ile özetleme çalışması yapılmış ve öğrencilere çalışmaya yönelik eğitimler verilmiştir. Deney grubunun kontrol grubundan farklı olarak özetleme yapmadan önce metinleri soru sorarak okuma strateji ile okumaları sağlanmıştır. Son olarak öğrencilere son test yapılmıştır. Öğrencilerin süreç ile ilgili görüşlerine ulaşmak için öğrencilere 10 maddelik yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Soru sorarak okuma stratejisinin özetleme becerisi üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin bu çalışmadan önce özet ile ilgili bilgileri akılda kalanları yazmak, yazım kurallarına uymak ve noktalama işaretlerini doğru kullanmaktan ibarettir. Ancak çalışma sonucunda öğrencilerin büyük çoğunluğunun özet ile ilgili bilgi ve düşünceleri değişmiştir.

Anahtar Kelimeler : Türkçe, İki Dilli, Özet, Yazma, Soru Sorarak Okuma Stratejisi, Okuma
Sayfa Adedi : 118
Danışman : Dr. Öğr. Ü. Özlem Bayrak CÖMERT

**THE EFFECT OF READING STRATEGY ON SUMMARY SKILLS
OF BILINGUAL SEVENTH YEAR STUDENTS BY ASKING
QUESTIONS
(M. Sc. Thesis)**

**Kezban Boğa
GAZİ UNIVERSITY
INSTITUTE OF EDUCATION SCIENCES
August 2019**

ABSTRACT

Human is born in a certain environment and the first language he learns from that environment becomes his mother tongue. However, many people use other languages besides their native language. As result of the multiculturalism, multilingualism is also seen in Turkey. Bilingual students usually learn Turkish as a second language at school. These students are required to develop their second language skills to be successful in their courses and to express themselves as well as other students. The aim of this research is to determine the effect of reading strategy on the skills of summarizing of bilingual 7th grade students by asking questions. The study was conducted with twenty students studying in the 7th grade of Omer Hayyam Imam Hatip Secondary School in Akcakale district of Sanliurfa, where bilingual students lived intensely. Therefore, a ten-week study was conducted with the students by using experimental model with a pre-test and a post-test control group. After the pre-test, the students were divided into two groups as experimental and control groups. A summary study was conducted with the reading texts in the 7th Grade Turkish Textbook of the Ministry of National Education for eight weeks and the students were given training for the study. Unlike the control group, the experimental group was able to read the texts by asking questions before summarizing. Finally, the students were given a final test. A ten-item semi-structured interview form was applied to the students in order to reach their opinions about the process. It was concluded that reading strategy had a significant effect on summarizing ability by asking questions. In addition, before this study, the students' knowledge of the summarize consists of writing what is in their mind, following the spelling rules and using the punctuation marks correctly. However, as a result of the study, most of the students changed their knowledge and thoughts about summarizing.

Key Words : Turkish, Bilingual, Summary, Writing, Reading Strategy by Asking
Questions, Reading

Page Number : 118

Supervisor : Asst. Prof. Özlem Bayrak CÖMERT

İÇİNDEKİLER

ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.1.1.1. Alt Problemler	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
BÖLÜM II.....	7
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
BÖLÜM III	12
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	12

3.1. Dil.....	12
3.2. Ana Dili.....	13
3.3. İki Dillilik	14
3.4. Okuma	15
3.4.1. Soru Sorarak Okuma Stratejisi	16
3.5. Yazma.....	18
3.5.1. Özet Çıkarma Becerisi	19
BÖLÜM IV	22
YÖNTEM.....	22
4.1. Araştırmanın Modeli.....	22
4.2. Çalışma Grubu	22
4.3. Veri Toplama Tekniği ve Araçları.....	23
4.4. Uygulama Süreci	25
4.5. Verilerin Analizi	26
BÖLÜM V	28
BULGULAR VE YORUM	28
5.1. Araştırmanın Nicel Verilerine Ait Bulgular ve Yorum	28
5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	28
5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	31
5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	34
5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum.....	37
5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum	40
5.2. Araştırmanın Nitel Verilerine Ait Bulgular ve Yorum.....	42
5.2.1. Öğrenci Görüşme Formu	43
5.2.1.1. “Sence özet ne demektir?” Maddesine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri.....	43

5.2.1.2. “Özet yazarken nelere dikkat edersin?” Maddesine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri.....	43
5.2.1.3. “Özet yazarken okuduğun metne bakar mısın?” Maddesine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri	44
5.2.1.4. “Özet yazarken zorlanır mısın?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	45
5.2.1.5. “Özet çıkarmanın okuduklarını anlamaya ve diğer derslere faydalı olduğunu düşünüyor musun?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri	46
5.2.1.6. “Öğretmeniniz özetleme ile ilgili nasıl bilgiler verdi?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	47
5.2.1.7. “Öğretmeninizin özet yazma ile ilgili verdiği bilgilerden önce özet hakkında hangi bilgilere sahiptin?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri	48
5.2.1.8. “Bu çalışmadan sonra özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerin değişti mi?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	48
5.2.1.9. “Soru sorarak okuma stratejisi metni anlamayı kolaylaştırdı mı?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri.....	49
5.2.1.10. “Soru sorarak okuma stratejisi metni özetlemeyi kolaylaştırdı mı?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri	50
BÖLÜM VI	51
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	51
6.1. Sonuç	51
6.1.1. Nicel Bulgulara Yönelik Sonuçlar	51
6.1.2. Nitel Bulgulara Yönelik Sonuçlar	51
6.2. Tartışma	53
6.3. Öneriler	54
6.3.1. Öğretmenlere Yönelik Öneriler	54

6.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	57
KAYNAKÇA	59
EKLER.....	65
EK-1. Öğrenci Görüşme Formu	66
EK-2. Öğrenci Görüşme Formu Örnekleri	69
EK-3. Ön Test ve Son Testte Kullanılan Metin.....	86
EK-4. 1. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin	88
EK-5. 2. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin	92
EK-6. 3. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin	94
EK-7. 4. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin	96
EK-8. 5. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin	99
EK-9. 6. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin	101
EK-10. 7. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin	103
EK-11. 8. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin	105
EK-12. İzin Belgesi.....	109
EK-13. Uygulama Örnekleri	110
EK-14. Özetleme Stratejileri Puanlama Ölçeği.....	118

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Örnekleme Ait Bilgiler</i>	23
Tablo 2. <i>Özetleme Stratejilerinin Puan Dağılımı</i>	23
Tablo 3. <i>Deney ve Kontrol Gruplarındaki Öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ön Test Puanlarının Karşılaştırılması</i>	28
Tablo 4. <i>Deney ve Kontrol Gruplarındaki öğrencilerin Özetleme Stratejileri Son test Puanlarının Karşılaştırılması</i>	31
Tablo 5. <i>Deney Grubundaki Öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ön test ve Son test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması</i>	34
Tablo 6. <i>Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ön test ve Son test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması</i>	37
Tablo 7. <i>Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Özetleme Stratejileri Son test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması</i>	40
Tablo 8. <i>“Sence özet ne demektir?” Maddesine Verilen Cevaplar</i>	43
Tablo 9. <i>“Özet yazarken nelere dikkat edersin?” Maddesine Verilen Cevaplar</i>	44
Tablo 10. <i>“Özet yazarken okuduğun metne bakar mısın?” Maddesine Verilen Cevaplar</i> .	45
Tablo 11. <i>“Özet yazarken zorlanır mısın?” Maddesine Verilen Cevaplar</i>	45
Tablo 12. <i>“Özet çıkarmanın okuduklarını anlamaya ve diğer derslere faydalı olduğunu düşünüyor musun?” Maddesine Verilen Cevaplar</i>	47
Tablo 13. <i>“Öğretmeniniz özetleme ile ilgili nasıl bilgiler verdi?” Maddesine Verilen Cevaplar</i>	47
Tablo 14. <i>“Öğretmeninizin özet yazma ile ilgili verdiği bilgilerden önce özet hakkında hangi bilgilere sahiptin?” Maddesine Verilen Cevaplar</i>	48

Tablo 15. “ <i>Bu çalışmadan sonra özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerin değişti mi?</i> ”	
<i>Maddesine Verilen Cevaplar .....</i>	49
Tablo 16. “ <i>Soru sorarak okuma stratejisi metni anlamayı kolaylaştırdı mı?</i> ”	
<i>Maddesine Verilen Cevaplar .....</i>	50
Tablo 17. “ <i>Soru sorarak okuma stratejisi metni özetlemeyi kolaylaştırdı mı?</i> ”	
<i>Maddesine Verilen Cevaplar .....</i>	50

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin eğitim öncesi Özetleme Stratejileri ön test puanlarının aritmetik ortalaması.....	30
<i>Şekil 2.</i> Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin eğitim öncesi Özetleme Stratejileri son test puanlarının aritmetik ortalaması	33
<i>Şekil 3.</i> Deney grubundaki öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ölçeği ön test ve son test puan ortalamaları.....	36
<i>Şekil 4.</i> Kontrol grubundaki öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ölçeği ön test ve son test puan ortalamaları.....	39
<i>Şekil 5.</i> Kız ve erkek öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ölçeği son test puan ortalamaları	42

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

TDK	Türk Dil Kurumu
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
s.	Sayfa
vb.	Ve benzeri
Ö	Öğrenci

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın gerekçesini oluşturan problem durumu, araştırmanın amaç ve önemi, varsayımlar, sınırlılıklar, tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

İnsan belli bir çevrenin içine doğar ve bu çevrenin yaşam şeklini, gelenek, göreneklerini, dünya görüşünü benimsediği gibi dilini de öğrenir. Her ne kadar yeni doğmuş bir bebek bütün dilleri öğrenme yetisi ile dünyaya gelmiş olsa da ailesinden, yakınındaki insanlardan duyduğu dili öğrenerek hayatına başlar. Kendini de bu dille ifade etmeye çalışır.

İnsan doğduğu andan itibaren kendini anlatma yollarını aramaya başlar. Derdini ağlayarak anlatan bebek sahip olduğu dil yetisi ve ailesinden, çevresinden gördükleri, duydukları sayesinde dili kullanarak kendini ifade etmeyi öğrenecektir. Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç; kendi kanunları içinde yaşayan, gelişen ve değişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak ürünü olan sosyal bir kurum; seslerden örülmüş mükemmel bir yapıdır. Temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir. (Ergin, 1988, s. 8). İnsan dünyaya adım attığı andan itibaren ve hatta anne karnında bu sistemden gelen uyarıcıların etkisi altına girer. Bunun sonucunda da doğal bir şekilde dil öğrenimi başlar. İnsan tüm hayatını bu sistemi kullanarak sürdürür.

Kişi ana dilini öğrenip bu dilde anlama ve anlatma becerilerini kazandıktan sonra farklı amaçlarla ikinci bir dil öğrenme ihtiyacı hissedebilmektedir. Ancak kişiler bazen başka bir dili bile isteyerek değil içinde yaşadıkları çevrenin ve sosyo-kültürel yapının sonucu olarak öğrenmektedirler. Bu süreç ana dili öğrenme süreci ile aynı anda gelişebilmektedir. Bunun sonucunda da çok dillilik oluşmaktadır.

Çok kültürlülüğün bir sonucu olan çok dillilik Türkiye’de de kendini göstermektedir. Türkiye’nin kültürel çeşitliliği ve çok milletli yapısı bu durumu ortaya çıkarmaktadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde ana dili Zazaca, Arapça ve Kürtçe olan, Türkçeyi okula başladıktan sonra öğrenen çok sayıda iki dilli birey bulunmaktadır (Kesmez, 2015, s. 158). Bu yüzden bu bireyler okula başladıkları zaman bir yandan ilk okuma yazma öğrenmeye çalışırken bir yandan da kendileri için yeni bir dil olan Türkçeyi öğrenmeye çalışmaktadırlar.

Türkiye’de ana dili Zazaca, Arapça ve Kürtçe olan bireylerden başka farklı ana dillere de sahip birçok kişi yaşamaktadır. Milliyet Gazetesi için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık tarafından 2006 yılında 48.000 kişiyle yapılan araştırmaya göre Türkiye’de yaşayan bireylerin ana dilleri şöyledir: Türkçe %84,54, Kürtçe %11,97, Arapça %1,38, Zazaca %1,01, Türki diller %0,28, Balkan dilleri %0,23, Lazca %0,12, Çerkezce %0,11, Kafkas %0,07, Ermenice %0,07, Rumca %0,06, Batı Avrupa dilleri %0,03, Yahudice %0,01, Kıptice %0,01, Diğerleri %0,12 (KONDA, 2006, s.19). Ana dili Türkçe olan bireylerin dışında kalan %15,46’lık kesimin ana dilleri farklıdır. Dolayısıyla iki dilli bireylerin sayısının azımsanmayacak kadar az olduğu görülmektedir. Bu kişilerin çoğunluğu Türkçeyi okula başladıkları zaman öğrenmektedir. Pek tabii Türkçeyi okulda öğrenen bir öğrenci ile ana dili Türkçe olan bir öğrencinin bu dili anlama ve anlatma becerisi aynı olmayacaktır. Ana dili farklı olan, Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen çocuklar, okulda, diğer akranlarından daha fazla iletişim sorunu yaşayacaklardır. Temel dil becerilerinin edinilmemesi ile ortaya çıkan bu sorun çocukların öğrenim hayatlarında özellikle okula yeni başladıkları birinci sınıfta başarısız olmalarına sebep olabilmektedir (Sarı, 2001, s. 32). Zira birinci sınıf diğer öğrenmelere başlangıç olacak olan ilk okuma ve yazma eğitiminin verildiği bir süreci kapsamaktadır. Eğitim hayatının temelini oluşturan birinci sınıfta başarısız olan çocukların eğitim hayatlarının diğer kademelerinde başarılı olmaları beklenemez.

Her ülkede kabul edilen bir resmi dil vardır. Eğitim öğretim sistemi de bu resmi dil üzerine kurulur. Bütün ülkelerde dil birliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılırsa da bir ülkede yaşayıp o ülkenin resmi dilinden farklı ana dile sahip insanlar sosyal, kültürel, siyasi hayatta pek çok problem yaşamaktadırlar. Bu durum da eğitim sisteminin önemli bir işlevi de ait olduğu toplumun bireylerine resmi dili tüm ayrıntıları ile öğretmek bireylerin hayatlarında resmi dili kullanamamaktan kaynaklanan sorunları yok etmek olmalıdır (Sarı, 2001, s. 16). Bundan dolayı Türkçe dersi bu konuda ayrı bir önem teşkil etmektedir. Türkçe dersi ana dili Türkçe olan bireyler için ana dili dersi iken, ana dili Türkçe olmayan bireyler için ikinci dil

konumuna düşmektedir. Bu iki grup arasında dil öğreniminde büyük farklılıklar ortaya çıkması doğaldır. Bu farklılıkların ve sorunların en çok görüldüğü alanlardan biri de şüphesiz temel dil becerileridir. Zira farklı bir dilde dinlemeyi, konuşmayı öğrenen bir birey okula başlayınca kendisi için ikinci dil olan Türkçeyi dinlerken, konuşurken zorluk çekeceği için buna bağlı olarak okuma ve yazmada da sıkıntılar yaşayacaktır. Sadece temel dil becerilerinde değil Türkçenin doğru ve etkili kullanımı öğrencilerin tüm derslerindeki ve hayattaki başarılarını etkiler (Doğan, 2003, s. 181). Öğrenci Türkçeyi ne kadar doğru kullanabilirse diğer dersleri anlaması da o kadar kolaylaşacaktır. Buna bağlı olarak iletişim becerileri gelişmiş, kendini doğru ifade edebilen bir birey gerek iş hayatında gerekse sosyal hayatta daima kendine bir yer bulacaktır.

Yazma diğer becerilerin hepsinden sonra gelir ve dil becerilerinin hepsini kullanmayı gerektirir. Özet, metni kişisel düşüncelerden uzak, metnin aslına sadık kalarak yeniden yazma işidir. Bu yeniden yazma işi ise tesadüfi değildir. Metni özetlemek için fikirlerin düzenlenmesi ve yapılandırılması gerekir. Bunun için de metnin dikkatli bir şekilde okunup/dinlenip anlamlandırılması ve asıl metinden daha kısa olacak şekilde özünün yazılması gerekir (Özçakmak, 2015, s. 49). Özetleme metnin tüm ayrıntılarına yer verilmesi değildir, metinde verilen önemli bilgileri ortaya koymaktır. Bu süreç de bir zihinsel çabayı beraberinde getirecektir. Özetleme öğrencinin öğrendiklerini düşünmesine, yazdıklarının mantıklı ve anlaşılabilir olmasına, kendi ifadeleri ile öğrendiklerini yazmasına olanak sunar (Deneme, 2008, s. 16). Öğrenci özetleme sayesinde okuduklarını mantıksal bir şekilde zihninde toparlayacak ve kendi ifadeleri ile yazıya dökenecektir. Yazıya dökme sırasında öğrenci metindeki olaylar veya bilgiler hakkında tekrar düşünecektir. Bu düşünme çabası öğrencinin metni daha ayrıntılı değerlendirmesini sağlayacaktır. Tüm bunlar sonucunda metin daha anlaşılır ve kalıcı hâle gelecektir. Öğretmenler ve araştırmacılar özet yazmanın anlamayı yönetmek ve düşünceleri hatırlamak için iyi bir yöntem olduğunu ileri sürmektedirler. Özet yazma anlamayı ve öğrenmeyi kolaylaştırır. Yazma becerisini geliştirmek için özetleme becerisinin de geliştirilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı özetleme gelişigüzel yapılabilecek bir beceri değildir (Deneme, 2008, s. 24). Özetleme becerisinin eğitimi sistematik bir şekilde her eğitim kademesinde verilmelidir. Öğrencilere basitten zora özetleme çalışmaları yaptırılmalı ve bu çalışmalara geri bildirimler verilerek öğrencilerin bu konudaki eksikleri tamamlanmalıdır.

Öğrencinin yaptığı özet çalışması, öğretmene öğrencinin kavrama seviyesi ya da yaşadığı öğrenme eksikliği ile alakalı kıymetli bilgiler verir. Bu da öğretmen tarafından öğrencinin

ihtiyaç duyduğu öğretimi vermesine olanak sağlayabilir (Şapçı, 2018, s. 16). Öğretmen, öğrencinin metinle ilgili özet çalışmasına bakarak metnin öğrenci tarafından ne kadar anlaşıldığını belirleyebilecektir. Bu tespit üzerine metnin daha iyi anlaşılabilmesi için öğrenciye metin hakkında dönüt verebilecektir. Öğrenci okuduğunu anlayamadığı zaman özetleme yapmakta da yetersiz kalacaktır. Dolayısıyla okuduğunu anlama ile özetleme becerisi arasında doğrudan bir ilişki olduğu söylenebilir. Okuma-anlamayı etkin kullanma ilköğretimden yükseköğretime kadar bireyin gelecekteki başarısını etkilemektedir. Bundan dolayı bu beceri bireyin kendi kendine gerçekleştireceği bir süreç olarak tesadüfe bırakılamaz. Okuma-anlama gücü yüksek olan bireyler daha kolay öğrenirken düşük olanlar ise daha zor öğrenir (Özçelik, 1987, s. 101). Tüm bu sebeplere binaen okuduğunu anlama ne kadar gelişirse özetleme becerisi de o oranda gelişecektir. Okuduğunu anlamayı geliştirmenin en etkili yollarından biri okuma stratejilerini kullanmaktır. Bu konuda soru sorarak okuma stratejisinin büyük önem arz edeceği düşünülmektedir.

1.1.1. Problem Cümlesi

Soru sorarak okuma yönteminin iki dilli öğrencilerin özet çıkarma becerilerine olumlu yönde etkisi var mıdır?

1.1.1.1. Alt Problemler

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test başarı puanları gruplara (deney-kontrol) göre farklılık göstermekte midir?
2. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test başarı puanları gruplara (deney-kontrol) göre farklılık göstermekte midir?
3. Deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son test başarı puanları farklılık göstermekte midir?
4. Kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test başarı puanları farklılık göstermekte midir?
5. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre son test başarı puanları farklılık göstermekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Türkçe dersinde soru sorarak okuma yönteminin Türkiye’de yaşayan, ana dili Arapça olan ortaokul öğrencilerinin özet çıkarma becerisine etkisi araştırılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

İnsan dünyaya geldiği andan itibaren etrafında olan bitenleri anlama ve kendini anlatma çabası içindedir. Bu anlama ve anlatma çabasının doğal sonucu olarak da dil öğrenimi gerçekleşmektedir. İlk olarak da kişi çevresinden duyduğu ilk dil olan ana dilini öğrenmektedir. Kişi ana dili becerilerini geliştirdiği oranda diğer alanlarda da başarılı olmaktadır. Okuduğunu anlayamayan, dinlediğini yorumlayamayan, kendini yazılı ve sözlü olarak ifade edemeyen bir bireyin diğer alanlarda da başarısız olması kaçınılmazdır.

Ancak bazı bireyler içinde bulundukları sosyolojik yapının bir sonucu olarak, yaşadıkları ülkeyi değiştirmek zorunda kalmak, bulundukları ülkedeki resmî dilin farklı bir dil olması gibi sebeplerden dolayı iki dilli olmak durumundadırlar. Bu bireylerin bir kısmı ikinci dili ailede öğrenebildikleri gibi büyük çoğunluğu okulda öğrenmektedirler. Daha tam olarak kendi dil becerilerini kazanamayan bu bireylerin yeni bir dili öğrenmeleri gerekmektedir.

Ülkemizde iki dilli insanların sayısı azımsanmayacak sayıdadır. Dolayısıyla eğitimde de aynı oranda bir nicelik söz konusudur. Türkçeyi ana dil olarak öğrenen bir çocuk ile Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen bir çocuğun dil becerileri kullanımında büyük farklılıklar oluşmaktadır. Eğitimde bu bireyler yok sayılamaz. İki dilli öğrencilerin de diğer öğrenciler gibi okuduğunu ve dinlediğini anlayabilmesi, kendini konuşarak ve yazarak ifade edebilmesi gerekmektedir.

Okuma ve yazma becerileri arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Kişi öncelikle görme duyusu ile başlayan, harfleri bir araya getirerek sözcüklere, sözcükleri bir araya getirerek cümlelere ve son olarak da metnin bütününe ulaştığı bir zihinsel faaliyet olan okuma becerisini işe koşturmaktadır. Okuduklarını anlamlandırabildiği oranda da yazma becerisi nitelik ve yetkinlik kazanmaktadır. Soru sorarak okuma stratejisi okuma öncesi ve okuma sırasında daha dikkatli ve ayırt edici bir okuma yapılmasına olanak sunmaktadır. Özet çıkarma becerisi ise metinde verilen önemli bilgilerin önemsiz bilgilerden ayırt edilerek metnin tekrar düzenlenmesine dayanan bir beceridir. Öğrenciler soru sorma stratejisini kullanarak metnin yapısını oluşturan önemli hususları ortaya çıkaracaklardır. Bu sayede metnin özünden uzaklaşmadan metin kısaltılmış olacaktır. Öğrenciler metinle ilgili sorular sorarak girdikleri zihinsel süreç sonrası metin daha kalıcı hâle gelecektir. Zihinde kalıcı hâle gelerek yeniden yapılandırılan metnin özetlenmesi daha da kolaylaşacaktır. Bundan dolayı

soru sorarak okuma stratejisi ile özet çıkarma becerisi arasında doğrudan bir ilişki olduğu söylenebilir.

Bu çalışma iki dilli öğrencilerde okuma becerisinin ve yazma becerisi üzerindeki etkisini tespit etmek açısından önemlidir. Ülkemizde yaşayan iki dilli öğrencilerle dil becerileri üzerine yapılan çalışmaların yetersiz olması ile birlikte okuma stratejileri üzerine yapılan çok fazla çalışma yoktur. Bu çalışma bu konuya da dikkat çekmiş olacaktır.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırmada öğrencilerin metinlerle ilk defa uygulama sırasında karşılaştığı, metinlerin öğrencilerin tamamı tarafından okunduğu varsayılmaktadır.
2. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin aynı bilişsel seviyede olduğu varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma 2018-2019 eğitim öğretim yılında Şanlıurfa ili Akçakale ilçesi Ömer Hayyam İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıfta öğrenim gören 20 öğrenciden toplanan verilerle sınırlı tutulmuştur.
2. Araştırmaya katılan öğrencilerin MEB 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda bulunan 9 okuma metnine yönelik yapmış olduğu özetlerin değerlendirilmesi ile sınırlı tutulmuştur.

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çalışma ile ilgili yapılan araştırmalar yer almaktadır.

Adalar Subaşı (2009) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin yazma sırasında yaptıkları hataların sebeplerini bulmayı amaçlamıştır. Çalışma sonucunda ise Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi olan TÖMER’de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin kompozisyon yazarken yaptıkları hataların Arapça tamlamaların, bağlaçların, nesne ve zarf kullanımının, kalıp ifadelerin, imlanın, cümle yapısının, yanlış sözcük kullanımının etkisi ve sözcük türetme olduğunu tespit etmiştir.

Çalışmasında Arap öğrencilerin Türk dilini öğrenirken karşılaştıkları sorunları tespit etmeyi amaçlayan Alshirah (2013) anket uygulamasını kullanmıştır. Bu anket uygulaması sadece Türkiye’de yaşayan Arap öğrencilere değil, Ürdün’deki Türkçe öğrenen öğrencilere de uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda önemli bulgular elde edilmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde görevlendirilecek eğitimcilerin donanımlı olmasına ve verilen eğitimin çağdaş dünyadakine paralel yürütülmesine önem verilmelidir. Bugün yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde geleneksel yöntemler bir kenara bırakılarak çağdaş yaklaşım, yöntem ve tekniklerin kullanımına dayalı, uygun materyallerle zenginleştirilmiş ve kültürel unsurlarla desteklenmiş çok uyaranlı öğretim ortamlarında gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır (Alshirah, 2013).

Anderson, Babadoğan, Hidi (1980) ilgili makalelerinde özetlemenin öğrencilere öğretimi konusunda üzerinde durulacak hususları ele almışlardır. Anderson, Babadoğan, Hidi (1980) özetleme becerisi nasıl geliştirilmeli, özetleme nasıl öğretilmeli, öğretmenler neler yapmalı gibi sorulara cevap aramışlar; özetlemeye etki eden faktörler, doğru metni seçmek, yazarın önemini vurgulama, öğrencilere öncelikle kendileri için özetlemeyi öğretme, diğerleri için özetleme yaparken öğrenci becerilerini yaygınlaştırma, daha sonraki başarı için erken başlamak gibi noktaların üzerinde durmuşlardır.

Deneme (2008) çalışmasında Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin özetleme becerisini daha etkin bir şekilde kullanabilmelerinin amaçlamıştır. Deney grubu ile yapılan 12 saatlik “Özetleme Tekniğinin Öğretimi” çalışmasından sonra deney grubunun kontrol grubuna göre başarı kazandığı görülmüştür. Deneme (2008) özetleme tekniğinin öğretildiği deney grubunda öğrenci başarısının yükseldiğini gözlemlemiştir.

Doğan (2017) iki dilli Arap öğrencilerin Türkçe temel dil becerilerini kullanmada yetersiz olduğunu görmüştür. Bunun üzerine Doğan (2017) çalışması ile iki dilli öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmeyi amaçlamıştır. Deney grubu ve kontrol grubu olmak üzere ikiye ayırdığı öğrencileri ile 13 haftalık bir çalışma süreci yürütmüştür. Doğan (2017) deney grubu öğrencileri ile her hafta bir yazma çalışması yapmasının sonucunda deney grubu öğrencilerinin başarılarında artış olduğunu tespit etmiştir.

Elsawah (2016) Türkçe ve Arapçanın farklı yazım kuralları, ses kuralları, alfabelere sahip olması ana dili Arapça olan Türkçe öğrenen öğrencilerin yazılı anlatımlarında yanlışlara sebep olmakta mıdır, sorusuna cevap aramıştır. Elsawah’ın 3 farklı TÖMER’de yapmış olduğu araştırma sonucunda öğrencilerin en fazla yazma becerisinde zorlandıkları ve Türkçe yazma çalışmalarına karşı olumsuz tutumlar geliştirdikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin Arapçada bulunmayan ünlü ve ünsüzlerin ayırımına tam varamadıkları için bu harflerin yazımında yanlışlık yaptıkları tespit edilmiştir. Elsawah hem Arap coğrafyasında hem de Türkiye’de ana dili Arapça olanlara Türkçe öğretecekleri bilgilendirmek amacıyla karşısalsal dil biliminden yararlanılarak dilci olmayanların anlayabilecekleri biçimde Türkçe ve Arapça arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyen çalışmalar hazırlanması gerektiğini savunmuştur (2016).

Görgen (1999) makalesine özetlemenin ne olduğunu açıklayarak başlamıştır. Özet yazmanın okuduğunu anlama için çok önemli olduğunu ifade etmiştir. Görgen (1999) özet yazmaya hazırlık aşamasında yapılacak olanları 4 başlık altında toplamıştır. Özet yazarken uyulacak kurallar 6 madde hâlinde sıralayarak bu maddeleri tek tek örneklerle açıklamıştır. Son olarak da özetin gözden geçirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Ana dili Türkçe olmayan ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin ilkokuma yazma öğretiminde karşılaştıkları sorunları tespit etmeyi amaçlayan Gözükcüçük (2015) araştırmasını Diyarbakır’da görev yapan öğretmenler üzerinde yapmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin Türkçe konuşma becerici kazanarak okula başlamaları ilk okuma yazma

öğretimini kolaylaştırabileceği yargısına varmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin anadilini yok sayarak Türkçe öğretimine girişmek, öğrencilerin ve ailelerin Türkçeye karşı olumsuz tutum geliştirmesine neden olabilir. Öğrencilerin anadillerini daha tam öğrenmeden Türkçe öğretmeye kalkışmak hem anadilinin hem de Türkçe öğrenilmesini zorlaştırmaktadır. Bu yüzden, iki dilin de öğretimini içeren programlar geliştirme çalışmaları yapılmalıdır. Türkiye'nin resmî dili Türkçe olduğu için, anadili Türkçe olmayan öğrencilerin hem anadilini hem de Türkçeyi öğrenmesi gerekmektedir (Gözüküçük, 2015).

Kan ve Yeşiloğlu (2017) araştırmasında iki dilli öğrencilerin ilk okuma yazma öğretim sürecinde yaşadıkları sorunları ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırma sonucunda “ilk okuma yazmaya hazırlık”, “ilk okuma yazmaya başlama ve ilerleme” ve “bağımsız okuma ve yazma” aşamalarında iki dilli çocukların tüm aşamalarda sorunlar yaşadığını tespit etmişlerdir.

Karadaş (2017) çalışmasında ana dilli Türkçe olmayan öğrencilerin bulundukları sınıflarda öğretmenlerin yaşadıkları sorunları tespit etmeyi hedeflemiştir. Karadaş (2017) ana dili Türkçe olmayan öğrencilerin okumayı daha geç öğrendikleri, okuduğunu anlamadıkları, yorum yapamadıkları sonuçlarına ulaşmıştır. Bu gibi durumlara çözüm için dil öğretimi için okullarda özel alt sınıfların açılabilmesi, öğrencilere zorlandıkları harf ve kazanımların bölge öğrencilerine uygun program güncellemesi ile verilebileceği, iki dilli eğitim veren okullar açılabilmesinden bahsetmiştir.

Karatay ve Okur (2012) araştırmalarında öğretmen adaylarının bilgilendirici ve öyküleyici metinleri özetleme becerilerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Karatay ve Okur (2012) Türkçe ve sınıf öğretmeni adaylarının özetleme becerisini kullanmada yeterli seviyede olmadıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Türkçe öğretmeni adaylarının not alarak dinlemede özetleme stratejilerini kullanma becerilerini belirlemeyi amaçlayan Özçakmak (2015) 202 Türkçe Eğitimi 4. sınıf öğrencisi ile çalışmıştır. Özçakmak (2015) çalışmasında özetleme becerisinin metin türlerine göre değişip değişmediğini ölçmek için bilgilendirici, tartışmacı ve öyküleyici olmak üzere 3 tür metin kullanmıştır. Araştırmacı veri toplama aracı olarak “Özetleme Stratejileri Puanlama Ölçeği” ni geliştirmiştir. Özçakmak (2015) çalışmada öğrencilerin başlık yazma, bakış açısını doğru kullanma, anlatım kipini doğru kullanma, tutarlı yazma ve kısaltma konularında sorun yaşadıklarını tespit etmiştir. Ayrıca öğrencilerin az sayıda önemli bilgi,

çok sayıda önemsiz bilgi kullanarak özet yaptıklarını, özetlerinde metin dışı bilgilere yer verdiklerini belirtmiştir.

Polat (1998) çalışmasında Türkçe öğrenen Arap kursiyerlerin Türkçeyi öğrenirken karşılaştıkları sorunları belirleyip Türkçeyi, Türkiye’de ikinci dil olarak öğrenen Arap kökenli Türk vatandaşlarına öğretimi konusuna da dikkat çekmeyi amaçlamıştır. Polat (1998) ın Ankara Üniversitesi TÖMER’de yaptığı çalışmaya göre Türkçeyi öğrenen Araplar özellikle şu seslerde zorluk çekmektedirler: ç, g, h, ı, j, o, ö, p, ş, ü, v. Çünkü bu seslerden bazıları Arapçada yoktur, bazıları da karışıklığa yol açacak kadar benzerdir. Ayrıca Türkçe ve Arapçanın gramer yapısının farklı olması sebebiyle de Araplar Türkçe öğrenirken zorlanmaktadırlar. Bundan dolayı Araplara Türkçe öğretilirken Arapçanın özelliklerinin göz önüne alınması gerekmektedir.

Şapçı (2018) çalışmasında ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin bilgilendirici metinleri anlama ve özetleme becerileri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamıştır. Ankara ili Etimesgut ilçesinde 608 öğrenci ile yapılan çalışmada kız öğrencilerin metinleri anlama düzeylerinin erkek öğrencilere göre yüksek olduğu, hem kız hem erkek öğrencilerin metinleri özetlemede yetersiz oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenleri erkek olan öğrencilerin öğretmenleri kadın olan öğrencilere göre anlama düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ancak tam tersine sınıf öğretmenleri kadın olan öğrencilerin özetleme becerilerinin sınıf öğretmenleri erkek olan öğrencilere göre daha başarılı olduğu gözlemlenmiştir. Şapçı (2018) okuduğunu anlama düzeyi yüksek olan bir öğrencinin özetleme becerisinin de gelişmiş olduğu sonucuna ulaşmıştır. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeylerinin değişken olması öğrencilerin metinleri anlama ve özetleme becerilerinde de anlamlı farklılıklar oluşturmuştur.

Temizkan (2007) okuma stratejilerinin öğrencilerin bilgilendirici metinleri okuduğunu anlama düzeyleri üzerindeki etkisini tespit etmek için çalışmıştır. Araştırma sonucunda okuma stratejileri eğitimi alan deney grubundaki öğrencilerinin uygulama sonrasında, uygulama öncesine göre daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Temizkan (2007) okuma stratejilerinin bilgilendirici metinleri anlamada geleneksel yöntemlerden daha etkili olduğu, bilgi vermeye dayalı metinlerde konunun, ana fikrin, yazarın amacının, yardımcı düşüncelerin, anlamca birbirine yakın cümlelerin, birbiri ile çelişen cümlelerin, şart ifadelerinin, tanımların, karşılaştırmaların tespiti gibi konularda deney grubunun daha başarılı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Uzun (2018) yaptığı çalışmada seçici dinlemenin iki dilli beşinci sınıf öğrencilerinin not alma ve özet çıkarma becerilerine etkisini ölçmüştür. Uzun (2018) çalışmasında nicel ve nitel verilerden yararlanmıştır. Öncelikle öğrencilere “Öğrenci Görüşme Formu” uygulanarak elde edilen verilerin içerik analizi yapılmıştır. Öğrencilere 12 hafta boyunca 20 sorudan oluşan bir uygulama yapılmıştır. Uygulamanın öncesinde ve sonrasında “Dinleme Becerisi Testi” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda seçici dinlemenin beşinci sınıf öğrencilerin not alma ve özet çıkarma becerileri üstünde olumlu yönde bir etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesini oluşturan dil, ana dili, iki dillilik, okuma, soru sorarak okuma stratejisi, yazma, özet çıkarma becerisi kavramlarına yer verilmiştir.

3.1. Dil

İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biri duygu ve düşünceleri anlama ve anlatma becerisine sahip olmasıdır. Bu becerileri kullanabilmesi de pek tabii dil sayesinde. Dil, insanoğlunun işitmek, görmek gibi en temel becerilerinden biridir. Nasıl ki düşünme becerisi sadece insana aitse, dil de diğer canlılardan farklı olarak sadece insana verilen bir beceridir (Cebiroğlu, 1963, s. 11). Dil sayesinde insan etrafında olup bitenleri anlar ve anlatır. Bu anlama ve anlatma insanlar arasında anlaşmayı, iletişim kurmayı, insanın sosyal bir varlık haline gelmesine olanak sunar.

Dil canlı, sürekli değişim içinde olan bir varlıktır, durağan bir yapıya sahip değildir. Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir araç; kendi kanunları içinde yaşayan, gelişen ve değişen canlı bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak ürünü olan sosyal bir kurum; seslerden örülmüş mükemmel bir yapıdır. Temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir. (Ergin, 1988, s. 8). İnsan isteklerini, düşüncelerini, hayallerini anlatmak, yazıya dökmek için dili kullanır. Dil aynı zamanda kültürü dolayısıyla da bir milleti bir araya getiren en önemli unsurdur. Millet, dili kullanarak bir araya gelir ve ortak değerlerinin devamlılığını sağlar.

İnsan dünyaya geldiği ilk andan itibaren diğer insanlarla iletişim kurma ihtiyacı içerisinde. Dil, doğduğumuzda çevremizin etkisi ile öğrenmeye başladığımız, hem sözlü hem de yazılı olarak kendimizi ifade ederken başvurduğumuz, insana ait, düşünme ve düşündüklerini ifade etme sistemidir (Aksan, 2009a, s. 13). Bir diğer ifade ile dil, bazı ses

veya ses gruplarının o şeylerin hayalini uyandırması sürecinden ibarettir. Bu süreç insanı düşündüklerini, hayal ettiklerini ve hissettiklerini başkalarına anlatmaya yöneltmiştir (Kaplan, 2001, s. 163). Duygu ve düşüncelerini başkalarına anlatma gayreti zamanla sanatı ortaya çıkarmıştır. Sözelimi insan şiirle duygularını ifade eder, tiyatro ile halka sesini duyurup toplumda eksik gördüğü yanları eleştirir. Daha da önemlisi kendinden sonraya bıraktığı dilin ürünleri ile geçmişten geleceğe bilgi verir ve geleceği etkileme yetkisine sahip olur.

İnsanı çeşitli yönleriyle etkisi altına alan dil aynı zamanda insanın içinde yaşadığı aile ve toplumu giderek ülke ve dünyayı etkilemektedir. İnsan sosyal bir varlıktır. Bu nedenle kullandığı dil de sosyal bir özellik taşır, çevreyle etkileşmeyi ve bütünleşmeyi sağlar. Ayrıca dil aile ve toplumun özellikleri, yapısı, gelenekleri, kültürü gibi yönleri yansıtan bir ayna görevi görür. Bu yönüyle dil hem kültürün gelecek nesillere aktarılmasını hem de gelişmesini sağlamaktır. Bu şekilde dil bireylerden başlayarak, bireyin içinde yaşadığı aile, toplum, ülke ve dünyanın gelişmesinde önemli rollere sahiptir. (Güneş, 2016, s.22). Tarihe bakıldığında zaman da gelişmiş uygarlıkların dilde de aynı oranda yetkin oldukları görülmektedir. Aksi bir durum olarak tarihin tozlu rafları arasında kalan milletlerin de önce dillerini kaybederek yok olmaya başladığını bilinmektedir.

Düşünce ve duyguları nesilden nesile, insandan insana aktarma aracı olan dil, her türlü kültür faaliyetinin temelini oluşturmaktadır. İnsanoğlu, dil vasıtası ile dile dayanarak düşünür; dil vasıtası ile bilgi edinir; millî ve toplumsal birliktelik dil ile olur (Kaplan, 1967, s. 107). Dilde birlik sağlayamayan, diline sahip çıkmayan milletlerin kültürel, siyasi, iktisadî vb. konularda da aynı fikir altında birleşip aynı yolda yürümeleri zordur.

3.2. Ana Dili

İnsan belli bir çevre içinde dünyaya gelir. İçinde bulunduğu çevrenin yaşattığı kültürel unsurların etkisinde kalarak büyür ve dünyayı anlamlandırır. Bu kültürel unsurların başında dil gelmektedir. İnsanın dünyaya geldiği andan itibaren öğrendiği ilk dile ana dili denir.

Ana dili insanın doğup büyüdüğü aile ve soyca bağlı bulunduğu toplumdan öğrendiği, bilinçaltına kadar inebilen ve kişilerle toplum arasındaki ilişkilerde en kuvvetli bağı oluşturan dildir (Korkmaz, 2003, s. 18). Kişi ana dili üzerine bir yaşam kuracak ve tüm hayatını bunun üstüne şekillendirecektir. Sevindiği, üzüldüğü, öfkelenildiği, şaşırıldığı zaman

duygularını ifade ederken ana dilini yardıma çağıracaktır. Duygularını ifade etme şekli ile ait olduğu milletin millî özelliklerini kazanacaktır.

Kişi dilini anadan öğrendiği için bu dile ana dili denir. Pek tabii daha sonra, istersek başka dilleri de öğrenebiliriz ama onlar hiçbir zaman ana dilimizin yerini tutmazlar. Anadil bizi ailemize, akrabalarımıza, milletimize, tarihimize bağlar. (Kaplan, 1985, s. 9) Ana dili milletin devamlılığını sağlayan, milleti bir arada tutan çok güçlü bir yaşam bağıdır. Bundan dolayı ana dili eğitimi büyük önem arz etmektedir.

3.3. İki Dillilik

İnsan yaşam koşulları ve çeşitli sebeplerle ana dilinin yanında başka diller öğrenip kullanmak durumunda olabilir. Bireyin çeşitli nedenlerle ve değişik koşullar altında birden fazla dili edinmesi, kullanması ya da ikinci bir dili anadiline yakın düzeyde öğrenmesi durumuna iki dillilik denir. (Aksan, 2009b, s. 26). Kişinin ikinci bir dil öğrenmesine sebep olan durumların başında göç, savaş, toplumsal çeşitlilik, eğitim gibi sebepler sayılabilir. Bu sebeplerin bir kısmı keyfi iken bir kısmı da zaruri sebeplerdir. Eğitim, başka bir ülkede yaşama isteği keyfi bir sebep, göç, savaş gibi nedenler zaruri sebep olarak gösterilebilir.

İnsanın iki dilli olarak kabul edilmesi için tüm hayatı boyunca iki dili kullanması gerekmez. Hayatının herhangi bir döneminde ikinci bir dili belli ölçüde kullanan kişiye de iki dilli denilmektedir (Demircan, 1990, s. 20). İnsan belli yaştan sonra öğrendiği ikinci dili belli bir süre sonra kullanmayabilir ve iki dilli olması sona erebilir. Bu durum kişinin iki dilli olmasına engel değildir. İki dillilik hem kişilerde hem de toplumda bulunabilir. Bireysel iki dillilik ile toplumsal iki dilliliğin nedenleri farklıdır (Karaağaç, 2011, s.223-224). Nitekim iki dilliliğin en büyük sebeplerinden biri bir toplumda birden çok etnik grubun bir arada yaşamasıdır. Türkiye’de birçok etnik grubun var olmasından dolayı iki dilli durumda olan birçok birey bulunmaktadır.

Buna bağlı olarak ülkemizde ana dili Türkçeden farklı bir dil olup Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen öğrenciler bulunmaktadır. Örneğin bu araştırmanın konusunu oluşturan ana dili Arapça olan öğrenciler, Türkçeyi okula başladıkları zaman öğrenmektedirler. Bu da öğrencilerin dil konusunda ikilik yaşamasına ve çatışmaya sebep olmaktadır. Bu çatışma olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Çocuğun evinde konuşulan dil ile okulda konuşulan dil arasında yaşadığı çelişkinin meydana getirdiği uçurumu kapatmak için okullarda gerekli adımların atılmaması çoğu zaman sosyal problemlerin kaynağını teşkil etmektedir (Tochon,

2008, s.132). İki dilli öğrencilerin de diğer öğrenciler gibi eğitimde aynı seviyeyi yakalamaları gerekmektedir. Bunun için ilk yapılması gereken iki dilli öğrencilerin Türkçeyi tüm incelikleri ile kendi ana dilleri kadar yetkin bir şekilde kullanmalarını sağlamaktır. İki dilli öğrenciler bu şekilde gerek meslekî gerek sosyal hayatlarında başarılı olacaklardır. Bundan dolayı bu konu üzerinde hassasiyetle durulmalıdır.

3.4. Okuma

Okuma, ses organları ve göz yoluyla algılanan işaret ve sembollerin beyin tarafından yorumlanarak değerlendirilmesi, ardından anlamlandırılmasından oluşan süreçtir. Okuma becerisi, öğrencinin farklı kaynaklara ulaşarak yeni bilgi, olay, durum ve deneyimlerle karşılaşmasını sağlar. Bundan dolayı bu beceri; öğrenme, araştırma, yorumlama, tartışma, eleştirel düşünmeyi sağlayan bir süreci de kapsar (MEB, 2005, s.6). Okuma bağımsız, tek başına değerlendirilebilecek bir beceri değildir. Okuma harflerin sesletiminden ibaret değildir, okunan kelime ve cümlelerin bir bütün halinde anlamlandırılıp yorumlanması gerekir.

Okuma, beş duyu organının çeşitli hareketlerinden ve zihnin, anlamı kavrama çabasından meydana gelen karmaşık bir faaliyettir. Öğrendiklerimize ulaşırken % 1 tatma, % 1,5 dokunma, % 3,5 koklama, % 11 işitme, % 83 görme duyusunu kullanırız. Bu sonuçlara bakarak, göze ve kulağa hitap eden okumanın öğrenmede %94 gibi önemli bir orana sahip olduğunu görmekteyiz (Aytaş, 2005, s.462). Bu oran öğrenme için okumanın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Her gün kitap, dergi, gazete okumanın yanında teknolojik cihazlarımızın bize sunduğu kolaylık ve yenilikleri de okuma sayesinde keşfetmekteyiz. Önemli olan gözümüzün önüne gelen şekilleri görmek değil, sorgulayıcı ve eleştirel bir şekilde bir okuma gerçekleştirmektir

Okuma ön bilgilerle metindeki bilgilerin bir araya getirilerek bilgilerin yeniden anlamlandırılması sürecidir. Bu süreç görme, seslendirme, anlama, zihinde yapılandırma gibi birden çok duyu organının ve zihinsel işlevin işe koşulduğu bir beceridir. Bu sebeple okuma durağan değil aktif bir süreçten oluşur. (Güneş, 2016, s.128). Okumanın gerçekleşebilmesi için okuyucunun önce sözcüğü tanıyıp olması gerekmektedir. Sözcüğün tanınması, okuyucunun zihinsel sözlüğünü kullanması yoluyla gerçekleşebilmektedir. Sözcüklerin yanlış veya yetersiz tanınması durumunda da sırasıyla cümleler, paragraflar ve bir bütün olarak metin yanlış anlaşılmakta veya anlaşılamamaktadır. Okuma sırasında

anlamlandırılan sözcük ve cümleler sürekli belleğe yerleşmekte ve burada okuyucu ön bilgilerini de kullanarak ilgileri doğrultusunda bütünün anlamını elde etmeye çalışmaktadır. Elde edilen anlamın uzun süreli belleğe yönlendirilmesi ile okuma ve anlama gerçekleşmektedir (Akyol, 2005, s.3). Okuma ve anlamının gerçekleşmesi ile diğer öğrenmeler başlayacaktır. Okuma ne kadar etkili olursa öğrenmeler de o kadar kalıcı ve işlevsel olacaktır.

Öğrenmenin gerçekleşmesi büyük oranda, okumayla olur. Okuma alışkanlığı edinmemiş ve okuduğunu anlayamayan öğrencilerin derslerinde başarılı olması, söz varlığını geliştirmesi, yeni deneyimler kazanması beklenemez (Ünalın, 2006, s. 62). Okuma konusunda yetersiz olan bir öğrenci okumanın devamı niteliğinde olan yazma becerisinde de gelişme ve ilerleme gösteremeyecektir. Bu noktada okuma becerisinin gelişimi için devreye okuma stratejileri girecektir.

Okuma stratejileri okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası olmak üzere 3 başlık altında toplanmaktadır. Okuma öncesi kullanılan stratejiler metni inceleme, gözden geçirme, metinle ilgili tahminlerde bulunma gibi zihinsel süreçleri içerir. Burada okuma amacını belirleme anlamlı bir okuma için ön koşul olarak ifade edilmektedir. Okuma sırasında kelimeleri tanıma, ilişki kurma, zihinde görselleştirme, sorulara yanıt arama, yeni sorular hazırlama, tahminleri kontrol etme, not alma, karışık noktalara belirleme gibi stratejiler kullanılmaktadır. Okuma sonrasında ise özetleme, metinle ilgili sorulan soruları yanıtlama birleştirme, değerlendirme gibi stratejilerden yararlanılmaktadır. Bu stratejiler sayesinde öğrenci okumayı anlamlı kılacak, metindeki önemli düşüncelerin farkına varacak ve bu düşünceleri kendi sözcükleri ile ifade edecektir. Öğrenci kendi kendine öğrenmeyi öğrenecektir (Akkaya, 2011, s. 70). Öğretmen merkezli geleneksel eğitimin terk edildiği, öğrenci merkezli eğitimin benimsendiği günümüzde öğrencinin bilgiye kendi çabası ile ulaşması önemli bir kazanımdır. Daha da önemlisi öğrencinin kendi öğrenmelerinin nasıl gerçekleştiğini keşfetmesi gerekmektedir. Bu noktada okuma stratejileri önemli bir yol gösterici olmaktadır.

3.4.1. Soru Sorarak Okuma Stratejisi

Metni dikkatli bir şekilde okuyup, tahminlerde bulunup, metni tüm yönleri ile ele almak için kullanılabilecek birçok strateji vardır. Bunlardan biri soru sorarak okuma stratejisidir. Öğretmenin ya da öğrencilerin okunan metinle alakalı sorular sorması şeklinde yapılan

okumaya soru sorarak okuma denir. Soru sorarak okuma sayesinde öğrenci okuma sürecinde aktif olarak var olacaktır (Aykaç, 2018, s. 16). Öğrencinin süreçte aktif olarak var olması ile metin okunup unutulmuş bir metin olmaktan çıkacaktır. Metnin akılda kalıcılığı sağlanacak, metin üzerine düşünülecek ve yorum yapılacaktır.

Soru sorarak okuma stratejisinin amacı: Öğrencilerin metin hakkında düşüncelerini ve metni daha iyi anlamlarını sağlamak için öğrencilere okuma öncesinde ve sırasında sorular hazırlanmasıdır.

Bu stratejinin uygulaması iki şekilde yapılır:

1. Metin sesli ya da sessiz okunur. Öğrenciler okuma sürecinde akıllarında oluşan soruları yazarlar. Sonra gruplara ayrılan öğrenciler hazırladıkları sorulara cevap ararlar. Sınıftan ya da her gruptan bir öğrenci, bir arkadaşına soru sorar.
2. Metin öğrenciler tarafından okunmadan önce ve okuma sırasında, metnin görsel unsurları ve başlığıyla ilgili sorular tahtaya yazılır. Öğrencilerin cevabını verdiği soruların üstü çizilir (MEB, 2006, s. 68).

Okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası olmak üzere okumanın her aşamasında kullanılabilen soru sorma stratejisi okuyucunun eleştirel düşünerek okuduğunu anlamlandırmasına olanak sağlayan önemli bir stratejidir. Okumadan önce sorulan sorular genellikle önceki bilgileri harekete geçirmek, metne yönelik tahminlerde bulunmak vb. için kullanılmaktadır. Okuma sırasında sorulan sorular, kıyaslama ve genelleme yapmak, metnin konusunu belirlemek ve anlamı ortaya çıkarmak için sorulur. Okuma sonrasında sorulan sorular ise metinde geçen olayları ve karakterleri anlamak, hatırlamak ve bilgiyi netleştirmek için sorulmaktadır (Özercan, 2010, s. 33). Öğrenci metni okumadan önce, okurken ve okuma sonrasında zihninin aktif olduğu bir süreç içinde olmaktadır. Soru sorarak okuma stratejisi eleştirel düşünmenin yanında sorgulama, karşılaştırma, hatırlama gibi becerilerin de kullanımına olanak sağlamaktadır.

Hazırlanan cevap aranan sorular ile metnin ana hatları ortaya çıkarılmaktadır. Öğrenciler metinle ilgili sorular hazırladıklarında sorunun özünü oluşturan bilgiyi de ayıklama becerisine sahip olmaktadır (Özyılmaz, 2010, s.41). Metindeki önemli bilgiler, önemsiz bilgilerden ayırt edilmektedir. Metinde gözden kaçan ana noktalar belirlenmektedir, metnin yapısı daha net ortaya konmaktadır.

3.5. Yazma

Kişi okuyarak ya da dinleyerek yeni bilgiler, düşünceler edinir. Bu edindiği yeni bilgi ve düşüncelerini paylaşma, başkalarına duyurma ihtiyacı hisseder. Bu aşamada yazma becerisi devreye girmektedir. Yazma zihinde yapılandırılmış bilgilerin yazıya dökülmesi işidir (Yılmaz, 2007, s. 97). İnsan dünyaya geldiği andan ve hatta anne karnında iken dinleyerek etrafını tanımaya çalışmaktadır. Yeterli olgunluğa eriştiği zaman da konuşma becerisini kullanmaya başlamaktadır. Okula başlaması ile öğrendiği okuma becerisinden sonra son olarak da yazma becerisi gelmektedir.

İnsan dinleyerek ve okuyarak öğrendiklerini, gördüklerini ve duyduklarını başka insanlara aktarmak, duyurmak istemektedir. Bunun yolu da anlatma becerileri olan konuşma ve yazmadan geçmektedir. Yazma, düşünceleri, duyguları, olayları yazı ile anlatmaktır (Demirel, 2004, s. 102). İnsanın kendini konuşarak anlatması yeterli olmamış ve insanoğlu yazıyı icat etmiştir. Bununla birlikte yazıya geçirilen tüm düşünceler, duygular kalıcı hale gelmiştir. Geçmişten gelen yazılar günümüzü etkilemiş, bugün yazılanlar da geleceği etkileyecektir.

Yazma becerisi tüm becerilerden sonra gelmektedir. Yazma becerisi kendiliğinden kazanılmaz. Bir uğraş ve çaba sonucunda öğrenilir ve geliştirilir. Yazma becerisinin bilgi, birikim ve dili etkili kullanmayı gerektirdiği unutulmayarak bu sürecin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve dil bilgisi etkinlikleriyle de desteklenmesi gerekmektedir. (MEB, 2005, s.7) Yazma becerisi tek başına değerlendirilecek bir beceri değildir. Yazma becerisinin kazanılması için önce dinleme, konuşma ve okuma becerilerinin edinilmiş olması gerekmektedir. Yazma becerisinin gelişimi diğer becerilerin gelişimi ile doğrudan ilişkilidir. Kişi yazma becerisinin gelişimi sayesinde kendini ifade etme konusunda daha etkin ve yetkin olacaktır. Bu sebeple yazılı anlatım, bireyin kendini doğru ve amacına uygun olarak ifade etmesinde ve iletişim kurmasında en etkili yollardan biridir (MEB, 2005, s. 7). Kişinin bu beceriyi etkili bir şekilde kullanabilmesi belli bir gelişim sürecini gerektirmektedir. Yazma bir anda kazanılacak bir beceri değildir. Kişinin bu konuda kendini geliştirmesi için çaba göstermesi ve çeşitli uygulamalara başvurması gerekmektedir. Bu süreçte yazma yöntem ve tekniklerinden faydalanılmaktadır.

3.5.1. Özet Çıkarma Becerisi

Yazma yöntem ve tekniklerinin başında özetleme gelmektedir. Özet denilince aklımıza bir metni kısaca yazmak gelmektedir. Özetleme tekniği; bir eseri ya da konuşmayı, eserin özünü, amacını ve yapısını bozmadan, ana çizgileriyle kısaltmadır (MEB, 2006, 67). Özetleme metni tüm ayrıntıları ile aktarmak değildir. Burada önemli olan husus metnin yapısına sadık kalmaktır. Özet, bir metnin başkası tarafından okunmasını gerektirmeyecek şekilde kısaltılması ve özünün verilmesidir (Dilidüzgün, Genç, 2014, s. 88). Bundan dolayı özette dikkat edilmesi gereken hususlardan biri metindeki önemsiz bilgileri çıkarmaktır. Önemli bilgiler gereksiz detaylardan arındırılmalıdır. Geriye kalan önemli noktalar metnin aslını vermektedir. Bu bilgi ve detaylar metne edebî bir nitelik kazandırır. Ancak özette böyle bir gaye yoktur. Özette önemli olan metinde anlatılmak istenenlerin kısaca ifade edilmesidir.

Ancak dikkat edilmesi gereken başka bir nokta da metinden önemsiz bilgiler atılırken metnin amacından uzaklaşılmalıdır. Metin kısaltılmak istenirken asıl amaç olan metnin yapısından uzaklaşılmalıdır. Özet, öğrencinin metinden önemli fikirleri bulmasını ve metni tutarlı bir şekilde kısaltmasını sağlar (Akyol, 2016, s. 49). Bu kısaltma metnin orijinaline bağlı kalınarak aynı düşünce ve amaç doğrultusunda yapılmalıdır. Çünkü özette asıl gaye yeni bir metin ortaya çıkarmak değil, orijinal metni yeniden yapılandırmaktır.

Özet kişinin bir konuyu kendi ifadeleriyle anlattığı, ana fikri ve önemli ayrıntıları içeren bilginin yoğunlaşmış bir hâlidir. Özetleme bir listeleme veya buna benzer bir çalışma ile yapılabilir. Önemli bilgiler önemsiz bilgilerden ayrılarak bu listeye yazılır. Özet orijinal metinden kısa olmalıdır. Ancak özetin şekli, uzunluğu-kısalığı yazar tarafından verilmek istenen düşüncelere bağlıdır (Temizkan, 2007, s. 84). Özetin uzunluğu için kesin bir kıstas koymak zordur. Önemli olan yazarın metinde aktardığı düşünce ve olayların yoğunluğudur. Sözelimi olay veya bilgilerin yoğun olduğu bir metnin özeti diğer metinlere göre daha uzun olacaktır. Ya da kısa bir anının özeti ise boyut olarak daha kısa olacaktır.

Özette kişi kendi cümlelerini kullanmalıdır. Ancak bu özette kişinin kendi yorumlarına, eleştirilerine yer vereceği anlamına gelmez. Özetle öznel ifadeler yerine nesnel ifadeler olmalıdır. Özetleme yorum yapmak anlamına gelmez; yorum yazarın ne demek istediğidir; özet ise daha kısa bir biçimde ifade edilmesidir (Göğüş, 1978, s. 285). Kişi özet yaparken metin dışından, kendi hayatı ile ilgili ayrıntılara yer vermemelidir. Metinde verilmek istenenler kişinin cümleleri ile objektif bir şekilde ifade edilmelidir. Özetleme metnin

zihinde oluşturduğu yapıyı aynı şekilde aktarmak değildir. Çünkü metinde özetle kullanılması gerekmeyen birçok detay bulunmaktadır. Gereksiz bilgilerin çıkarıldığı, yeni ve daha kısa bir metin ortaya koyma işidir (Karatay ve Okur, 2012, s. 407). Özetleme yaparken metnin türüne göre farklılıklar olmaktadır. Sözelimi öyküleyici bir metin ile bilgilendirici bir metin özetlenirken dikkat edilmesi gereken noktalar değişmektedir. Bundan dolayı bazı teknik bilgilerin yer aldığı konuların özetlenmesinde metinde yer alan sözcüklerin aynısı kullanılabilir (Temizkan, 2007, s. 84). Bilimsel bir dergiden alınan bir metnin özetlenmesinde metinde geçen sözcük ve cümlelerin aynısı özetle de yer alabilir. Bilimsel niteliğe sahip bu sözcük ve cümlelerin yerine kişinin kendi ifadelerini yazması metnin amaç ve yapısını bozabilir.

Özet çıkarırken orijinal metindeki planı bozulmamalı, yazının amacından sapılmamalı, ana düşünce ve onu destekleyen yardımcı düşünceler belirtilmeye ve yazıdaki anlam korunmaya çalışmalıdır. Okurken ve yazarken metnin konusunun ana hatlarına değinmek gerekir. Bu şekilde yazının önemli ayrıntılarının oluşturduğu taslak ortaya çıkacaktır. Bundan dolayı özetleme metni anlamlandırma ve hatırlama için büyük önem arz etmektedir. Özetleme yaparken gereksiz ve fazla ayrıntılar özet metinden çıkarılır ve ana yapı oluşturulur. Öğrencilerden okudukları metni hatırlamaları istendiğinde özetler, hatırlama ile yeniden oluşturulan bilgilerin çatısı elde edilmiş olur (Deneme, 2008, s. 16-17). Bu şekilde düşünce ve olaylar zihinde daha kalıcı yer edinecek, öğrencinin anladıklarını kendi anlatımı ile ifade etmesi sağlanacaktır. Bir bilginin zihnimize yerleşmesi için en etkili yollardan biri bilgiyi kendi ifadelerimizle anlatmaktır. Özet bu noktada önemli bir yol göstericidir.

Yazma stratejilerinden özet çıkarmada amaç: Öğrencilerin metinden akıllarında kalanları kısa ve öz bir şekilde anlatmalarını sağlamak, öğrencilere düzenli ve bilinçli çalışma alışkanlığı kazandırmaktır.

Uygulama: Sınıfta okunan veya izlenen/dinlenen bir konuyu önce öğretmen özetler. Özetleme yapılırken metnin tüm yönleriyle anlaşılması, süslü anlatımlara, tekrarlara yer verilmemesi, metnin ana fikrinin özetle de bir bütünlük içinde verilmesi gibi noktalar öğrencilere anlatılır. Ayrıca özetle kişisel bilgi ve yorumların yer almaması gerektiği, özetin öğrencilerin kendi ifadelerinden oluşması gerektiği öğrencilere hatırlatılır. Öğretmenin rehberliğinde sınıfta yapılan özet çalışmasından sonra öğrencilere muhtelif metinler verilerek metinleri özetlemeleri istenir (MEB, 2006, s. 70). Bu özet çalışmaları sırasında ve sonrasında öğrencilere dönütler verilmelidir. Geri bildirim verilmeyen çalışmaların bir öğreticiliği olmamaktadır. Öğrenci yaptığı yanlışı tekrar etmeye devam edecektir.

Dönütlerle öğrencilerin yanlışları düzeltilmelidir. Bu şekilde öğrencilerin özet çıkarma çalışmaları pekiştirilmiş olur.

Özet yazmak diğer yazı türlerinden farklıdır. Çünkü özet yazarken başka bir metin olan orijinal metne bağlı kalınmalıdır. Birçok yazım türünde ana fikir, içerik ve metnin yapısının bir temele dayanması gerekmektedir. Ancak özetle tüm bunlar yapılırken orijinal metnin özelliklerine riayet edilmesi gerekmektedir (Anderson, Babadoğan, Hıdı, 1980, s. 587). Özetlemeye hazırlık aşamasında önce metin okunmalı, metnin anlaşılıp anlaşılmadığına dair sorular sorulmalı, metnin konusu için başlık ve paragraflar incelenmelidir. Metni özetlerken ise dikkat edilmesi kurallar genel olarak şöyle ifade edilebilir:

- Verilenler liste halinde kısaltılmalı,
- Tekrarlanan ifadeler atılmalı,
- Önemsiz bilgi ve düşünceler atılmalı,
- Metinle ilgisiz cümleler atılmalı,
- Konu cümleleri varsa kullanılmalı, yoksa konu cümleleri yazılmalıdır.

Son olarak ise özet gözden geçirilmeli ve metinle karşılaştırılmalıdır (Görgen, 1999, s. 22-28). Özetleme gelişigüzel uygulanacak bir beceri değildir. Kurallar dikkate alınmalı ve işlem basamakları sırası ile yerine getirilmelidir. Özeti metinle karşılaştırması sırasında ortaya çıkan eksiklikler veya yanlışlar düzeltilmelidir.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama tekniği ve araçları, uygulama süreci, verilerin analizi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Modeli

İki dilli 7. sınıf öğrencilerinin soru sorarak okuma yönteminin özet çıkarma becerisine etkisinin incelendiği bu çalışmada gerçek deneme modellerinden ön test- son test kontrol gruplu deneysel model kullanılmıştır. Bu model deneysel işlemin bağımlı değişken üzerinde test edilmesi ile alakalı olarak araştırmaya yüksek istatistiksel veri sağlayan, ortaya çıkan bulguların neden-sonuç bağlamında yorumlanmasına olanak veren ve davranış bilimlerinde sıkça kullanılan güçlü bir desendir (Büyüköztürk, 2001, s. 27). Bu çalışmada da soru sorarak okuma stratejisinin özet çıkarma becerisi üzerindeki etkisi araştırıldığı için bu model uygun görülmüştür. Ayrıca bu model sayesinde bulguların sonuçları nedenleriyle yorumlanma imkânına sahip olmuştur.

4.2. Çalışma Grubu

Çalışmanın grubunu Şanlıurfa ili Akçakale ilçesi Ömer Hayyam İmam Hatip Ortaokulu 7. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma 10 deney, 10 kontrol grubu olmak üzere 20 öğrenci ile yürütülmüştür. Öğrencilerin kız ve erkek sayıları eşittir. Öğrencilerin tamamı ana dilleri Arapça olan iki dilli öğrencilerdir. Yapılan ön test çalışması sonucunda çalışmaya katılan öğrencilerin özet çıkarma becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Yani öğrencilerin başarı seviyeleri eşittir. Öğrencilerin 10 tanesi rastlantısal olarak deney, 10 tanesi de kontrol grubu olarak seçilmiştir.

Tablo 1

Örnekleme Ait Bilgiler

		F	%
Cinsiyet	Kız	12	60
	Erkek	8	40
	Toplam	20	
Yaş	12	3	15
	13	15	75
	14	2	10
	Toplam	20	

4.3. Veri Toplama Tekniği ve Araçları

Araştırmanın verileri toplanırken MEB 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda bulunan 9 okuma metni kullanılmıştır. Metinlerden 1 tanesi ön test ve son test olarak kullanılmış, 8 metin ise araştırmacı tarafından uygulamada kullanılmıştır. Öğrencilerin 10 haftalık uygulama süreci hakkındaki görüşleri almak için “Öğrenci Görüşme Formu” (EK 1) hazırlanmıştır. 7. sınıf öğrencileri ile yapılan 10 haftalık çalışma sürecini değerlendirmek için araştırmacı tarafından 10 soruluk bir görüşme formu hazırlanmıştır. Formdaki soruların içerik analizleri yapılarak aşağıdaki verilmiştir. Gizlilik ilkesi gereği öğrencilerin isimlerine yer verilmemiş, öğrenciler Ö-1, Ö-2, Ö-3... şeklinde kodlanmıştır.

Veri toplama aracı olarak da *Özetleme Puanlama Ölçeği* (Özçakmak, 2015, s.168) kullanılmıştır. Ölçeğin puan dağılımı aşağıda verilmiştir:

Tablo 2

Özetleme Stratejilerinin Puan Dağılımı

Özetleme Stratejileri	Puan	Etki Düzeyi
1. Başlık Yazma	10	%10
2. Bakış Açısını Doğru Kullanma	10	%10
3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma	10	%10
4. Önemli Bilgiyi Seçme	30	%30
5. Önemsiz Bilgiyi Silme	10	%10
6. Metin Dışı Bilgilere Yer Vermeme	10	%10
7. Tutarlı Yazma	10	%10
8. Kısaltma	10	%10
Toplam	100	%100

Özçakmak, H. (2015). *Türkçe öğretmeni adaylarının not alarak dinlemede özetleme stratejilerini kullanma becerileri*. (Doktora Tezi). file:///C:/Users/USER/Downloads/388180%20(11).pdf

Tabloda görüldüğü üzere öğrencilerin özetleri 100 tam puan üzerinden değerlendirilmiştir.

Özetleme stratejisinin puanlama ölçütleri aşağıdaki gibidir:

1.Başlık Yazma

0: Başlık hiç yok.

5: Başlık var ancak problemli; değiştirilmiş veya yanlış yazılmış.

10: Başlık var, sorunsuz, orijinal metne bağlı kalınmış.

2.Bakış Açısını Doğru Kullanma

0: Tamamen yanlış bakış açısı kullanılmış.

5: Birden çok bakış açısıyla yazılmış.

10: Doğru bakış açısı ile yazılmış.

3.Anlatım Kipini Doğru Kullanma

0:Tamamen yanlış anlatım kipi ile oluşturulmuş.

5: Birden çok anlatım kipiyle yazılmış.

10: Doğru anlatım kipi ile özetlenmiş.

4.Önemli Bilgiyi Seçme

Öğrenci özetindeki önemli bilgi sayısının, ölçüt özetinde yer alan önemli bilgi sayısına bölünmesi ile elde edilen sonucun 30 ile çarpılması.

5.Önemsiz Bilgiyi Silme

0: 10'dan fazla önemsiz bilgi.

2: 9 ile 10 önemsiz bilgi.

4: 7 ile 8 önemsiz bilgi.

6: 5 ile 6 önemsiz bilgi.

8: 3 ile 4 önemsiz bilgi.

10: 0 ile 2 arasındaki önemsiz bilgi.

6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme

0: 5'ten fazla metin dışı bilgi.

2: 5 metin dışı bilgi.

4: 4 Metin dışı bilgi.

6: 3 metin dışı bilgi.

8: 2 metin dışı bilgi.

10: 1 veya 0 metin dışı bilgi.

7. Tutarlı Yazma

0: Konu bütünlüğü yok, bilgiler tamamen çelişkili, cümle ve paragraflar uyumsuz.

2: Konu bütünlüğü neredeyse yok, bilgiler genellikle çelişkili, cümle ve paragraflar neredeyse uyumsuz.

4: Konu bütünlüğü kısmen var, bilgiler çoğunlukla çelişkili, cümle ve paragraflar çoğunlukla uyumlu.

6: Konu bütünlüğü çoğunlukla var, bilgiler kısmen çelişkili, cümle ve paragraflar çoğunlukla uyumlu.

8: Konu bütünlüğü genellikle var, bazı bilgiler çelişkili, cümle ve paragraflar büyük çoğunlukla uyumlu.

10: Konu bütünlüğü tam, bilgiler tamamen tutarlı, cümle ve paragraflar bütünsel uyumlu.

8. Kısaltma

0: Özetlerin orijinal metnin %10'undan az, %30'undan daha fazla olması durumunda.

5: Özetlerin orijinal metnin %10-14'ü veya %26-30'u olması durumunda.

10: Özetlerin orijinal metnin %15-25'i olması durumunda (Özçakmak, 2015, s. 168).

4.4. Uygulama Süreci

Araştırmanın uygulama süreci aşağıdaki şekilde yürütülmüştür:

1. Araştırma 2018-2019 eğitim ğretim ikinci döneminde yapılmıştır. Uygulama toplamda 10 haftalık bir süreci kapsamaktadır.
2. Araştırma için okul idaresinden, ğrenci velilerinden ve İl Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. (EK-12)
3. 7/A sınıfı ğrencilerinin kız ve erkek sayıları eşit olacak şekilde iki gruba ayrılmıştır. Gruplardaki ğrencilerin akademik notlarına bakılmış ve grupların benzer başarı düzeyinde olmasına dikkat edilmiştir. Gruplardan biri rastgele deney grubu, diğeri de kontrol grubu olarak seçilmiştir.
4. Öğrencilerin tamamı ile n test çalışması yapılmıştır. n test sonucunda öğrencilerin zet çıkarma becerileri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı grlmştir.
5. Öğrencilerle 8 hafta boyunca, her hafta 2 ders saati olacak şekilde, 16 saatlik bir uygulama yapılmıştır. Uygulama sırasında deney grubundaki öğrenciler metni soru sorarak okuma strateji ile okumuşlardır. Deney grubundaki öğrenciler okuma öncesinde ve sırasında metinle ilgili akıllarına gelen soruları yazmışlardır. Okuma sonrasında deney grubu kendi içinde gruplar oluşturarak bu sorulara cevap aramıştır. Kontrol grubundaki öğrenciler ise sessiz okuma stratejisini kullanmıştır. Okuma sonrasında her iki grubun da metnin özetini çıkarması sağlanmıştır.
6. 8 haftalık uygulamanın ardından her iki gruba da son test çalışması uygulanmıştır.
7. Öğrencilerin uygulama ile ilgili görüşleri “ğrenci Görüşme Formu” ile alınmıştır.
8. Uygulamanın bitmesi ile n test ve son test alışmaları SPSS for Windows 22.00 İstatistik Paket Programı ile analiz edilip karşılaştırılmıştır.

4.5. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin analizinde 4 farklı istatistiksel analiz uygulanmış ve bu analizler bilgisayarda SPSS for Windows 22.00 İstatistik Paket Programı ile yapılmıştır. Kullanılan istatistiksel analizler şunlardır:

1. Frekans
2. Yüzde

3. Mann Whitney U testi
4. Wilcoxon İşaret Sıralar testi

“Öğrenci Görüşme Formu” nun incelenmesinde ise içerik analizi yapılmıştır.

Analizler nicel ve nitel veriler olmak üzere Bulgular ve Yorum kısmında ele alınmıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara nicel ve nitel bulgular olarak yer verilmiştir.

5.1. Araştırmanın Nicel Verilerine Ait Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmanın nicel verilerine ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

“Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test başarı puanları gruplara (deney-kontrol) göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin veriler Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

Deney ve Kontrol Gruplarındaki Öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ön Test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçekler ve Alt Boyutları	Deney grubu Ort. $\pm$ SS	Kontrol grubu Ort. $\pm$ SS	Test ve önemlilik
1.BaşlıkYazma	5,70 $\pm$ 2,214	5,00 $\pm$ 2,789	U=43,500 p=,584
2. Bakış Açısını Doğru Kullanma	4,70 $\pm$ 1,767	5,30 $\pm$ 2,111	U=36,500 p=,226
3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma	5,00 $\pm$ 1,944	4,80 $\pm$ 1,814	U=45,000 p=,656
4. Önemli Bilgiyi Seçme	13,10 $\pm$ 8,130	14,10 $\pm$ 7,752	U=44,500 p=,674
5. Önemsiz Bilgiyi Silme	2,90 $\pm$,316	3,10 $\pm$,316	U=40,500 p=,168
6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme	4,20 $\pm$ 1,135	3,70 $\pm$,949	U=36,500 p=,267
7. Tutarlı Yazma	2,90 $\pm$,738	3,00 $\pm$,667	U=46,000 p=,737
8. Kısaltma	3,40 $\pm$ 2,011	4,50 $\pm$ 1,581	U=31,500 p=,083
TOPLAM	41,90 $\pm$ 12,106	43,50 $\pm$ 13,066	U=45,000 p=,705

Eğitimler öncesi Özetleme Stratejilerinin “1.Başlık Yazma” boyutu ön testinde deney grubunun ortalaması 5.70 ± 2.214 , kontrol grubunun ortalaması 5.00 ± 2.789 ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=43.500$ $p=.584$).

“2. Bakış Açısını Doğru Kullanma” boyutu ön testinde deney grubunun ortalaması 4.70 ± 1.767 , kontrol grubunun ortalaması 5.30 ± 2.111 ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=36.500$ $p=.226$).

“3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma” boyutu ön testinde deney grubunun ortalaması 5.00 ± 1.944 , kontrol grubunun ortalaması 4.80 ± 1.814 ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=45.000$ $p=.656$).

“4. Önemli Bilgiyi Seçme” boyutu ön testinde deney grubunun ortalaması 13.10 ± 8.130 , kontrol grubunun ortalaması 14.10 ± 7.752 ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=44.500$ $p=.674$).

“5. Önemsiz Bilgiyi Silme” boyutu ön testinde deney grubunun ortalaması $2.90 \pm .316$, kontrol grubunun ortalaması $3.10 \pm .316$ ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=40.500$ $p=.168$).

“6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme” boyutu ön testinde deney grubunun ortalaması 4.20 ± 1.135 , kontrol grubunun ortalaması $3.70 \pm .949$ ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=36.500$ $p=.267$).

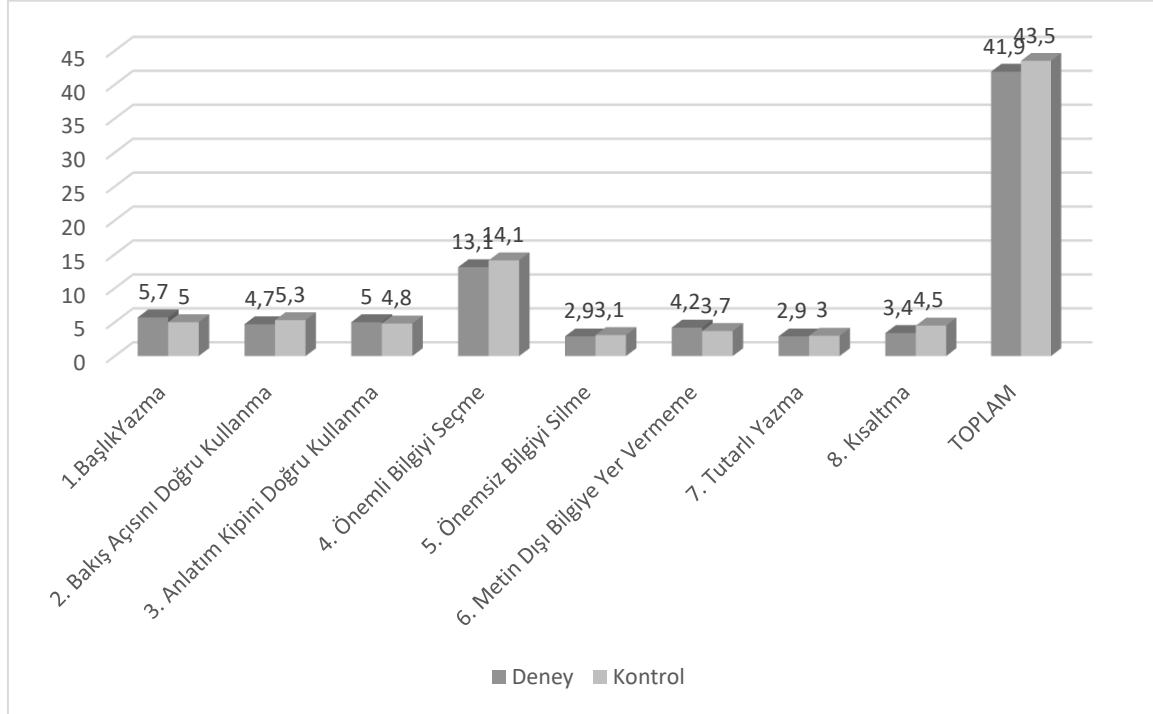
“7. Tutarlı Yazma” boyutu ön testinde deney grubunun ortalaması $2.90 \pm .738$, kontrol grubunun ortalaması $3.00 \pm .667$ ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=46.000$ $p=.737$).

“8. Kısaltma” boyutu ön testinde deney grubunun ortalaması 3.40 ± 2.011 , kontrol grubunun ortalaması 4.50 ± 1.581 ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=31.500$ $p=.083$).

Eğitimler öncesi Özetleme Stratejilerinin “TOPLAM” puan ön testinde deney grubunun ortalaması 41.90 ± 12.106 , kontrol grubunun ortalaması 43.50 ± 13.066 ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=45.000$ $p=.705$).

Sonuç olarak, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin eğitimler öncesi Özetleme Stratejilerinin “1.BaşlıkYazma”, “2. Bakış Açısını Doğru Kullanma”, “3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma”, “4. Önemli Bilgiyi Seçme”, “5. Önemsiz Bilgiyi Silme”, “6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme”, “7. Tutarlı Yazma”, “8. Kısaltma” boyutları ve Özetleme Stratejileri

Toplam puanlarından aldıkları ön test puanları açısından aralarında fark olmadığı söylenebilir (Şekil 1).

Şekil 1. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin eğitim öncesi Özetleme Stratejileri ön test puanlarının aritmetik ortalaması

Tabloda görüldüğü üzere ön test sonucunda deney grubunun aritmetik ortalamasının 41,9, kontrol grubunun aritmetik ortalamasının ise 43,5 olduğu görülmektedir. Bu sonuca bakarak eğitim öncesinde “Özetleme Stratejileri” ne göre deney ve kontrol grubunun arasında çok büyük bir başarı farkı olmadığı, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüştür.

5.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

“Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son test başarı puanları gruplara (deney-kontrol) göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin sonuçlar Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Deney ve Kontrol Gruplarındaki öğrencilerin Özetleme Stratejileri Son test Puanlarının Karşılaştırılması

Ölçekler ve Alt Boyutları	Deney grubu Ort. $\pm$ SS	Kontrol grubu Ort. $\pm$ SS	Test ve önemlilik
1.Başlık Yazma	10,00 $\pm$,000	6,60 $\pm$ 1,265	U=,000 p=,000
2. Bakış Açısını Doğru Kullanma	8,40 $\pm$,843	5,60 $\pm$ 2,675	U=3,157 p=,005
3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma	8,80 $\pm$ 1,398	5,00 $\pm$ 1,944	U=2,500 p=,000
4. Önemli Bilgiyi Seçme	27,50 $\pm$ 3,504	21,80 $\pm$ 4,417	U=17,500 p=,012
5. Önemsiz Bilgiyi Silme	7,20 $\pm$,919	5,70 $\pm$,949	U=14,000 p=,005
6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme	8,50 $\pm$ 1,434	5,30 $\pm$,823	U=2,500 p=,000
7. Tutarlı Yazma	7,70 $\pm$,483	4,20 $\pm$ 1,317	U=,000 p=,000
8. Kısaltma	8,40 $\pm$ 1,713	4,90 $\pm$ 2,726	U=12,500 p=,003
TOPLAM	86,50 $\pm$ 6,553	59,50 $\pm$ 10,491	U=,000 p=,000

Eğitimler sonrası Özetleme Stratejilerinin “1.Başlık Yazma” boyutu son testinde deney grubunun ortalaması 10.00 $\pm$ .000, kontrol grubunun ortalaması 6.60 $\pm$ 1.265 ve aralarındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=.000$ $p=.000$).

“2. Bakış Açısını Doğru Kullanma” boyutu son testinde deney grubunun ortalaması 8.40 $\pm$ .843, kontrol grubunun ortalaması 5.60 $\pm$ 2.675 ve aralarındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=3.157$ $p=.005$).

“3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma” boyutu son testinde deney grubunun ortalaması 8.80 $\pm$ 1.398, kontrol grubunun ortalaması 5.00 $\pm$ 1.944 ve aralarındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=2.500$ $p=.000$).

“4. Önemli Bilgiyi Seçme” boyutu son testinde deney grubunun ortalaması 27.50 $\pm$ 3.504, kontrol grubunun ortalaması 21.80 $\pm$ 4.417 ve aralarındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=17.500$ $p=.012$).

“5. Önemsiz Bilgiyi Silme” boyutu son testinde deney grubunun ortalaması 7.20 $\pm$ .919, kontrol grubunun ortalaması 5.70 $\pm$ .949 ve aralarındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=14.000$ $p=.005$).

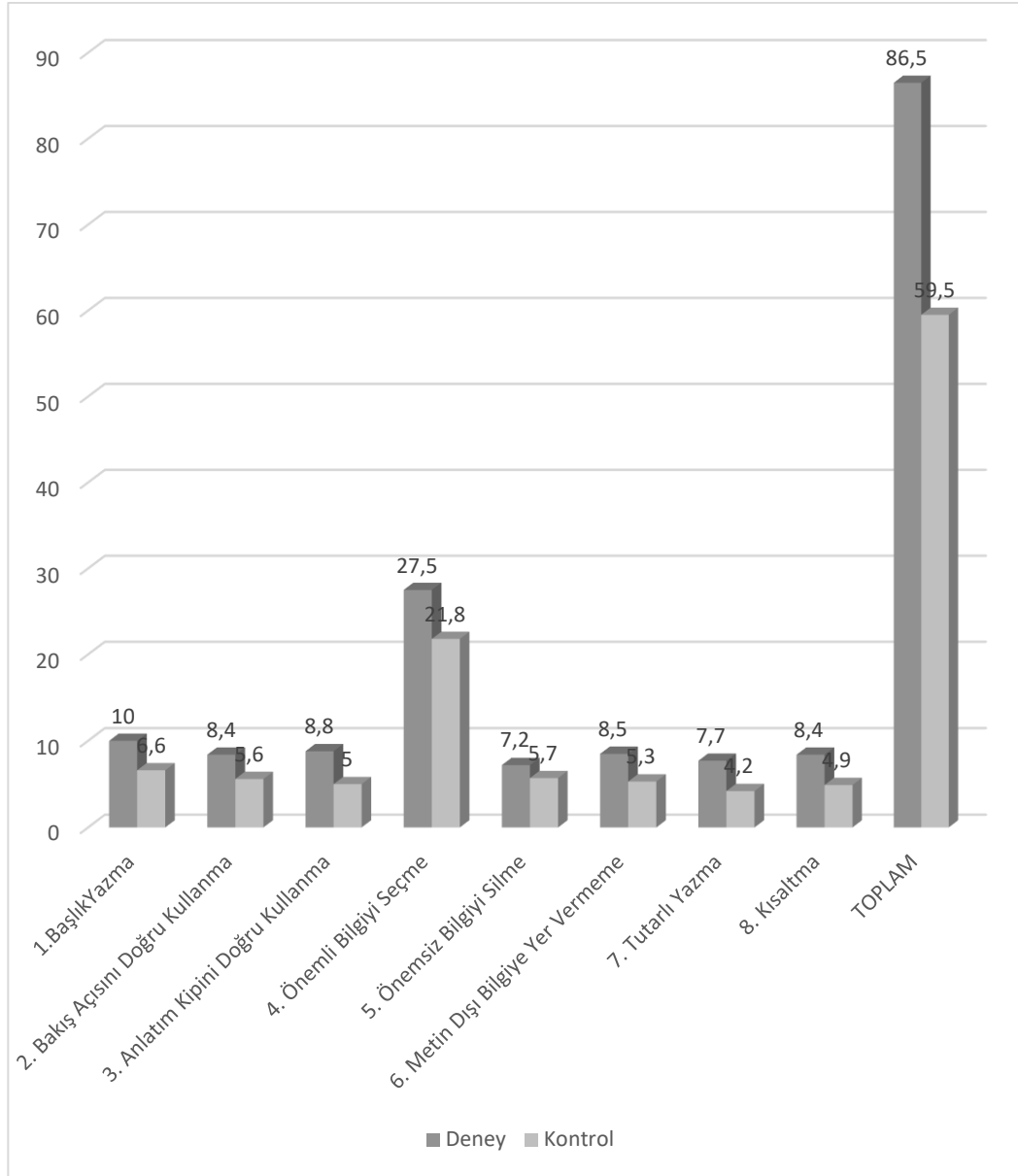
“6. *Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme*” boyutu son testinde deney grubunun ortalaması 8.50 ± 1.434 , kontrol grubunun ortalaması 5.30 ± 0.823 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=2.500$ $p=.000$).

“7. *Tutarlı Yazma*” boyutu son testinde deney grubunun ortalaması 7.70 ± 0.483 , kontrol grubunun ortalaması 4.20 ± 1.317 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=.000$ $p=.000$).

“8. *Kısaltma*” boyutu son testinde deney grubunun ortalaması 8.40 ± 1.713 , kontrol grubunun ortalaması 4.90 ± 2.726 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=12.500$ $p=.003$).

Eğitimler sonrası Özetleme Stratejilerinin “*TOPLAM*” puan son testinde deney grubunun ortalaması 86.50 ± 6.553 , kontrol grubunun ortalaması 59.50 ± 10.491 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde deney grubu lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=.000$ $p=.000$).

Sonuç olarak, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin eğitimler sonrası Özetleme Stratejilerinin “1. *Başlık Yazma*” boyutundan aldıkları son test puanları açısından aralarında deney grubu lehine fark olduğu, “2. *Bakış Açısını Doğru Kullanma*”, “3. *Anlatım Kipini Doğru Kullanma*”, “4. *Önemli Bilgiyi Seçme*”, “5. *Önemsiz Bilgiyi Silme*”, “6. *Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme*”, “7. *Tutarlı Yazma*”, “8. *Kısaltma*” boyutları ve Özetleme Stratejileri Toplam puanlarından aldıkları son test puanları açısından aralarında deney grubu lehine farkların olduğu söylenebilir (Şekil 2).

Şekil 2. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin eğitim öncesi Özetleme Stratejileri son test puanlarının aritmetik ortalaması

Sonuçlara bakıldığında zaman son testte her iki grubun ön teste göre başarılı olduğu görülmektedir. Ancak kontrol grubunun son test puan ortalaması 59,5 iken, deney grubunun son test puan ortalaması 86,5 olmuştur. Bu durumda eğitimler sonucunda deney grubu ile kontrol grubu arasında, deney grubu lehine, anlamlı bir farklılık olduğu söylenebilir.

5.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

“Deney grubundaki öğrencilerin ön test ve son test başarı puanları farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin sonuçlar Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Deney Grubundaki Öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ön test ve Son test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ölçekler ve Alt Boyutları	Ön test Ort. $\pm$ SS	Son test Ort. $\pm$ SS	Test ve önemlilik
1.BaşlıkYazma	5,70 $\pm$ 2,214	10,00 $\pm$,000	$z=-2,877$ $p=,004$
2. Bakış Açısını Doğru Kullanma	4,70 $\pm$ 1,767	8,40 $\pm$,843	$z=-2,970$ $p=,003$
3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma	5,00 $\pm$ 1,944	8,80 $\pm$ 1,398	$z=-2,842$ $p=,004$
4. Önemli Bilgiyi Seçme	13,10 $\pm$ 8,130	27,50 $\pm$ 3,504	$z=-2,814$ $p=,005$
5. Önemsiz Bilgiyi Silme	2,90 $\pm$,316	7,20 $\pm$,919	$z=-2,850$ $p=,004$
6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme	4,20 $\pm$ 1,135	8,50 $\pm$ 1,434	$z=-2,825$ $p=,005$
7. Tutarlı Yazma	2,90 $\pm$,738	7,70 $\pm$,483	$z=-2,877$ $p=,004$
8. Kısaltma	3,40 $\pm$ 2,011	8,40 $\pm$ 1,713	$z=-2,831$ $p=,005$
TOPLAM	41,90 $\pm$ 12,106	86,50 $\pm$ 6,553	$z=-2,807$ $p=,005$

Deney grubundaki öğrencilerin Özetleme Stratejilerinin “1.BaşlıkYazma” boyutunun ön test ortalaması 5.70 $\pm$ 2.214, son test ortalaması 10.00 $\pm$ .000 ve aralarındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z=-2.877$ $p=.004$).

“2. Bakış Açısını Doğru Kullanma” boyutunun ön test ortalaması 4.70 $\pm$ 1.767, son test ortalaması 8.40 $\pm$ .843 ve aralarındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z=-2.970$ $p=.003$).

“3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma” boyutunun ön test ortalaması 5.00 $\pm$ 1.944, son test ortalaması 8.80 $\pm$ 1.398 ve aralarındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z=-2.842$ $p=.004$).

“4. Önemli Bilgiyi Seçme” boyutunun ön test ortalaması 13.10 $\pm$ 8.130, son test ortalaması 27.50 $\pm$ 3.504 ve aralarındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z=-2.814$ $p=.005$).

“5. Önemli Bilgiyi Silme” boyutunun ön test ortalaması 2.90 ± 0.316 , son test ortalaması 7.20 ± 0.919 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z = -2.850$ $p = .004$).

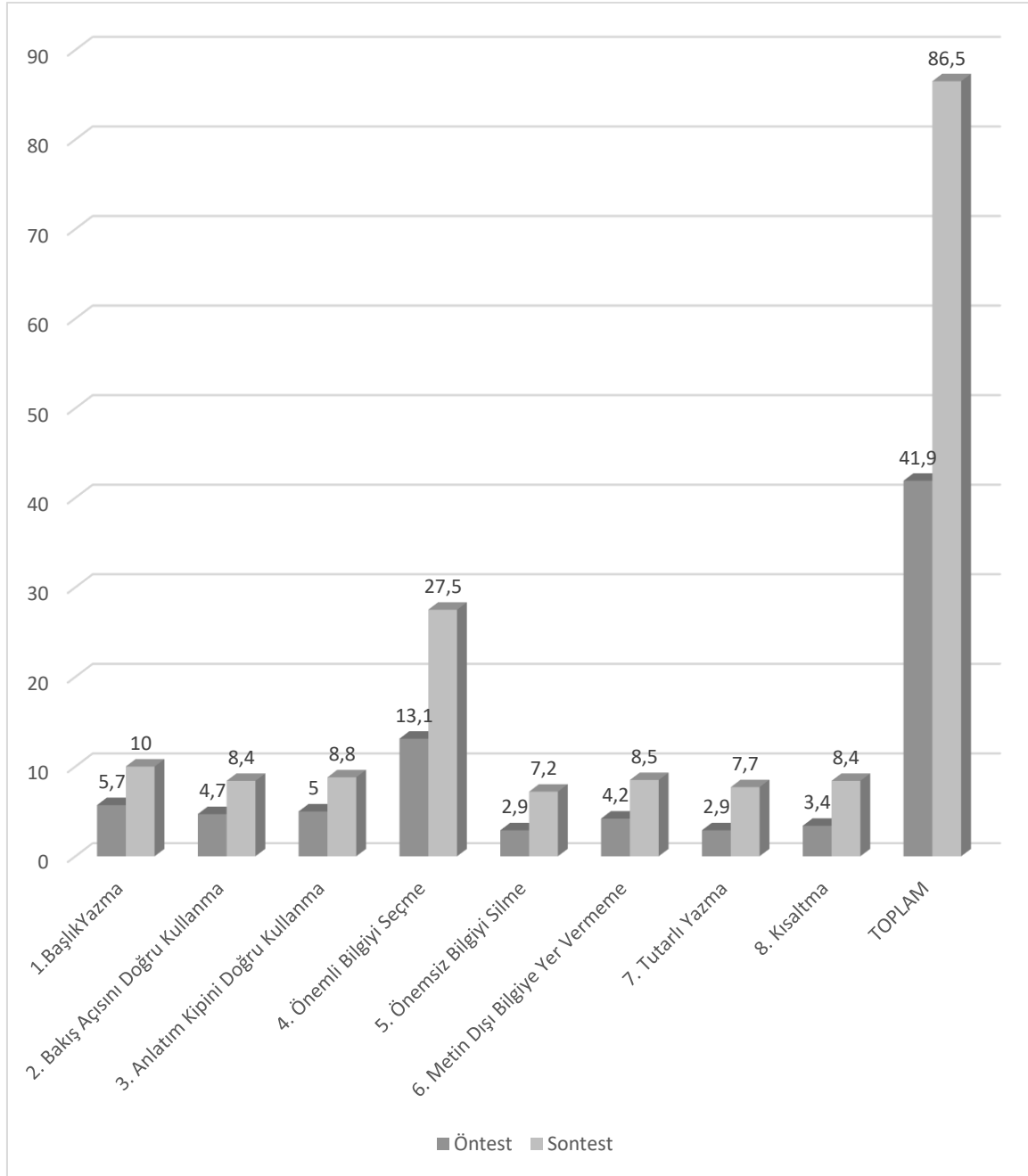
“6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme” boyutunun ön test ortalaması 4.20 ± 1.135 , son test ortalaması 8.50 ± 1.434 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z = -2.825$ $p = .005$).

“7. Tutarlı Yazma” boyutunun ön test ortalaması 2.90 ± 0.738 , son test ortalaması 7.70 ± 0.483 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z = -2.877$ $p = .004$).

“8. Kısaltma” boyutunun ön test ortalaması 3.40 ± 2.011 , son test ortalaması 8.40 ± 1.713 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z = -2.831$ $p = .005$).

Deney grubundaki öğrencilerin Özetleme Stratejilerinin “TOPLAM” ön test ortalaması 41.90 ± 12.106 , son test ortalaması 86.50 ± 6.553 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z = -2.807$ $p = .005$).

Sonuç olarak Deney grubundaki öğrencilere verilen eğitimin Özetleme Stratejilerinin “1. Başlık Yazma”, “2. Bakış Açısını Doğru Kullanma”, “3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma”, “4. Önemli Bilgiyi Seçme”, “5. Önemli Bilgiyi Silme”, “6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme”, “7. Tutarlı Yazma”, “8. Kısaltma” boyutları ve “Özetleme Stratejileri Toplam” puanları üzerinde etkili olduğu söylenebilir (Şekil 3).

Şekil 3. Deney grubundaki öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ölçeği ön test ve son test puan ortalamaları

Ön test ve son test puan ortalamaları karşılaştırıldığı zaman deney grubu öğrencilerinin “Özetleme Stratejileri” nin her maddesinde son testte daha başarılı oldukları söylenebilir. Ön testte grubun puan ortalaması 41,9 iken, son testte puan ortalamaları 86,5 olmuştur.

5.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

“Kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test başarı puanları farklılık göstermekte midir?” alt problemine dair sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ön test ve Son test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ölçekler ve Alt Boyutları	Ön test Ort. $\pm$ SS	Son test Ort. $\pm$ SS	Test ve önemlilik
1.BaşlıkYazma	5,00 $\pm$ 2,789	6,60 $\pm$ 1,265	$z=-2,414$ $p=,016$
2. Bakış Açısını Doğru Kullanma	5,30 $\pm$ 2,111	5,60 $\pm$ 2,675	$z=-,736$ $p=,461$
3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma	4,80 $\pm$ 1,814	5,00 $\pm$ 1,944	$z=-,816$ $p=,414$
4. Önemli Bilgiyi Seçme	14,10 $\pm$ 7,752	21,80 $\pm$ 4,417	$z=-2,603$ $p=,009$
5. Önemsiz Bilgiyi Silme	3,10 $\pm$,316	5,70 $\pm$,949	$z=-2,701$ $p=,007$
6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme	3,70 $\pm$,949	5,30 $\pm$,823	$z=-2,636$ $p=,008$
7. Tutarlı Yazma	3,00 $\pm$,667	4,20 $\pm$ 1,317	$z=-2,280$ $p=,023$
8. Kısaltma	4,50 $\pm$ 1,581	4,90 $\pm$ 2,726	$z=-,970$ $p=,332$
TOPLAM	43,50 $\pm$ 13,066	59,50 $\pm$ 10,491	$z=-2,805$ $p=,005$

Kontrol grubundaki öğrencilerin Özetleme Stratejilerinin “1.BaşlıkYazma” boyutunun ön test ortalaması 5.00 $\pm$ 2.789, son test ortalaması 6.60 $\pm$ 1.265 ve aralarındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z=-2.414$ $p=,016$).

“2. Bakış Açısını Doğru Kullanma” boyutunun ön test ortalaması 5.30 $\pm$ 2.111, son test ortalaması 5.60 $\pm$ 2.675 ve aralarındaki farkın $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($z=-,736$ $p=,461$).

“3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma” boyutunun ön test ortalaması 4.80 $\pm$ 1.814, son test ortalaması 5.00 $\pm$ 1.944 ve aralarındaki farkın $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($z=-,816$ $p=,414$).

“4. Önemli Bilgiyi Seçme” boyutunun ön test ortalaması 14.10 $\pm$ 7.752, son test ortalaması 21.80 $\pm$ 4.417 ve aralarındaki farkın $p<0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z=-2.603$ $p=,009$).

“5. Önemsiz Bilgiyi Silme” boyutunun ön test ortalaması $3.10 \pm .316$, son test ortalaması $5.70 \pm .949$ ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z = -2.701$ $p = .007$).

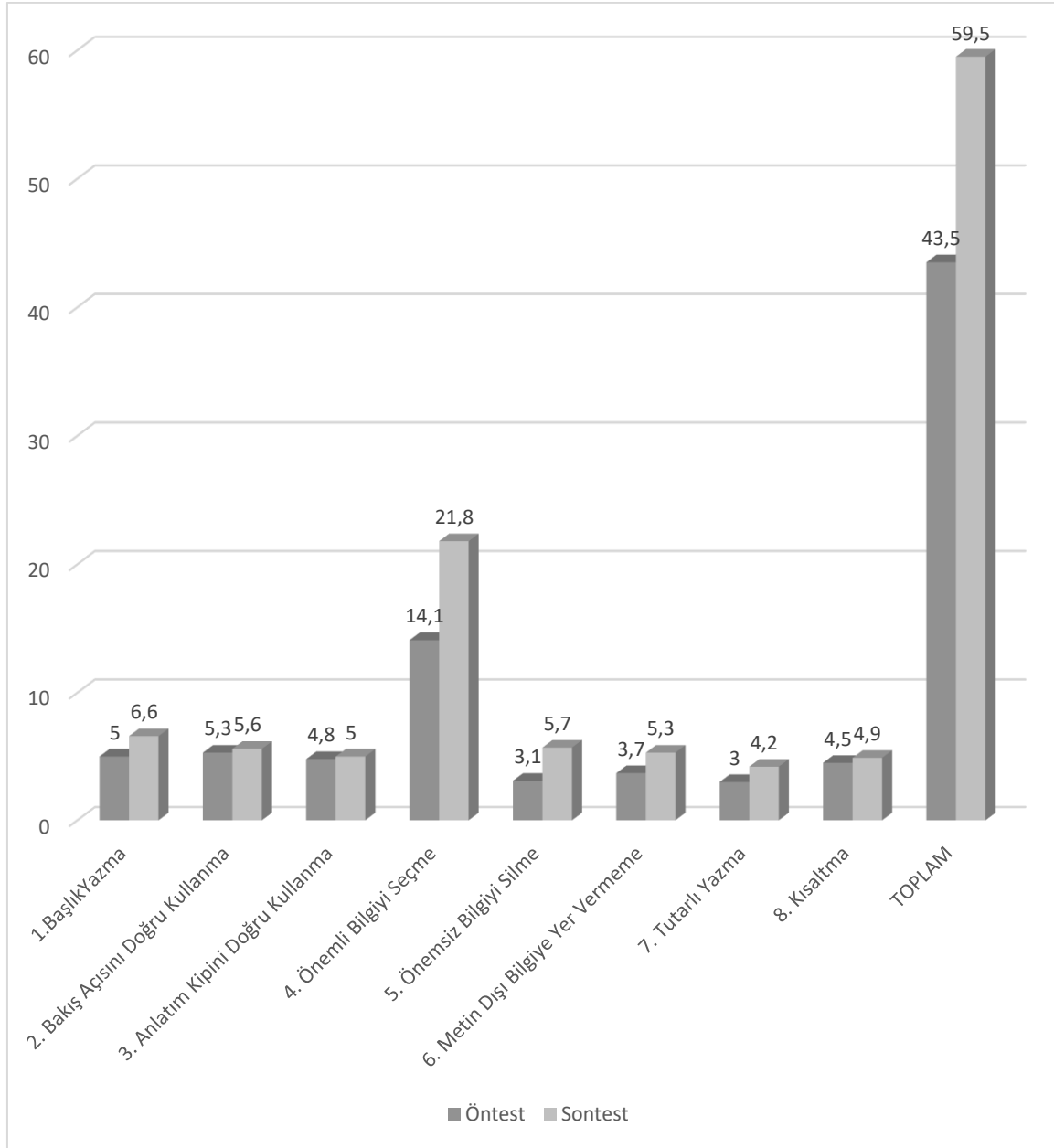
“6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme” boyutunun ön test ortalaması $3.70 \pm .949$, son test ortalaması $5.30 \pm .823$ ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z = -2.636$ $p = .008$).

“7. Tutarlı Yazma” boyutunun ön test ortalaması $3.00 \pm .667$, son test ortalaması 4.20 ± 1.317 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z = -2.280$ $p = .023$).

“8. Kısaltma” boyutunun ön test ortalaması 4.50 ± 1.581 , son test ortalaması 4.90 ± 2.726 ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($z = -.970$ $p = .332$).

Kontrol grubundaki öğrencilerin Özetleme Stratejilerinin “TOPLAM” ön test ortalaması 43.50 ± 13.066 , son test ortalaması 59.50 ± 10.491 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde son test lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($z = -2.805$ $p = .005$).

Sonuç olarak kontrol grubundaki öğrencileri ile yapılan çalışmanın Özetleme Stratejilerinin “1. Başlık Yazma”, “4. Önemli Bilgiyi Seçme”, “5. Önemsiz Bilgiyi Silme”, “6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme”, “7. Tutarlı Yazma” boyutları ve “Özetleme Stratejileri Toplam” puanları üzerinde etkisinin olduğu, “2. Bakış Açısını Doğru Kullanma”, “3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma”, , “8. Kısaltma” boyutları üzerinde etkisinin olmadığı söylenebilir (Şekil 4).

Şekil 4. Kontrol grubundaki öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ölçeği ön test ve son test puan ortalamaları

Kontrol grubunun ön test ve son testte aldığı puanlara bakılarak “1. Başlık Yazma”, “4. Önemli Bilgiyi Seçme”, “5. Önemsiz Bilgiyi Silme”, “6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme”, “7. Tutarlı Yazma” maddelerinde başarılı oldukları görülmektedir. “2. Bakış Açısını Doğru Kullanma”, “3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma”, “8. Kısaltma” maddelerinde ise anlamlı bir farklılık olmamıştır.

5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

“Öğrencilerin cinsiyetlerine göre son test başarı puanları farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin sonuçlar Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Özetleme Stratejileri Son test Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Ölçekler ve Alt Boyutları	Kız Ort. $\pm$ SS	Erkek Ort. $\pm$ SS	Test ve önemlilik
1.BaşlıkYazma	8,50 $\pm$ 1,780	8,10 $\pm$ 2,183	U=45,500 p=,715
2. Bakış Açısını Doğru Kullanma	7,00 $\pm$ 1,826	7,00 $\pm$ 2,981	U=44,500 p=,651
3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma	7,30 $\pm$ 2,111	6,50 $\pm$ 2,991	U=44,500 p=,670
4. Önemli Bilgiyi Seçme	25,70 $\pm$ 5,964	23,60 $\pm$ 3,438	U=35,500 p=,262
5. Önemsiz Bilgiyi Silme	6,50 $\pm$ 1,269	6,40 $\pm$ 1,174	U=46,500 p=,784
6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme	6,90 $\pm$ 2,025	6,90 $\pm$ 2,079	U=49,500 p=,969
7. Tutarlı Yazma	6,40 $\pm$ 1,713	5,50 $\pm$ 2,321	U=36,000 p=,276
8. Kısaltma	8,00 $\pm$ 2,211	5,30 $\pm$ 2,869	U=27,500 p=,076
TOPLAM	76,50 $\pm$ 16,263	69,50 $\pm$ 16,318	U=36,000 p=,290

Eğitimler sonrası Özetleme Stratejilerinin “1.BaşlıkYazma” boyutu son testinde kız öğrencilerin ortalaması 8.50 $\pm$ 1.780, erkek öğrencilerin ortalaması 88.10 $\pm$ 2.183ve aralarındaki farkın $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir (U=45.500 p=.715).

“2. Bakış Açısını Doğru Kullanma” boyutu son testinde kız öğrencilerin ortalaması 7.00 $\pm$ 1.826, erkek öğrencilerin ortalaması 7.00 $\pm$ 2.981 ve aralarındaki farkın $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir (U=44.500 p=.651).

“3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma” boyutu son testinde kız öğrencilerin ortalaması 7.30 $\pm$ 2.111, erkek öğrencilerin ortalaması 6.50 $\pm$ 2.991 ve aralarındaki farkın $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir (U=44.500 p=.670).

“4. Önemli Bilgiyi Seçme” boyutu son testinde kız öğrencilerin ortalaması 25.70 $\pm$ 5.964, erkek öğrencilerin ortalaması 23.60 $\pm$ 3.438 ve aralarındaki farkın $p>0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir (U=35.500 p=.262).

“5. Önemsiz Bilgiyi Silme” boyutu son testinde kız öğrencilerin ortalaması 6.50 ± 1.269 , erkek öğrencilerin ortalaması 6.40 ± 1.174 ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=46.500$ $p=.784$).

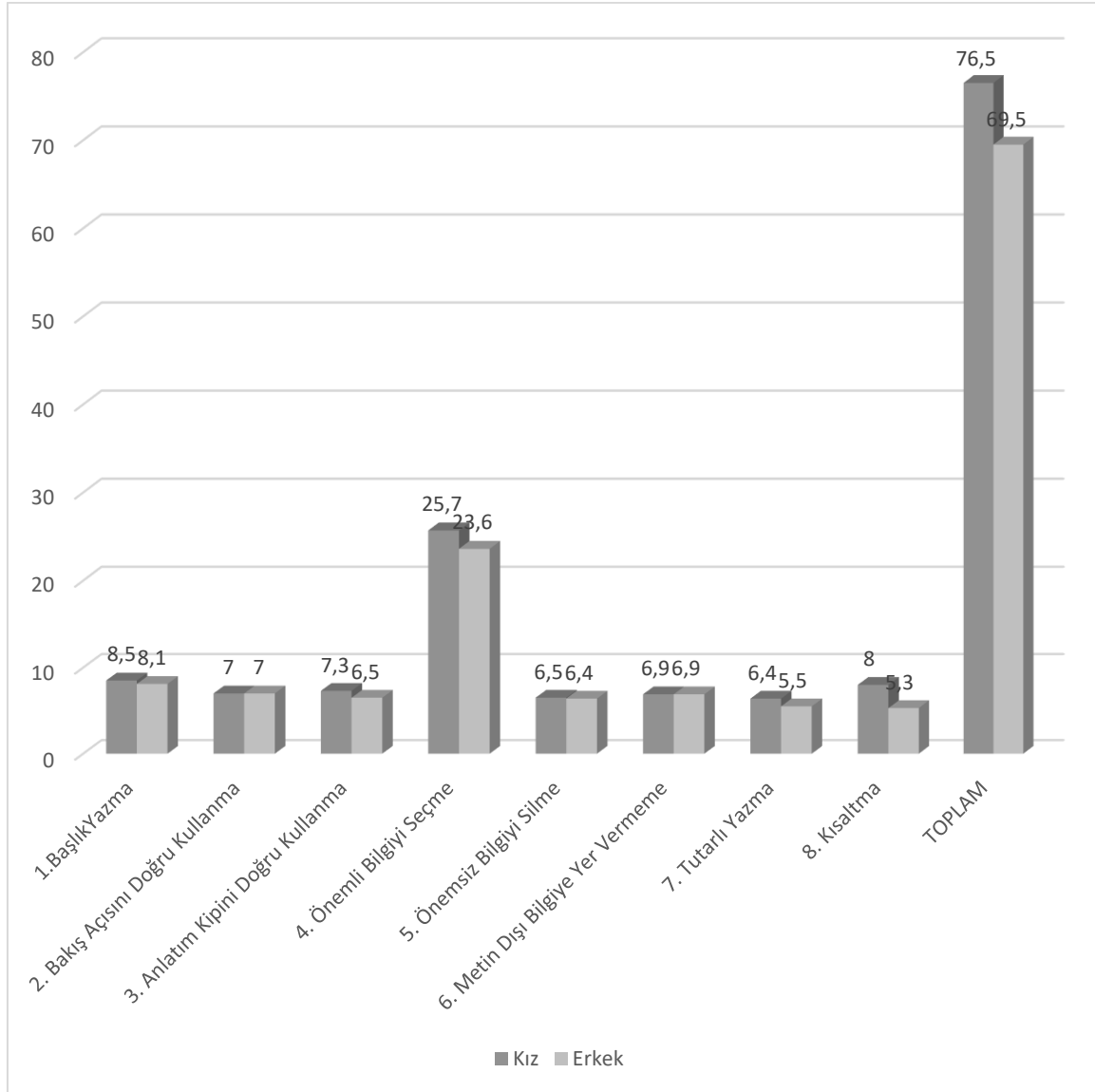
“6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme” boyutu son testinde kız öğrencilerin ortalaması 6.90 ± 2.025 , erkek öğrencilerin ortalaması 6.90 ± 2.079 ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=49.500$ $p=.969$).

“7. Tutarlı Yazma” boyutu son testinde kız öğrencilerin ortalaması 6.40 ± 1.713 , erkek öğrencilerin ortalaması 5.50 ± 2.321 ve aralarındaki farkın $p > 0.05$ önem düzeyinde anlamsız olduğu görülmektedir ($U=36.000$ $p=.276$).

“8. Kısaltma” boyutu son testinde kız öğrencilerin ortalaması 8.00 ± 2.211 , erkek öğrencilerin ortalaması 5.30 ± 2.869 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde kız öğrencilerin lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=27.500$ $p=.076$).

Eğitimler sonrası Özetleme Stratejilerinin “TOPLAM” puan son testinde kız öğrencilerin ortalaması 76.50 ± 16.263 , erkek öğrencilerin ortalaması 69.50 ± 16.318 ve aralarındaki farkın $p < 0.05$ önem düzeyinde kız öğrencilerin lehine anlamlı olduğu görülmektedir ($U=36.000$ $p=.290$).

Sonuç olarak, kız ve erkek öğrencilerin eğitimler sonrası Özetleme Stratejilerinin “1. Başlık Yazma”, “2. Bakış Açısını Doğru Kullanma”, “3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma”, “4. Önemli Bilgiyi Seçme”, “5. Önemsiz Bilgiyi Silme”, “6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme”, “7. Tutarlı Yazma”, “8. Kısaltma” boyutları ve Özetleme Stratejileri Toplam son test puanları açısından aralarında fark olmadığı söylenebilir (Şekil 5).

Şekil 5. Kız ve erkek öğrencilerin Özetleme Stratejileri Ölçeği son test puan ortalamaları

Sonuçlara bakılarak son test puanlarında cinsiyete göre bir farklılık olmadığı görülmektedir.

5.2. Araştırmanın Nitel Verilerine Ait Bulgular ve Yorum

Bu bölümde araştırmanın nitel verilerine ait bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

5.2.1. Öğrenci Görüşme Formu

5.2.1.1. “Sence özet ne demektir?” Maddesine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri

Özet; okunan veya dinlenen bir metnin önemli taraflarını, onu okumayan ya da dinlemeyen birisinin anlayabileceği şekilde, özlü, kapsayıcı ve kısaca ifade etmedir (Özçakmak (2015, s. 47-48). Bu ifade etme sırasında metnin aslında uzaklaşmamalıdır. Metinde anlatılan olaylara, düşüncelere bağlı kalınmalı, kişisel ifadelerle, metin dışı bilgilere yer verilmemelidir.

Öğrencilerin genel olarak verdikleri cevaplar özetin bir metni kısaltmak, akılda kalanları yazmak, önemli bilgileri yazmak, metni anlamak üzerinedir.

Tablo 8

“Sence özet ne demektir?” Maddesine Verilen Cevaplar

Bir metnin kısaltması gibi o metinden ne anladıysam söylemeye özet denir. (Ö-1)

Bir şeyi okuduğunda aklında kalanları yazmak. (Ö-2)

Bir şeyi düzenleyerek yazmaktır. (Ö-3)

Bir şeyi değerlendirmek ve yorumlamak. (Ö-4)

Bir hikâyeyi veya metni okuyup aklında kalanları bir kâğıda yazmak. (Ö-5)

Özet bir metni okuyup aklında kalanları çıkartmaktır. (Ö-6)

Özet bir şeyin anlaşılması. (Ö-7)

Bir şeyi okuduğunda aklında kalma. (Ö-8)

Okuduğun şeylerden aklında kalanları yazmaktır. (Ö-9)

Bence özet metinde önemli olanları çıkarmak. (Ö-10)

Metinde anlatılan olayları ve önemli olan bilgileri kısaca çıkarmak. (Ö-15)

Bence özet metinde anlatılanları kısaca yazmak. (Ö-18)

Özet okuduğunu anlamaktır.(Ö-13)

Uzun metinleri kısaltma işlemidir.(Ö-20)

5.2.1.2. “Özet yazarken nelere dikkat edersin?” Maddesine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri

Özet gelişigüzel yapılacak bir yazma çalışması değildir. Dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Özetleme çalışması yapılırken metnin planı bozulmamalı, amacından uzaklaşmamalı, ana fikrini ve yardımcı fikirleri belirtmeye ve metnin anlamı korunmaya

çalışılmalıdır (Deneme, 2008, s. 16). Metinle ilgili detaylar çıkarılmalı, metinde geçen önemli bilgilerin verildiği bir yapı oluşturulmalıdır. Özet yazarın cümlelerini olduğu gibi kopyalamak değil, metni kendi cümlelerimizle kısaca anlatmaktır.

Öğrenciler verdikleri cevaplarda özet yazarken özete kendi yorumlarını katmadıklarını, özeti kendi cümleleri ile oluşturduklarını, metnin başlığının özette de aynı kalmasına, kâğıt düzeni ve noktalama işaretlerine dikkat ettiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 9

“Özet yazarken nelere dikkat edersin?” Maddesine Verilen Cevaplar

---

Özet yazarken kendi yorumumu katmam.(Ö-3)
Metnin özetini çıkarırken metni dikkatli okurum.(Ö-7)
Özeti kendi cümlelerimle yazarım.(Ö-11)
Metnin başlığını değiştirmemek, önemli ayrıntıları yazmak. (Ö-15)
Paragraf başı, virgül, nokta, cümleye büyük harfle başlamaya dikkat ederim. (Ö-6)
Metnin kim tarafından anlatıldığına bakarım, özeti ona göre yazarım. Metnin başlığı ile özeti başlığını aynı yazarım. (Ö-17)
Metindeki her şeyi yazmıyoruz. (Ö-8)
Paragraf başına, başlığa, özeti kısa olmasına dikkat ederiz. (Ö-9)
Noktalama işaretlerine dikkat ederim. (Ö-10)
Metinde en çok vurgulanan yerlere dikkat ederim. (Ö-19)
Önemli bilgileri yazarım, metinde yazılanlara dikkat ederim. (Ö-12)
Özet yazarken sayfa düzenine dikkat ederim.(Ö-13)

5.2.1.3. “Özet yazarken okuduğun metne bakar mısın?” Maddesine İlişkin Öğrencilerin Görüşleri

Özet oluşturulmadan önce metnin anlamlandırılması için dikkatli bir şekilde okunması gerekmektedir. Bir metni anlayabilmek için metnin en az iki defa okunması gerekir. Birinci okuma yazarın ne demek istediğinin tamamen anlaşılması için, ikinci okuma ise okuyucunun metni daha iyi anlaması, yazarın aktarmak istediği anlamı anlamak için yapılır (Deneme, 2008, s. 38). Özet okunup anlamlandırdıktan sonra özetleme çalışmasına başlanmalıdır. Özetleme sırasında metnin okuyucunun elinde bulunması özetleme işini kolaylaştırır (Akyol, 2016, s.45). Öğrencinin özetleme anında metne bakmasına izin verilirse öğrenci unuttuğu noktaları kontrol edip hatırlayabilir.

Öğrencilerin 11 tanesi özet yazarken okudukları metne baktıklarını, 9 tanesi ise bakmadıklarını söylemişlerdir. “Evet” diyen öğrenciler, metinde ne anlatılmak istendiğine

baktıklarını, metni düzgün yazmak için, unutulmuş yer var mı bakmak için metnin orijinaline baktıklarını ifade etmişlerdir. “Hayır” diyen öğrenciler ise metnin aynısını yazmamak için, metinden kopya çekmiş olacakları için ve özetin uzun olmaması için metne bakmadıklarını söylemişlerdir.

Tablo 10

“Özet yazarken okuduğun metne bakar mısın?” Maddesine Verilen Cevaplar

Evet ise	Neden?	Çünkü özet yazarken önce metinde ne anlatılmak istendiğine bakarım. Çünkü metne bakmadan özet çıkaramam. (Ö-1)
		Ne anlatılmak istendiğine bakarım.(Ö-4)
		Özetin dikkatli çıkarılması gerekir çünkü.(Ö-7)
		Metni düzgün yazmak için.(Ö-13)
		Metni anlamak için.(Ö-5)
		Unuttuğum önemli yer var mı diye.(Ö-9)
Hayır ise	Neden?	Doğru hatırlayıp hatırlamadığıma bakarım.(Ö-19)
		Eğer metni okuyup anlarsak ve özet çıkarmayı becerebilirsek neden kitaba bakalım ki! (Ö-2)
		Metne baktığım zaman cümlelerin aynısını yazarım. (Ö-20)
		Çünkü özet yazarken aklında kalanları yazarsın, onun için bakmama gerek yok. (Ö-6)
		Metne bakarsam kopya çekmiş gibi olurum.(Ö-14)
		Metne baktığım zaman cümleleri aynen yazarım. Özet uzun olur. (Ö-3)
		Metne baktığım zaman kendim özet çıkarmış gibi olmam.(Ö-18)

5.2.1.4. “Özet yazarken zorlanır mısın?” Maddesine İlişkin Öğrenci

Görüşleri

Öğrencilerin 7 tanesi bu maddeye “Evet” derken, 13 tanesi “Hayır” demiştir. “Evet” diyen öğrenciler, metnin uzun olması, anlamadığı kelime ve cümleler olması, metnin ilgisini çekmemesi gibi nedenler öne sürmüşlerdir. “Hayır” diyen öğrenciler ise özet çıkarmanın kolay olduğunu, metinde bilmediği bir şey olmadığını, metinde önemli yerlerin altını çizdiğini ve özet yazmayı sevdiklerini söylemişlerdir.

Tablo 11

“Özet yazarken zorlanır mısın?” Maddesine Verilen Cevaplar

Evet ise	Neden?	Anlayamadığım kelime ve cümleler olduğu zaman zorlanıyorum.(Ö-5)
		Aklımda bir şey kalmadıysa zorlanırım.(Ö-2)
		Metin çok uzun ise zorlanırım.(Ö-19)
		İlgimi çekmeyen bir konusu varsa özetleme yaparken zorlanırım. (Ö-15)
		Özetini çıkaracağım metin yanımda değilse zorlanırım. (Ö-20)
		Özeti sınıfta çıkaracaksam zorlanırım.(Ö-9)
Hayır ise	Neden?	Çünkü metinde bilmediğim bir şey yok. (Ö-1)
		Zorlanmıyorum çünkü kolay.(Ö-3)
		Çünkü okuduklarımdan aklımda çok şey kalıyor.(Ö-11)
		Çünkü özet zor bir şey değildir.(Ö-13)
		Çünkü özet yazarken metni anlamlı bir şekilde okurum ve metinde önemli olan yerleri özetlerim.(Ö-4)
		Çünkü metin içinde yeterli bilgi var, oradan yola çıkarak metindekilerin özetini daha kolay çıkarırım.(Ö-16)
		Çünkü özet çıkarmayı seviyorum.(Ö-17)
		Çünkü metni okurken önemi yerlerin altını çizerim. (Ö-12)

5.2.1.5. “Özet çıkarmanın okuduklarını anlamaya ve diğer derslere faydalı olduğunu düşünüyor musun?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öğrencilerin 18 tanesi bu soruya “Evet” cevabını verirken 2 tanesi “Hayır” cevabını vermiştir. Öğrenciler özet sayesinde bilmedikleri kelimelerin anlamlarını öğrendiklerini, diğer derslerde gördükleri metinleri daha iyi anladıklarını, önemli kısımlara dikkat ettiklerini söylemişlerdir. “Hayır” diyen 2 öğrenci ise özet yazmayı sevmediğini ve matematik gibi sayısal derslerle özetin bir ilişkisi olmadığını ifade etmiştir.

Özetleme yapılabilmesi için önce metnin tamamının okuyup anlaşılması, yazarın amacından haberdar olunması gerekir. Özetleme ve anlama arasında doğrudan bir ilişki vardır. Özetleme aktif okumayı sağlar, pasif okumayı ise azaltır (Okur, 2011, s.67). Bundan dolayı özetleme zihinsel bir süreç gerektirir. Bu süreç içinde de soru sorarak okuma devreye girecek ve metnin daha iyi anlaşılması, metnin tüm özelliklerine dikkat çekilmesi sağlanacaktır. Bu sayede öğrencinin okuduklarını anlamlandırması daha kolay olacaktır.

Tablo 12

“Özet çıkarmanın okuduklarını anlamaya ve diğer derslere faydalı olduğunu düşünüyor musun?” Maddesine Verilen Cevaplar

Evet ise	Neden?	Çünkü bizi geliştiriyor.(Ö-1)
		Özet sayesinde diğer derslerde öğretmenlerimin anlattıklarını daha kolay hatırlıyorum.(Ö-6)
		Mesela metinde “aktif” in ne olduğunu öğrendim. Bu benim için güzel bir şey. Beden dersinde aktif nedir diye sorarlarsa bilirim çünkü okuduğum metinde öğrendim.(Ö-19)
		Çünkü metinde neden bahsettiğini anlamak için faydalı olduğunu düşünüyorum.(Ö-2)
		Çünkü zorlandığımız derslerde, anlamını bilmediğimiz yerlerde bize yardımcı olur. (Ö-5)
Hayır ise	Neden?	Bence çok faydası oluyor. Böylece Türkçe dersinde daha iyi anlayabilir, hatta okumamızı geliştirebiliriz.(Ö-18)
		Diğer derslerde de önemi kısımlara dikkat etmemi sağlıyor.(Ö-4)
		Çünkü özet çıkarmak kolay ama mesela matematik dersi zor. (Ö-9)
		Çünkü özet çıkarma işini sevmiyorum.(Ö-11)

5.2.1.6. “Öğretmeniniz özetleme ile ilgili nasıl bilgiler verdi?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öğrencilerin bu maddeye verdikleri cevaplar genel olarak sayfa düzeni, noktalama işaretleri, metindeki önemli yerleri yazmak, objektif bir özet çıkarmak, metnin orijinalinden uzaklaşmamak üzerinedir.

Tablo 13

“Öğretmeniniz özetleme ile ilgili nasıl bilgiler verdi?” Maddesine Verilen Cevaplar

Özeti anlamak için bilgiler verdi. (Ö-3)
Metnin başlığını değiştirmeme vs. bilgiler verdi.(Ö-6)
Öğretmenimizin bize verdiği bilgiler işimize yaradı, kolaylıkla özeti yazdık.(Ö-5)
Metni daha iyi anlamak, önemli olanları yazmak. (Ö-20)
Özet yaparken nelere dikkat edeceğimize dair bilgi verdi.(Ö-15)
Özetleme yaparken noktalama işaretlerine dikkat etmek.(Ö-14)
Özet çıkaracağımız metnin önemli kısımlarının altını çizmemizin işimizi kolaylaştıracağını.(Ö-2)
Özet çıkarırken metnin aslından uzaklaşmamamız gerektiğini öğrendik.(Ö-1)
Özet çıkarırken tarafsız olunmalıymış.(Ö-19)
Özet çıkarırken sayfa düzeninin önemli olduğunu.(Ö-8)
Özet, okuduğum metinden kısa olmalıdır.(Ö-13)

5.2.1.7. “Öğretmeninizin özet yazma ile ilgili verdiği bilgilerden önce özet hakkında hangi bilgilere sahiptin?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri

İlkokul yıllarında kitabın başından bir bölüm, ortasından bir bölüm, sonundan bir bölüm olarak özet diye verilen ödevlerin olduğunu hatırlarız. Bunun aslında özetleme olmadığı öğretmen tarafından öğrencilere anlatılmalıdır. Özet çıkarmanın basamakları öğrencilere anlatılmazsa öğrenci her şeyi yazmaya çalışarak özet çıkardığını sanabilir (Uzun, 2018, s.62). Öğrencilere özet çıkarmanın kuralları bulundukları öğretim kademelerine göre seviye seviye anlatılmalıdır. Öğrencilerin bu kuralları örnek metinler üzerinde uygulaması sağlanmalıdır.

Öğrencilerin bu maddeye verdiği cevaplar sonucunda özet hakkındaki bilgilerinin genel olarak yazım, noktalama işaretlerine dikkat etmek gerektiği, akılda kalanların yazılması olduğu görülmektedir.

Tablo 14

“Öğretmeninizin özet yazma ile ilgili verdiği bilgilerden önce özet hakkında hangi bilgilere sahiptin?” Maddesine Verilen Cevaplar

---

Hiçbir bilgiye sahip değildim.(Ö-2)

Yazı yazarken virgüle, noktaya dikkat ediyordum.(Ö-12)

Gördüğüm veya okuduğum bir şeyden aklımızda kalanlar. (Ö-5)

Paragraf başı yapmam gerektiği bilgisine sahiptim. (Ö-8)

Bilmiyordum nasıl yapıldığını, sadece metni okuyup bitirirdim.(Ö-9)

Ben sadece metinde önemli olanları anlatacağımı biliyordum.(Ö-18)

Sayfa düzeninin nasıl olduğunu biliyordum.(Ö-20)

5.2.1.8. “Bu çalışmadan sonra özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerin değişti mi?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öğrencilerin 17 tanesi bu maddeye “Evet” yanıtını verirken 3 tanesi “Hayır” yanıtını vermiştir. Öğrenciler özet çıkarmanın aslında kolay olduğunu gördüklerini, diğer derslere özet çıkararak çalışmayı öğrendiklerini, özetle orijinal metnin aynı olması gerektiğini öğrendiklerini ifade etmişlerdir. “Hayır” yanıtını veren öğrenciler ise özet çıkarmanın zor olduğu ve okuduklarını anlamadıkları için özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerinin değişmediğini ifade etmişlerdir.

Özetleme becerisinin oluşturulması ve geliştirilmesi için verilecek eğitim öğrencilerin anlamlı öğrenmeleri adına önemli bir işleve sahiptir ve hayatlarının ileriki dönemlerinde

meslekî ve akademik sahalarda doğru anlama, yorumlama ve başarılı olma olanağı sunacaktır (Okur, 2011, s. 71). Öğrencilerin özet hakkındaki yanlış bilgileri düzeltilmeli, bu konudaki eksikleri tamamlanmalıdır.

Tablo 15

“Bu çalışmadan sonra özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerin değişti mi?” Maddesine Verilen Cevaplar

Evet ise	Nasıl?	Daha iyi anladım.(Ö-10)
		Özet çıkarmanın kolay olduğunu ve bir şeyleri daha kolay yapabileceğimi öğrendim.(Ö-8)
		Okuduğumu anlamam gelişti.(Ö-16)
		Metin içerisinde önemli kısımlara dikkat etmeyi öğrendim.(Ö-5)
		Sayfa düzeninin nasıl olması gerektiğini öğrendim.(Ö-6)
		Diğer derslere özet çıkararak çalışmayı öğrendim.(Ö-4)
		Özetle metinde anlatılanların aynı olması gerektiğini öğrendim.(Ö-1)
Hayır ise	Neden?	Çünkü özet çıkarmak zor. Özet çıkarmayı sevmiyorum.(Ö-9)
		Okuduğumu anlayamıyorum. (Ö-11)

5.2.1.9. “Soru sorarak okuma stratejisi metni anlamayı kolaylaştırdı mı?”

Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Okuduğunu anlama süreci öncesi, sırası ve sonrasında okuduğunu anlamaya yardımcı olması için sorular çıkarılır. Soru sorma stratejisi süresince metnin konusu, türü, ana fikir ve yardımcı fikirleri vb. hususlar sorularla ortaya çıkarmaya çalışılır. Okuma yapılırken hazırlanan sorulara yanıtlar aranır ve okuma sırasında da yeni sorular oluşturulur. Bu sorular metni anlamayı kolaylaştıracak ve hızlandıracaktır. Doğrudan metni anlamayı ve sorgulamayı amaçlayan sorular oluşturulur. Burada öğrenci öğretmen merkezli geleneksel yaklaşımlı kazandırılan okuduğunu anlama öğretiminden öğrencinin aktif rol oynadığı eleştirel okuma becerilerini kullanır. Bunun sonucunda da bilgiyi kabul etmeden önce sorgulama imkânına sahip olur (Fayetörbay, 2018, s. 20-23). Sorgulama ile öğrenci metni daha iyi anlayacak ve metnin amacına ulaşacaktır.

Öğrencilerin tamamı bu maddeye “Evet” yanıtını vermiştir. Soru sorarak okuma stratejisi sayesinde unuttukları noktaları hatırladıklarını, arkadaşlarına sordukları sorular ile metnin önemli kısımlarını tespit ettiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 16

“Soru sorarak okuma stratejisi metni anlamayı kolaylaştırdı mı?” Maddesine Verilen Cevaplar

Evet ise	Nasıl?	Yazdığım soruları okuyup unuttuğum şeyleri hatırlarım. (Ö-4)
		Çünkü soru sorarak bilmediğim bir şeyi anlarım. (Ö-8)
		Yazdığım soruları hatırlayarak özeti yazabilirim. (Ö-1)
		Arkadaşlara soru sorarak metnin neye vurgu yaptığını daha iyi anlıyoruz. (Ö-3)
		Soru sorarak daha çabuk cevap bulurum. (Ö-6)

5.2.1.10. “Soru sorarak okuma stratejisi metni özetlemeyi kolaylaştırdı mı?” Maddesine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öğrenciler soru sorarak okuma stratejisi sayesinde özet yaparken metnin akılda kalıcı olduğunu, dikkatli okumaları ile özetlemenin kolaylaştığını, soru sorarak buldukları önemli noktaları özette de kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu maddeye öğrencilerin tamamı “Evet” yanıtını vermiştir.

Tablo 17

“Soru sorarak okuma stratejisi metni özetlemeyi kolaylaştırdı mı?” Maddesine Verilen Cevaplar

Evet ise	Nasıl?	Aklımda daha çok şey kalıyor. (Ö-2)
		Çünkü sorduğum sorular metnin aklımda kalmasını sağlıyor.(Ö-3)
		Soruları okuduğumda unuttuğum bilgileri hatırlayıp özete eklerim.(Ö-9)
		Soru sorarak okuyunca daha dikkatli okumaya başladım, metni özetlemeyi kolaylaştırdı.(Ö-5)
		Böylelikle metindeki doğru anlayıp özetleme sırasında sorun yaşamam.(Ö-7)
		Metindeki önemli şeyleri daha kolay görmemi sağladı.(Ö-1)
		Soru sorarak metindeki önemli bilgileri buldum ve bu bilgileri özette de kullandım.(Ö-6)

BÖLÜM VI

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu bölümde araştırmanın nicel ve nitel sonuçları yer almaktadır.

6.1.1. Nicel Bulgulara Yönelik Sonuçlar

1. Deney grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında son test lehine olumlu bir gelişme vardır. Deney grubu öğrencileri “Özetleme Stratejileri” nin tüm maddelerinde başarılarını arttırmışlardır. Deney grubu öğrencilerinin ön test puan ortalaması 41,9 iken, son testte puan ortalamaları 86,5 olmuştur.
2. Kontrol grubunun da ön test ve son test başarı puanları arasında fark olmuştur. Grubun ön test başarı puan ortalaması 43,5 iken son test başarı puan ortalaması 59,5 olmuştur. Oluşan bu farkta 10 haftalık özetleme becerisi eğitiminin olduğu görülmektedir.
3. Deney grubunda bulunan öğrencilerin “Özetleme Stratejileri”nde kontrol grubundaki öğrencilere göre daha başarılı olduğu görülmüştür. Bu durumda deney grubu tarafından kullanılan soru sorarak okuma stratejisinin özetleme becerisi üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu söylenebilir.
4. Öğrencilerin son test puanlarına bakıldığı zaman cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.2. Nitel Bulgulara Yönelik Sonuçlar

1. Öğrenciler özeti genel olarak okuduğunda aklında kalanları yazmak, metnin önemli yerlerini yazmak, bir şeyi düzenleyerek yazmak, okuduğunu anlamak, bir şeyi değerlendirmek ve yorumlamak, bir metni kısaca anlatmak olarak ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin eksiklikleri olsa da özet hakkında genel bir görüşe ulaştıkları görülmektedir. 10 haftalık eğitimin bu konuda olumlu yönde bir gelişme sağladığı düşünülmektedir.

2. Öğrenciler özet yazarken kendi yorumunu katmamaya, metnin başlığının aynı kalmasına, metnin önemli noktalarına yer vermeye, özeti kendi cümleleri ile oluşturmaya, metnin anlatıcının özetinde de aynı olmasına, noktalama işaretlerine, sayfa düzenine, metinde verilen önemsiz bilgilere özetinde yer vermemeye, metni dikkatli bir şekilde okumaya dikkat ettiklerini söylemişlerdir. Öğrencilerin bu konudaki görüşlerine bakıldığı zaman “Özetleme Strateji”nde bulunan maddelerin birçoğu ile örtüştüğü görülmektedir.
3. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 55’i özet çıkarırken metni düzgün yazmak, unutulmuş yerlere bakmak, metni doğru hatırlayıp hatırlamadığını kontrol etmek gibi sebeplerle metne baktıklarını söylemişlerdir. Geriye kalan % 45’lik kesim ise metni anladıkları ve metne bakınca kendi cümlelerini kullanamayacakları için özet çıkarırken metne bakmadıklarını ifade etmişlerdir.
4. Öğrencilerin % 35’i özet yazarken zorlandıklarını, % 65’i ise zorlanmadıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler anlamadıkları kelime olduğu zaman, metin uzunsa, metin ilgisini çekmediyse ve metin yanında değilse zorlanacaklarını söylemişlerdir. Diğer öğrenciler ise özet çıkarmanın kolay bir iş olduğunu, özet çıkarmayı sevdiklerini, metni dikkatli okuduğu için zorlanmayacaklarını ifade etmişlerdir.
5. Öğrencilerin % 90’ı özet çıkarmanın okuduğunu anlamaya ve diğer derslere faydalı olduklarını söylemişlerdir. Özet sayesinde metinlerin konusunu daha kolay anladıklarını, derslerde önemli yerleri ayırt ettiklerini, yeni kelimeler öğrendiklerini belirtmişlerdir. % 10’u ise özet çıkarmayı sevmeyişi ve diğer derslerde zorlandığı için özet çıkarmanın okuduğunu anlama ve diğer dersler üzerinde bir etkisi olmadığını savunmuşlardır.
6. Araştırmaya katılan öğrenciler öğretmenlerinin özetleme becerisi ile ilgili olarak metnin başlığının değiştirilmemesi, metindeki önemli yerlerin özetinde yazılması, orijinal metne sadık kalınması ve özeti metinden kısa olması gerektiği ile ilgili bilgiler verdiğini ifade etmişlerdir. Öğrenciler öğretmenlerinin verdikleri bilgilerden önce sayfa düzeni, yazım kuralları ve noktalama işaretlerini doğru kullanma, aklında kalan şeyleri yazma dışında çok fazla bilgiye sahip olmadıklarını söylemişlerdir.

7. Öğrencilerin % 85'i bu çalışmadan sonra özetle ilgili bilgi ve düşüncelerinin değiştiğini söylemiştir. Özeti ne olduğunu, nasıl yapıldığını daha iyi anladıklarını, metin içinde önemli kısımlara dikkat etmeyi öğrendiklerini, diğer derslere de özet çıkararak çalışabileceklerini gördüklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin % 15'i ise özet çıkarmak onlar için zor olduğu ve okuduklarını anlamadıkları için özetle ilgili düşünce ve bilgilerinin değişmediğini ifade etmişlerdir.

6.2. Tartışma

İki dilli öğrenciler ülkemizde göz ardı edilemeyecek bir niceliğe sahiptir. Bu öğrencilerin de ana dili Türkçe olan akranları gibi Türkçe temel dil becerilerini etkin ve yetkin bir şekilde kullanabilmesi gerekmektedir.

Çalışma sonucunda soru sorarak okuma stratejisinin iki dilli öğrencilerin özetleme becerisini olumlu yönde geliştirdiği görülmüştür. Bu konu da Uzun (2018) tarafından yapılan çalışmada da seçici dinleme stratejisinin iki dilli beşinci sınıf öğrencilerinde not alma ve özet çıkarma becerileri üzerine anlamlı ve olumlu bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özetleme becerisi üzerinde soru sorarak okuma stratejisinin bir etkisi olduğu gibi seçici dinleme stratejisinin de aynı yönde bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Çalışma sonucunda iki dilli öğrencilerin özetleme becerilerinin dolayısıyla yazma becerilerinin geliştirilebilir olduğu görülmüştür. Bu görüşü destekler nitelikte olan Doğan (2017) çalışmasında iki dilli öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini geliştirmek için derslerde öğrencileri ile basitten karmaşığa, yazma yöntem ve tekniklerine uygun hazırlanan etkinlikler yapmıştır. Doğan (2017) Yapılan yazma çalışmalarının sonucunda iki dilli öğrencilerin yazma becerilerinin geliştirilebilir olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bulut (2013) çalışmasında 5. sınıf öğrencilerinin özetlemeyi özet unsurlarını yazma, anlaşılana ya da akılda kalanı yazma/söyleme, hikâye elamanlarını yazma ve ders çıkarma olarak tanımladıklarını belirtmiştir. Bulut (2013) öğrencilerin özeti tanımlarken öğrencilerin özeti biçimsel, dil ve anlatım, özetleme stratejileri kullanımı vb. gibi unsurlara değinmeden özeti tek bir özelliğinin ele alındığı tanımlar yaptıklarını ifade etmiştir. Bulut (2013) çalışmasını ana dili Türkçe olan öğrencilerle yapmıştır. İki dilli öğrencilerle yapılan bu çalışmada da öğrenciler özeti tanımlarken akılda kalanları yazmak, metni kısaca anlatmak, metinden ne anladysam söylemek gibi ifadeler kullanmışlardır. Bu noktada iki çalışmanın da aynı sonuçları verdiği düşünülmektedir.

6.3. Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulgularından yola çıkılarak önerilere yer verilmiştir.

6.3.1. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

1. Öğretmenler dil becerilerinin bir bütün olduğunu unutmamalıdır. Bundan dolayı okuma ve yazma becerisi arasındaki ilgi göz ardı edilmemelidir. Öğrencilerinin okuma becerisinde gelişimini sağlamaya çalışırken yazmada da aynı oranda ilerleme göstermelerini sağlamalıdır. Öğretmenler sadece ders kitabı ve müfredat ile sınırlı kalmamalı, öğrencilere bunların dışında da sınıf içi ve sınıf dışı yazma etkinlikleri yaptırmalıdır. Örneğin öğrencilerin tenefüste oynadığı bir oyunun ya da sınıflar arası yapılan bir futbol maçının özet çalışması yaptırılabilir. Öğrencilerin kendi hayatlarından yola çıkılarak yapılan çalışmalar daha kalıcı ve dikkat çekici olacaktır.
2. Öğretmenler öğrencilerin pasif bir okuma değil, aktif bir okuma gerçekleştirmelerini sağlamalıdır. Bunun için derste metin okumaya geçilmeden önce öğrencilere metinle ilgili sorular sorulmalı ya da öğrencilerin sorular oluşturmaları istenmelidir. Bu sorular öğrencilerin konu ile ilgili ön öğrenmelerini harekete geçireceği gibi aynı zamanda öğrencilerin metne yönelik tahminlerde bulunmalarına da yardımcı olacaktır. Bu şekilde öğrencinin metne karşı ilgi ve dikkati artacak ve öğrenci metni daha dikkatli okuyacaktır. Metnin okunması sırasında da okumaya ara verilerek öğrencilerden metnin devamına ilişkin tahminlerde bulunması istenmelidir. Öğrenciler metinle ilgili okuma sırasında ve sonrasında da sorularını oluşturmaya devam etmelidir. Okuma bittikten sonra öğrenciler gruplar oluşturarak sorularına cevap bulmaya çalışmalıdır.
3. Öğrencilerden okudukları kitaplarla ilgili sorular oluşturmaları ve bu sorulara cevap vermeleri istenmelidir. Öğrencilerin sınıf kitaplığından ya da kütüphaneden aldıkları kitapları okuduktan sonra kendilerine bir özet defteri oluşturup bu deftere kitapların özetlemelerini yapmaları istenebilir. Ayrıca öğrenciler özet yapmadan önce kitap ile ilgili sorular oluşturup aynı deftere yazabilirler. Aynı kitapları okuyan öğrenciler birbirlerinin defterlerini alarak sorularını karşılaştırabilir, sorularına cevap arayabilirler. Bu şekilde okudukları kitaplar hafızalarında daha kalıcı olacaktır.

4. Öğretmenler öğrencilere özet çıkarma ile ilgili hiçbir eğitim vermeden öğrencilerden bir metnin özetini çıkarmalarını istememelidir. Hepimizin bildiği yanlış bir uygulama olan öğrencilerin ilk defa karşılaştıkları bir metni öğrencilere evde özet çıkarmaları için ödev vermek bu konuda çok sakıncalı bir uygulamadır. Özetleme öğrencilerin evde tek başlarına öğrenecekleri bir beceri değildir. Bu şekilde öğrenciler özet ile ilgili yanlış bilgilere ve görüşlere sahip olmaktadır ve özet çıkarmak onlar için bir işkence hâline gelmektedir.
5. Öğrencilere özet çıkarmanın kuralları anlatılmalı ve özetin aslında zor bir iş olmadığı benimseltilmelidir. Öğrencilerin bulunduğu sınıf düzeyi ve seviyelerine göre basitten zora şeklinde özet çalışmaları yaptırılmalıdır. Örneğin ilkokul kademesinde öğrencilerden kısa olay metinlerini ya da paragrafları özetlemeleri istenebilir. Ortaokul kademesinde ise bilgiye dayalı metinlerin özetleme çalışmaları yaptırılabilir. Özetleme becerisinin gelişmesi için uzun bir süreç gerektiği unutulmamalı ve bu yüzden öğrencilerden bu konuda anlık başarılar beklenmemelidir. Zira özet sonuç odaklı değil, süreç odaklı bir çalışma gerektirmektedir.
6. Öğretmenler sınıfa özet çalışması için örnek olan çalışmalar getirmelidir. Öğrencilerin bu çalışmalarda nelere dikkat edildiğini tespit etmeleri sağlanmalıdır. Öğrencilerin kendi yaptıkları özetlerle bu örnek çalışmaları karşılaştırması istenmelidir.
7. Öğretmenler öğrencilere farkı metin türlerinde özetleme çalışması yaptırmalıdır. Metnin türüne göre özet yaparken dikkat edilecek hususların farklı olduğu ifade edilmelidir. Öğrencilere yaptırılan özet çalışmalarına mutlaka dönüt verilmelidir. Dönütler sayesinde öğrenciler eksikliklerini tamamlayacak ve yanlışlarını düzeltecektir.
8. Sınıfta ya da okul genelinde özet çıkarma yarışmaları düzenlenmeli, öğrenciler ödüllendirilmelidir. Öğrencilere birkaç hafta öncesinden yarışmanın duyurusu yapılabilir. Öğretmenlerin işbirliği ile yarışmaya dikkat çekilmesi sağlanır. Öğrenciler yarışmaya kadar olan süreçte özet yazma konusundaki eksiklerini tamamlaması için teşvik edilir. Yarışma farklı metin türlerinin özetinin yapıldığı birkaç kategoriden oluşabilir. Yarışmanın jürisini öğretmenlerin yanında diğer öğrenciler de oluşturabilir. Kazanan öğrenciler yarışma sonunda “Okulun Türkçe Şampiyonu” ilan edilebilir, hediyeler alınabilir.

9. Temel dil becerilerinin öğretimi Türkçe öğretmenlerinin derslerinde yapması gereken en mühim görevlerin başında gelmektedir. Buna bağlı olarak dil becerilerinde kullanılan yöntem ve tekniklerin varlığı göz ardı edilmemelidir. Öğretmenlerin bu konuya okul, ilçe ve il zümre toplantılarında yer vermeleri, toplantılarda alınan kararlara bu hususla ilgili maddeleri eklemeleri gerekmektedir. Sene sonunda yapılan zümre toplantılarında öğretmenler ilgili konuda nasıl çalışmalar yaptıklarını ve sonuçlarını diğer öğretmenlerle paylaşmalıdır. Görülen eksik ve yanlışların bir dahaki eğitim öğretim yılında tekrar edilmemesi için tedbirler alınmalıdır.
10. Sosyal medyanın birçok olaya ve düşünceye yer verdiği günümüzde öğretmenler bu mecraanın gücünü de ders amaç ve kazanımları için kullanabilirler. Öğretmenler sosyal medyada temel dil becerileri, yöntem ve teknikleri etkili bir şekilde uygulamayı amaçlayan gruplar kurabilir, etkinlikler düzenleyebilir. Bu gruplarda öğretmenler sınıfta yaptıkları etkinlikleri paylaşabilir, birbirlerine önerilerde bulunabilir, tecrübeleri ile yol gösterici olabilirler. Öğretmenler kendi öğrencileri ile yaptıkları çalışmaları ilgili sosyal medya gruplarına yükleyerek büyük bir arşiv oluşturabilir.
11. Okullarda bilindiği gibi sürekli öğretmen değişimi olmaktadır. Yeni gelen öğretmen okuldan ayrılan öğretmenin uygulamalarından habersiz belki de aynı yöntem ve teknikleri tekrar etmektedir. Her okul kendine, sadece derslerde kullanılan etkinliklere, çalışmalara, yöntem ve tekniklere yer verildiği bir web sitesi kurabilir. Örneğin bir Türkçe öğretmeni okulda kendinden önce çalışan Türkçe öğretmenin yaptığı çalışmaları somut bir şekilde görebilir. Bu sayede derslerini önceki öğretmenin yaptığı çalışmalarda yararlı gördüğü tarafları kullanarak ve eksiklikleri düzelterek ya da değiştirerek planlayabilir. Dil becerilerinin kazanımına yönelik çalışmaları da bu şekilde düzenleyebilir.
12. Soru sorarak okuma stratejisinin ve özet çıkarma becerisinin sadece Türkçe dersinde değil, diğer birçok derste etkin bir şekilde kullanılabileceği öğrencilere ve diğer öğretmenlere anlatılmalıdır. Bu konuda öğretmenleri bilgilendirmek için okul idaresinden izin alınarak öğretmenlere konu ile ilgili bilgi ve eğitim verilmelidir.
13. Sadece Türkçe değil, diğer öğretmenlerin de dil becerilerini etkili bir şekilde kullanabilmeleri gerekmektedir. Öğretmenler bu hususta öğrencilere özendirici ve örnek olmalıdırlar.

6.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Bu alışma ana dili Arapça olan iki dilli öğrenciler ile yapılmıştır. Aynı alışma ana dili Arapça olan farklı okullardaki ve bölgelerdeki iki dilli öğrencilerle yapılarak karşılaştırılabilir.
2. Ana dili Arapça dışında farklı bir dil olan, Türkçeyi ikinci dil olarak öğrenen Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yaşayan öğrencilerle de aynı çalışma yapıp sonuçları karşılaştırılabilir.
3. Yapılan alışma tek dilli öğrencilerle yapılabilir ve sonuçlar karşılaştırılabilir.
4. Araştırmacılar diğer okuma stratejilerinin özet yazma becerisi üzerindeki etkisini tespit etmek üzerine çalışmalar yapabilir.
5. Araştırmacılar soru sorarak okuma stratejisinin diğer yazma yöntem ve tekniklerine bir etkisi olup olmadığını araştırabilir.
6. Yapılan alışma 7. sınıf öğrencileri ile sınırlı tutulmuştur. Çalışma ilkokul kademesindeki sınıflarla ya da lise kademesinde bulunan sınıflarla yapılabilir ve sonuçlar karşılaştırılabilir. Ne var ki ilkokul, ortaokul ve lisede bulunan öğrencilerin konu ile ilgili hataları ve dikkat ettikleri yönler farklı olacaktır. Bu hususlar tespit edilebilir.
7. Çalışmanın bir grup öğrenci üzerinde ilkokul, ortaokul ve lise kademesinde tekrar edilmesi sağlanabilir. Bu sayede öğrencilerin eğitim kademelerine göre ilgili konuda nasıl gelişme ve değişme gösterdiği ortaya çıkarılmış olacaktır.
8. Araştırmada konu ile ilgili sadece öğrencilerin görüşlerine başvurulmuştur. Başka çalışmalarda öğretmenlerin de bu konudaki görüşleri alınabilir. Öğretmenlerin soru sorarak okuma stratejisini ve özet çıkarma becerisinden derslerinde yararlanıp yararlanmadıklarını, yararlanıyorlarsa nasıl yaptıklarını tespit etmeye yönelik sorular sorulabilir. Öğretmenlerin soru sorarak okuma stratejisinin özetleme becerisi üzerinde bir etkisi olduğunu düşünüp düşünmedikleri gözlemlerinden yola çıkarak açıklamaları istenebilir.
9. Bu alışma sadece 2018-2019 eğitim öğretim yılı ile sınırlı tutulmuştur. Çalışma bir sonraki öğretim yılında da tekrar edilip üst üste iki yılın sonuçları karşılaştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Adalar Subaşı, D. (2009, Aralık). *TÖMER’de yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Arap öğrencilerin kompozisyonlarında hata analizi*. 2. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu’nda sunulmuş bildiri, Kıbrıs Üniversitesi, Kıbrıs. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/1605/17285.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Akkaya, N. (2011). İlköğretim 8. sınıf Türkçe dersinde okuduğunu anlama stratejilerini kullanmanın, tutuma etkileri. *Milli Eğitim*, 191, 68-76. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/442531> sayfasından erişilmiştir.
- Albiladi, M. (2012). *Arapça ile Türkçe arasındaki sözdizimsel farklılıkların Araplara Türkçe öğretiminde etkisi*. Yüksek lisans tezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=RYan9_S-Z7Eir3xdWGXBiEaEphUuptHy-v-YlE8H0wlUIJtiaBn7W_w70D-L9yZd sayfasından erişilmiştir.
- Aksan, D. (2009a). *Anlambilim: anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Engin.
- Aksan, D. (2009b). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Akyol, H. (2005). *Türkçe ilk okuma yazma öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Akyol, H. (2016). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Kök.
- Alshirah, M. (2013). *Arap kökenli öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaştıkları zorluklar ve çözüm önerileri*. Yüksek lisans tezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=iTkOhwevEenJZ3onUvs52m4-um4ppnkcVOpBga0vybdfbapqurDyF9NlfbUoectF> sayfasından erişilmiştir.
- Anderson, V., Babadoğan, C., & Hıdı, S. (1980). Özetlemenin öğrencilere öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24(2), 1301-3718. <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/12778/> sayfasından erişilmiştir.

- Aykaç, B. (2018). *Ortaokul öğrencilerinin okuma stratejilerindeki üstbilişsel farkındalıklarının değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi. file:///C:/Users/USER/Downloads/506630.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Aytaş, G. (2005). Okuma eğitimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 461-470. <https://dergipark.org.tr/tebd/issue/26122/275180> sayfasından erişilmiştir.
- Bulut, P. (2013). *İlköğretim 5. sınıf öğrencileri ve öğretmenlerinin özetleme stratejilerinin değerlendirilmesi: Türkçe dersi örneği*. Doktora tezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=rcbWnuqW6HxCZ_98ARapgoxf-Wt-7xtcWmHU5GNqSe8oARFexw428u4hzOsDQII9 sayfasından erişilmiştir.
- Büyüköztürk, Ş. (2001). *Deneyisel desenler: öntest- son test kontrol grubu desen ve veri analizi*. Ankara: Pegem.
- Cebiroğlu, R. (1963). *Konuşma bozuklukları*. Ankara: Gürsoy.
- Demircan, Ö. (1990). *Yabancı dil öğretim yöntemleri*. İstanbul: Ekin Eğitim-Yayıncılık ve Dağıtım.
- Demirel, Ö. (2004). *Türkçe öğretimi (Türkçe ve sınıf öğretmenleri için)*. Ankara: Pegem.
- Deneme, S. (2008). *Yabancı dilde yazma becerisinin gelişiminde özetleme tekniğinin öğretimi ve başarıya etkisi*. Doktora tezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=wBmNpkQC9Nhi90NLW7E7-TiGY8uwX2JRxFa8UBowXZgAGH20Ln0YpZlM1vi8A0_N sayfasından erişilmiştir.
- Dilidüzgün, Ş., & Genç, Ş. (2014). *Metin türü odaklı özet çıkarma çalışmalarının özet çıkarma becerisini geliştirmeye etkisi. Türkçe eğitiminde kuramsal ve uygulamalı çalışmalar*. Ankara: Pegem.
- Doğan, H. (2017). *İki dilli öğrencilerin Türkçe yazılı anlatım becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir araştırma (Şanlıurfa örneği)*. Yüksek lisans tezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=q3-d9QtLoVA2OMExHskJpRQoWhKG5M_x3rj3VnDQuAgLH8UTpf-xufYKyIx3g-YV sayfasından erişilmiştir.

- Doğan, Y. (2003). Türkçe öğretmenliği birinci sınıf öğrencilerinin okuma ve yazma becerileri. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 181-201. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/156767> sayfasından erişilmiştir.
- Elsawah, E. (2016). *Ana dili Arapça olanların Türkçe yazılı anlatımlarında sözcük kullanımları ve yazım yanlışları: durum tespiti ve çözüm önerileri*. Yüksek lisans tezi. <http://www.acikarsiv.gazi.edu.tr/index.php?SayfaNo=2&secim=5&menu=2&txtAbstract=yanl%FD%FE&#> sayfasından erişilmiştir.
- Ergin, M. (2012). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayram.
- Fayetörbay, B. (2018). *Sınıf öğretmeni adaylarının okuma stratejilerini kullanma düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=MzP7PYssFqdb3WIjroAkQGhR8YeFINYl2fBreiP3l8m-9mB0CMMs9l4GrCRaZrp> sayfasından erişilmiştir.
- Göğüş, B. (1978). *Orta dereceli okullarımızda Türkçe ve yazın eğitimi*. Ankara: Gül.
- Görgeç, İ. (1999). Özetleme Becerisinin Öğrencilere Öğretimi. *Yaşadıkça Eğitim*, 62, 22-28. <http://journals.iku.edu.tr/yed/index.php/yed/issue/view/77/74> sayfasından erişilmiştir.
- Gözüküçük, M. (2015). *Ana dili Türkçe olmayan ilköğretim öğrencilerine ilk okuma yazma öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. Doktora tezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=X-M9ZoIuIoNTj2P7iY13hZIDYm_lUq-iu13lXRuLmmxE8gyLF7qCgia0OU2OlycY sayfasından erişilmiştir.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel.
- Güneş, F. (2007a). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel.
- Güneş, F. (2016). *Türkçe öğretimi yaklaşım ve modeller*. Ankara: Pegem.
- Kan, M. O. & Yeşiloğlu, F. (2017). İlk okuma yazma öğretiminde izlenen aşamalarda iki dilli çocukların yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara dair çözüm önerileri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(3), 519-533. <https://dx.doi.org/10.16916/aded.331270> sayfasından erişilmiştir.
- Kaplan, M. (1967). *Nesillerin ruhu*. İstanbul: Hareket.

- Kaplan, M. (2001). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh.
- Kaplan, M. (1985). Dil ve kültür. *Türk Edebiyatı Dergisi*, 143, 9.
- Karaağaç, G. (2011). Bireysel iki dillilik ve toplumsal iki dillilik. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 101(717), 222-228
http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/gk_ikidillilik/gk_ikidillilik.htm sayfasından erişilmiştir.
- Karadaş, R. (2017). *Anadili Türkçe olmayan öğrencilerin bulunduğu sınıflarda okuma yazma öğretirken öğretmenlerin yaşadığı sorunlar ve bu sorunların giderilmesine yönelik çalışma önerileri(Ağrı ili Patnos ilçesi örneği)*. Yüksek lisans tezi.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=DPTyuy3wRPq_qvCPSqUB64jRQu6cnG_E7E3wkEmxI2R8WwT01C6riAe0YEbiOLGz sayfasından erişilmiştir.
- Karatay, H. & Okur, S. (2012). Öğretmen adaylarının öyküleyici ve bilgilendirici metinleri özetleme becerileri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(7), 399-420.
https://www.jasstudies.com/Makaleler/936818363_karatayhalit_okursema_399-420.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Kesmez, A. (2015). İki dillilik, Zazaca-Türkçe iki dilli akademisyenlerde dil kullanımı ve tercihler. *Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 157-165.
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/220228> sayfasından erişilmiştir.
- Konda Araştırma ve Danışmanlık. (2006). *Biz kimiz? Toplumsal yapı araştırması*.
http://konda.com.tr/wpcontent/uploads/2017/02/2006_09_KONDA_Toplumsal_Yapi.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Okur, S. (2011). *Türkçe ve sınıf öğretmeni adaylarının Türkçe dersi öğretim araçlarındaki okuma metinlerini özetleme becerileri*. Yüksek lisans tezi.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=EEdeQgIdFRxX5NbvVau-Aij3XYZNNRILcrcog1Y8X0JUMUBo2H2Ca_52gp4O713S sayfasından erişilmiştir.

- Özçakmak, H. (2015). *Türkçe öğretmeni adaylarının not alarak dinlemede özetleme stratejilerini kullanma becerileri*. Doktora tezi. file:///C:/Users/USER/Downloads/388180%20(11).pdf sayfasından erişilmiştir.
- Özçelik, D. A. (1987). *Eğitim programları ve öğretimi, genel öğretim yöntemi*. Ankara: ÖSYM Eğitim Yayını.
- Özercan, M. G. (2010). *İlköğretim altıncı sınıf öğrencilerinin kullandığı öğrenme ve okuma stratejilerinin seviye belirleme sınav sonuçlarıyla karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=zD1B0cW7zVr3VcnZjitVXvZEBgra6avkzIy1sivFV94ZK-8Cg-hRrxnIQjydxKVW> sayfasından erişilmiştir.
- Özyılmaz, G. (2010). *İlköğretim 7. Sınıf öğrencilerine okuduğunu anlama stratejilerinin öğretiminin okuduğunu anlama başarısı üzerine etkisi*. Yüksek lisans tezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=ZeTyprYuef2HkaF3xt4wYktXuRsrIENYdcsz2agxfa97m1nibXXqYKSUGG4OcsxD> sayfasından erişilmiştir.
- Polat, H. (1998). *Arapların Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar*. Yüksek lisans tezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=CG8WvdvxxJP04Unr7Yecf811_ZS72vfSFV0h7PuxqzUO_FlUyCawOdDno20EYFex sayfasından erişilmiştir.
- Sarı, M. (2001). *İki dilli çocukların çözümleme yöntemiyle okuma-yazma öğrenirken karşılaştıkları güçlükler*. Yüksek lisans tezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=5T1_CZ5-UGb9QCmoURec4OLyXRonYcn3rK5vaGFa1nzy4YGenhBQV41kCLlpMbmd sayfasından erişilmiştir.
- Şapçı, D. (2018). *İlkokul öğrencilerinin bilgilendirici metinleri anlama ve özetleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=as2oTjW5jfr9IKSvmCdJYgnkvIbYo944-t8v0D_fnh4E_Pf8m8w7YKJ4UgG8JNEH sayfasından erişilmiştir.
- Temizkan, M. (2007). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe derslerinde okuma stratejilerinin okuduğunu anlama üzerindeki etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Tochon, F. V. (2008). Dil ikilemini çözmek: okullar neden uyum sağlamalı. *Eğitim Bilim Toplum*, 22(6), 130-143.
https://www.academia.edu/2605832/D%C4%B0L_%C4%B0K%C4%B0LEM%C4%B0N%C4%B0_%C3%87%C3%96ZMEK_OKULLAR_NEDEN_UYUM_SA%C4%9ELAMALI sayfasından erişilmiştir.
- Uzun, O. (2018). *Seçici dinleme stratejisinin iki dilli beşinci sınıf öğrencilerinin not alma ve özet çıkarma becerilerine etkisi*. Yüksek lisans tezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=MzP7PYssFqdb3WIjroAkcON-MoWyQePlV3EuaQiqDS012MO-JkIxdxbf4bBOpfx> sayfasından erişilmiştir.
- Ünalan, Ş. (2006). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel.
- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: ABC.
- Yılmaz, Z. A. (2007). *Sınıf öğretmenlerine Türkçe öğretimi*. Ankara: Nobel.

EKLER

EK-1. Öğrenci Görüşme Formu

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Cinsiyet: Kız ( ) Erkek ( )

Yaş:

1. Sence özet ne demektir?

.....
.....
...

2. Özet yazarken nelere dikkat edersin?

.....
.....
.....
.....
.....

3. Özet yazarken okuduğun metne bakar mısın?

a. Evet ( ) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

.....
.....
.....

Hayır ise neden?

.....
.....
.....

4. Özet yazarken zorlanır mısın?

- a. Evet ( )   b. Hayır ( )

Evet ise neden?

.....
.....

Hayır ise neden?

.....
.....

5. Özet çıkarmanın okuduklarını anlamaya ve diğer derslere faydalı olduğunu düşünüyor musun?

- a. Evet ( )   b. Hayır ( )

Evet ise neden?

.....
.....

6. “Öğretmeniniz özetleme ile ilgili nasıl bilgiler verdi?”

.....
.....

7. Öğretmeninizin özet yazma ile ilgili verdiği bilgilerden önce özet hakkında hangi bilgilere sahiptin?

.....
.....
.....

8. Bu çalışmadan sonra özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerin değişti mi?

- a. Evet ( )   b. Hayır ( )

Evet ise neden?

.....
.....

Hayır ise neden?

.....
.....

9. Soru sorarak okuma stratejisi metni anlamayı kolaylaştırdı mı?

a. Evet ( )   b. Hayır ( )

Evet ise neden?

.....
.....

Hayır ise neden?

.....
.....

10.Soru sorarak okuma stratejisi metni özetlemeyi kolaylaştırdı mı?

a. Evet ( )   b. Hayır ( )

Evet ise neden?

.....
.....

Hayır ise neden?

.....
.....

EK-2. Öğrenci Görüşme Formu Örnekleri

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Cinsiyet: Kız (✓) Erkek ( )

Yaş: 14

1. Sence özet ne demektir?

Bence özet metinde anlatılanları kısaca yazmak.....

2. Özet yazarken nelere dikkat edersin?

Önemli bilgileri yazacağım.....

Metinde yazılanlara dikkat ederim.....

Soru çıkartırım.....

3. Özet yazarken okuduğun metne bakar mısın?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Çünkü metne bakmadan özet çıkaramam, okuyup anladıktan sonra daha kolay özet çıkarırım.....

Hayır ise neden?

.....

4. Özet yazarken zorlanır mısın?

a. Evet ( ) b. Hayır (✓)

Evet ise neden?

.....

Hayır ise neden?

.....

Çünkü metin içinde yeterli bilgi var. Önden yola çıkarak.....
metindeki lerin... özetini... daha kolay... çıkarırım.....

5. Özet çıkarmanın okuduklarını anlamaya ve diğer derslere faydalı olduğunu düşünüyor musun?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Bence çok faydalı oluyor. Böylece Türkçe dersinde dersi daha iyi anlayabiliy, hatta okumamızı geliştirebiliyoruz.....

6. Çalışmanın başında öğretmeniniz özetlemenin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi verdi mi?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise bu bilgiler yararlı oldu mu?

Tabiki... oldu. Öğretmenimiz... özetlemenin... nasıl... yapıldığını anlatmıştı. - nasıl... özet çıkaracağımızı bilmezdik.....

7. Öğretmeninizin özet yazma ile ilgili verdiği bilgilerden önce özet hakkında hangi bilgilere sahiptin?

Ben sadece metinde önemli olanları anlatacağımı biliyordum.....

8. Bu çalışmadan sonra özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerin değişti mi?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Özet çıkarmanın kolay olduğunu ve bir şeyleri daha kolay yapabileceğimi öğrendim.

Hayır ise neden?

.....

9. Soru sorarak okuma stratejisi metni anlamamı kolaylaştırdı mı?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Soru sorarak daha rahat cevap buldum.

Hayır ise neden?

.....

10. Soru sorarak okuma stratejisi metni özetlememi kolaylaştırdı mı?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Böylelikle metindeki bilgileri doğru anlayıp özetleme sırasında sorun yaşamadım.

Hayır ise neden?

.....

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Cinsiyet: Kız (X) Erkek ( )

Yaş: 72

1. Sence özet ne demektir?

Özet bir şeyin özetini ne olduğu
çalışmamız lazım

2. Özet yazarken nelere dikkat edersin?

Özet bir şeyi kısaca anlatıyor
özet yazarken genel olarak

3. Özet yazarken okuduğun metne bakar mısın?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Özetin doğru şekilde yazılması
dikkatli bir şekilde okunması

Hayır ise neden?

metin doğru şekilde yazılması

4. Özet yazarken zorlanır mısın?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

metin doğru şekilde yazılması
özetin doğru şekilde yazılması

Hayır ise neden?

5. Özet çıkarmanın okuduklarını anlamaya ve diğer derslere faydalı olduğunu düşünüyor musun?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

diğer derslere faydalı olması ve öğrenmesi
bir dersini öğrenmesi

6. Çalışmanın başında öğretmeniniz özetlemenin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi verdi mi?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise bu bilgiler yararlı oldu mu?

bir metnin öğrenmesi, bir metnin nasıl
bir metnin öğrenmesi

7. Öğretmeninizin özet yazma ile ilgili verdiği bilgilerden önce özet hakkında hangi bilgilere sahiptin?

kesin gö. bilgilerine sahiptim
başından başkasına sahiptim

8. Bu çalışmadan sonra özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerin değişti mi?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

özetlen ne anlaşıyor ve özetlen nasıl
çıkartılmıştır özetlen nasıl oluşturulmuş

Hayır ise neden?

metin çok uzun olduğu için özetlen oluşturulmuş
özetlen metnin ana hatlarını göstermektedir

9. Soru sorarak okuma stratejisi metni anlamayı kolaylaştırdı mı?

a. Evet (A) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

metin okunurken metnin ana hatlarını belirlemek için sorular sorulmuş

Hayır ise neden?

metin okunurken sorular sorulmuş ancak soruların cevapları metnin ana hatlarını belirlemek için değil sadece bilgi edinmek için sorulmuş

10. Soru sorarak okuma stratejisi metni özetlemeyi kolaylaştırdı mı?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

özetlen oluşturulurken sorular sorulmuş ve soruların cevapları özetlen oluşturulmuş

Hayır ise neden?

özetlen oluşturulurken sorular sorulmuş ancak soruların cevapları özetlen oluşturulmak için değil sadece bilgi edinmek için sorulmuş

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Cinsiyet: Kız ( ) Erkek (✓)

Yaş: 13

1. Sence özet ne demektir?

Metinde anlatılan olayları ve önemli olan bilgileri çıkarmak. Özet kısa olur.

2. Özet yazarken nelere dikkat edersin?

Özet metinde en çok vurgu yapılan yerlere dikkat edilmelidir. Ve önemli olan yerlere dikkat edilmelidir.

3. Özet yazarken okuduğun metne bakar mısın?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Çünkü özet yazarken önce metinde ne anlatılmak istediğini bakmam.

Hayır ise neden?

4. Özet yazarken zorlanır mısın?

a. Evet ( ) b. Hayır (✓)

Evet ise neden?

Hayır ise neden?

Çünkü özet yazarken metni anlamlı bir şekilde okurum. Ve metinde önemli olan yerleri özetlerim.

5. Özet çıkarmanın okuduklarını anlamaya ve diğer derslere faydalı olduğunu düşünüyor musun?

a. Evet (A) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Çünkü zorlandığıma derslerde, okuduğunu bilmediğime yerlerde bir yardımcı olur.

6. Çalışmanın başında öğretmeniniz özetlemenin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi verdi mi?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise bu bilgiler yararlı oldu mu?

Evet oldu. Çünkü özet yaparken neler dikkat etmemiz için bir bilgi vardı.

7. Öğretmeninizin özet yazma ile ilgili verdiği bilgilerden önce özet hakkında hangi bilgilere sahiptin?

Özet yazarken noktalama işaretlerine, önemli olan bilgileri ve metinde en çok neye vurgu yapıyor olduğunu.

8. Bu çalışmadan sonra özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerin değişti mi?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Birçok anlamını bilmediğini kelimelerin anlamını bilmediğimde artık zorlanmıyorum.

Hayır ise neden?

9. Soru sorarak okuma stratejisi metni anlamayı kolaylaştırdı mı?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Akademiklere soru sorarak metnin konusunu
yapılabildiğini daha iyi anlıyoruz.

Hayır ise neden?

10. Soru sorarak okuma stratejisi metni özetlemeyi kolaylaştırdı mı?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Çünkü metni okuyarak konusunu anladım. ve özet
çıkarmak birçok bilgiye sahip oldum.

Hayır ise neden?

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Cinsiyet: Kız (X) Erkek ( )

Yaş: 13

1. Sence özet ne demektir?

Bir metnin kısaltılması gibi a metinden ne anladysan söylemeye özet denir.

2. Özet yazarken nelere dikkat edersin?

Noktalara Virgüllere Başın büyük harf olmasına dikkat etmeliyiz. Kesme işaretlerine dikkat etmeliyiz. Soru işaretlerine dikkat etmeliyiz.

3. Özet yazarken okuduğun metne bakar mısın?

a. Evet ( ) b. Hayır (X)

Evet ise neden?

Eğer metni okuyup anlarsak ve özet çıkarmayı becerebilirsek neden kitaba bakalım ki

Hayır ise neden?

Metni okudum özet çıkarabilirsem kitaba bakmam

4. Özet yazarken zorlanır mısın?

a. Evet ( ) b. Hayır (X)

Evet ise neden?

Hayır ise neden?

Çünkü metinde nelerle dikkat ettiğini
biliyorum metinde bilmediğini bir şey
yok

5. Özet çıkarmanın okuduklarını anlamaya ve diğer derslere faydalı olduğunu düşünüyor
musun?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Mesela Metinde aktifin ne olduğunu
öğrendim bu benim için güzel bir şey
beden dersinde aktif nedir diye sorarlarsa
ben bilirim çünkü okuduğum metinde öğrendi

6. Çalışmanın başında öğretmeniniz özetlemenin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi verdi mi?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise bu bilgiler yararlı oldu mu?

Öğretmenimizin bize verdiği bilgiler işimize
yaradı kolaylıkla özet yazdık

7. Öğretmeninizin özet yazma ile ilgili verdiği bilgilerden önce özet hakkında hangi
bilgilere sahiptin?

Paragraf başına önce dikkat etmemizi hep
söyler

8. Bu çalışmadan sonra özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerin değişti mi?

a. Evet ( ) b. Hayır (X)

Evet ise neden?

Çünkü aynı bilgileri bildiğim için
pekte fazla düşünmüyordum.

Hayır ise neden?

Eğer kedi hayal gücümü kullanıp metni
geliştirmek veya bilgi katmak istersem...

9. Soru sorarak okuma stratejisi metni anlamayı kolaylaştırdı mı?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Yazdığım soruları hatırlayarak özetini
yazabiliyorum.

Hayır ise neden?

Soruları hatırlayarak özetini yazabiliyorum.

10. Soru sorarak okuma stratejisi metni özetlemeyi kolaylaştırdı mı?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Soruları okuduktan sonra unutduğum bilgileri
hatırlayarak özetleyebiliyorum.

Hayır ise neden?

Soruları okuduktan sonra unutduğum bilgileri
hatırlayarak özetleyebiliyorum.

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Cinsiyet: Kız ( ) Erkek (X)

Yaş: 13

1. Sence özet ne demektir?

Bir hikayeyi ve ya metni okuyup aklında kalanları
bir kağıda yazmak

2. Özet yazarken nelere dikkat edersin?

Metnin başlığını değiştirmemesi önemli ayrıntıları yazmak

3. Özet yazarken okuduğun metne bakar mısın?

a. Evet ( ) b. Hayır (X)

Evet ise neden?

Metne baktığımda zaman yanlış anlaşıyor
başlık yanlış yazmıyor

Hayır ise neden?

Metne bakma ihtiyacı duymuyorum

4. Özet yazarken zorlanır mısın?

a. Evet ( ) b. Hayır (X)

Evet ise neden?

Hayır ise neden?

Zorlanmıyorum çünkü çok kolay

.....
.....

5. Özet çıkarmanın okuduklarını anlamaya ve diğer derslere faydalı olduğunu düşünüyor musun?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Çünkü okuduğum bir şeyi diğer derslerde
çok faydalı olacağını biliyorum

6. Çalışmanın başında öğretmeniniz özetlemenin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi verdi mi?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise bu bilgiler yararlı oldu mu?

Evet bunlar şunlardır. Metin başlığını
teşkil etmeye yarar

7. Öğretmeninizin özet yazma ile ilgili verdiği bilgilerden önce özet hakkında hangi bilgilere sahiptin?

Afektif olarak gördüğüm veya okuduğum bir şeyi
okumak zorundaydım

8. Bu çalışmadan sonra özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerin değişti mi?

a. Evet ( ) b. Hayır (X)

Evet ise neden?

Hayır ise neden?

Çünkü anlamlı olduğu için aynı.

9. Soru sorarak okuma stratejisi metni anlamayı kolaylaştırdı mı?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Çünkü soru sorarak bilmediğim bir şeyi öğren

Hayır ise neden?

10. Soru sorarak okuma stratejisi metni özetlemeyi kolaylaştırdı mı?

a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Çünkü sorduğum sorular aklımda kalıyor.

Hayır ise neden?

ÖĞRENCİ GÖRÜŞME FORMU

Cinsiyet: Kız ( ) Erkek (✓)

Yaş: 13

1. Sence özet ne demektir?

Bir şeyi değerlendirmek

2. Özet yazarken nelere dikkat edersin?

Cümlelere dikkat ederiz

3. Özet yazarken okuduğun metne bakar mısın?

a. Evet (✓) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

metni anlamak için

Hayır ise neden?

4. Özet yazarken zorlanır mısın?

a. Evet ( ) b. Hayır (✓)

Evet ise neden?

Hayır ise neden?

çok kolay

5. Özet çıkarmanın okuduklarını anlamaya ve diğer derslere faydalı olduğunu düşünüyor musun?

- a. Evet (X) b. Hayır ( )

Evet ise neden?

Çünkü bir geliştiriyo

6. Çalışmanın başında öğretmeniniz özetlemenin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi verdi mi?

- a. Evet (X) b. Hayır (X)

Evet ise bu bilgiler yararlı oldu mu?

Özeti anlamak için

7. Öğretmeninizin özet yazma ile ilgili verdiği bilgilerden önce özet hakkında hangi bilgilere sahiptin?

hiç bir bilgiye sahip değildim

8. Bu çalışmadan sonra özet hakkındaki bilgi ve düşüncelerin değişti mi?

- a. Evet ( ) b. Hayır (X)

Evet ise neden?

EK-3. Ön Test ve Son Testte Kullanılan Metin

KARAGÖZ NEDİR?

- Sizce Karagöz sadece ramazan ayı eğlencesi midir? Neden?

Metni, noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli okuyunuz.

Karagöz, elbette dünyaca tanınan ve sevilen Türk Gölge Tiyatrosu'nun ismidir.

Ama daha önce Karagöz, Türk Halk Tiyatrosu'nun bir dalıdır. Diğer ismi Türk Gelenek Tiyatrosu olan ve kökü Orta Asya'ya giden öz tiyatromuzun diğer dalları da orta oyunu, meddahlık, kukla, köy ve tulûat¹ tiyatrosudur.

Dolayısı ile bu dalların hepsinin ortak özellikleri vardır ve Karagöz de bunun içindedir.

Bu ortak özellikler; gösterilerin güldürücü ve eğlendirici amaçlı olması, seyircilerle bağ kurulması ve önceden bir ezberleme gereğinin bulunmamasıdır.

Yani, Karagöz'ü örnek alırsak sanatçı oynatacağı oyunu özetle bilir fakat ezberlemez ve isterse seyircilerle de konuşarak konuyu serbest olarak perdede işler. Bu olaya "tulûat" ve günümüzde "doğaçlama" denilmektedir.

Karagöz, Türk Halk (Gelenek) Tiyatrosu'nun özüdür ve son temsilcidir.

Karagöz, aynı zamanda bu gösterilerin başoyuncusunun da ismidir. Arkadaşı ise bilindiği gibi Hacivat'tır.

Elimizdeki kesin olmayan bilgilere göre bu gösterinin yedi yüz yıl kadar önce başladığı kabul edilse de bu iki arkadaşın gerçekten yaşayıp yaşamadıkları hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

Karagöz gösterilerinde neşe, şair, müzik, taklit, dans, folklor da vardır ve her gösterinin sonunda bir öğüt verilir.

Karagöz, sadece ramazan eğlencesi değildir. Her zaman, her yerde perde kurulabilir. Karagöz, çocuk eğlencesi de değildir ve bütün insanların içindeki çocuklar içindir.

Çizgi film, sinema ve televizyon yok iken Karagöz vardı ve bu güzel gösteriler Asya'da, Avrupa'da ve Afrika'da yüzlerce yıl her yaştan, herkesi eğlendirdi. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da birçok ülkede iz bıraktı. (...)

Eskiden kahvehanelerin ismi "kırathane" idi ve buralar birer küçük kültür sanat merkezi gibi çalışırlardı. Saz şairleri gelir, kukla sahneleri kurulur, meddahlar hikâyeler anlatır, Karagöz oynardı. Hiçbiri olmazsa bir kişi kitap okur ve müşteriler onu dinlerdi.

Karagöz sanatçıları çok usta kişilerdi ve çok sevilirdi. Gerekirse kukla da oynatabilir, meddahlık yapabilir veya ilgili bir tiyatro gösterisinde görev alabilirlerdi. Ancak hepsinin geçim sebebi ile asıl bir meslekleri vardı. Ki bu yüzden Camcı İrfan, Şekerci Cemil, Kâtip Salih... gibi isimlerle tanınırlardı.

Osmanlı İmparatorluğu içinde Karagöz en çok İstanbul'da perde kurar ve yine en çok ramazan ayında gösteriler olurdu. Sarayda padişah için Karagöz oynatan ise çok usta sanatçı kabul edilir ve ünlü olurdu.

Ramazanın elbette ayrı bir yeri vardı. Çadırlarda, çayırda, salonlarda, büyük evlerde ve kahvehanelerde ay boyunca kukla, ortaoyunu, meddah ve Karagöz gösterileri devam ederdi. Bir mahalle kahvehanesi ile anlaşılan Karagöz sanatçısı her gece ayrı bir oyun sunmak zorunda idi. Çünkü seyirciler mahallede oturanlardı.

Karagöz sanatçısının yardımcısı olurdu. İşe yeni giren, malzemeleri taşımak görevi ile başlar ve zamanla yükselerek def çalmasını, ustaya yardım etmesini öğrenir ve sonunda törenle "usta Karagöz sanatçısı" olurdu. Yani çıraklık yolu ile bir yandan da bu gösterilerde genç sanatçılar yetiştirirdi.

Ancak geçmişte tiyatro salonlarının, sonra sinemaların ve günümüzde de televizyonların etkisi ile Karagöz gösterileri azaldı ve günümüzde bir elin parmakları kadar yaşlı sanatçı kaldı. Yeteri kadar genç sanatçı da yetişemedi.

Günümüzdeki Karagöz sanatçıları aynı zamanda kukla gösterileri de yapmaktadırlar ve isimleri şunlardır: Taceddin Diker, İhsan Dizdar, Orhan Kurt, Ünver Oral, Metin Özlen, Mustafa Mutlu.

Karagöz, ne yazık ki sahip çıkılmadığı ve sanatçıları onu kendi imkânları ile yaşatmak zorunda kaldıkları için bu duruma düşmüştür. Yine de onlar yurt içinde ve yurt dışında gösteriler yaparak Karagöz'ü yaşatmak ve tanıtmak için başarı ile çalışmaktadırlar.

Karagöz günümüzde çok seviliyor.

Ayrıca unutulmamalı ki perdesinin önüne oturarak Karagöz seyretmek en güzeli ve en doğrusudur. Televizyonda onu seyretmek canlı olarak seyretmenin yerini tutamaz!

Üstelik Karagöz gösterileri de günümüzde devamlı bir yenilenme içine gelmiştir ve bu devam etmektedir. Ancak yeniliklerde onun temelini bozulmaması gerekir.

(...)

(Kısaltılmıştır.)

EK-4. 1. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin

YUSUFÇUK

Metni, öğretmeninizin yönlendirmesiyle anahtar kelimeleri defterinize not alarak okuyunuz.

Derler ki Anadolu'nun bir yerinde, diyelim Toroslar'da dağ köylerinden birinde bir adam varmış. Bir karısı, biri kız biri oğlan, iki küçük çocuğu olan bir adam. Yaşlıca, kendi hâlinde bir adam... Bir avuçluk toprağını eker biçer, yiyeceğini sağlar; tek gözlü toprak damının bahçesinde sebze yetiştirir, çoluğu çocuğu yer, konu komşuya bile yetermiş. Beş on davarı varmış; karısı sağır, yoğurdunu yerler, ayranını içerlermiş. Eli hünerli, gönlü gani bir adammış.

El hüneri, gönlü tokluğu kaç para, dünyada ölüm olduktan sonra?

Her kapıya uğrayan ölüm, bu adamın da kapısına uğramış. Almış karısını adamcağızın elinden, iki çocukla ortalıkta kalakalmış adam.

Kız, yedi yaşında ya var ya yok; oğlanı, Yusuf'u dersin ancak beşindeymiş. Emine'ymiş kızın adı, bulaşık yıkamayı becerirmiş ama yemek yapmayı nerden bilsin? Bilse yapacak, babasını kardeşini aç koymayacakmış. Konu komşu yardıma gelmiş ilk günler. Kimi yemek yapmış, kimi çamaşır yıkamış. "Taşıma suyla değirmen dönmez." demişler. "Elden gelen öğün olmaz." demişler. Gün gelmiş, komşular gelememişler. Ara sıra yemek gönderenler olurmuş (...)

(...)

Adam (...) karar vermiş evlenmeye. Karar vermiş ya "Çocuklarımı incitmeyecek (...) biri olmalı bulacağım kadın." diyesi olmuş.

Ama böylesini bulmak, okuryazar bulmak kadar zormuş köyde. Bunu da bilirmiş adam. Adamın evlenme isteği duyulunca köyde, başlamışlar yaşlılar salık vermelerine (...)

Neyse adam da çok uzatmamış işi, günün birinde bu salık verilenlerden birine dünür göndermiş. İş oluruna bağlanmış, almış gelmiş kadını eve.

Almış gelmiş ya daha ilk günden burcu bulanmış adamın. Kadın kuşluk ne, gün öğlen olmuş hâlâ yatarmış. Adam "Hele ilk gündür, olsun bakalım." demiş kendi kendine. "Yarın böyle yapmaz." demiş. Demiş ama yarın olmuş, kadın gene kendi bildiğini okumakta. "Hele hele öbür gün ola." demiş içinden adam. Öbür gün olmuş. Kadın ilk günkünden de beter, yatar da yatarmış. Yatıp kalmakla kalsa iyi, çocuklara da dirlik vermemeye başlamış: "Kız, su getir bana!", "Yusuf, şu davarları kov!" diye...

Haftasına varmamış, adama da başlamış buyruklara: "Değirmene gidilecek, durma!", "Davara yeni bir ağıl yap!", "Bahçenin bilmem neresine kavak dik!", "Domatesleri sula!"

Böyle böyle adamı almış avuçlarına, çocuklara da gizli saklı etmediğini komaz olmuş. (...)

Çocukların yüreklerine bir korku salmış ki ne korku!

Günlerden bir gün de onları oğlak otlatmaya göndermiş dağa, ormana. Gönderirken de "Sakin ha sakın, bir tekini bile yitireyim demeyin! Onları bir tamam geri isterim sizden!" demiş.

Çocuklar, oğlakları önlerine katıp düşmüşler ormana.

Çok hoşlarına gitmiş orman. Yelin ağaçlardaki sesi ninni gibi gelirmiş onlara, kuşların sesi türkü gibi. Hele buz gibi pınarlara rastladıkça sevinçlerinden deliye dönerlermiş, birbirlerini ıslatarak oynarlarmış oluk başında.

Böyle böyle ormanın ta içlerine değin dalmışlar iyice. Oğlaklar gider, çocuklar gidermiş.

Gün ikinci olmuş, derken akşam.

"Hele dönelim eve." demişler ama bir de bakmışlar ki oğlaklardan biri, göğce oğlak yok. "Acep'nerde kaldı, hangi kovuğa girdi?" diye aramışlar taramışlar ya yok göğce oğlak.

Almış çocukları bir korku.

Karanlık bastırmakta bir yandan, göğce oğlak yitik öte yandan. Eve gitseler üvey anaları ne dedi? "Sakin ha sakın, oğlakların bir tekini bile yitirmeyin!" dedi. "Onları bir tamam sizden geri isterim!" dedi.

Ormana çökmekte olan karanlıksa küçük yüreklerini güm güm ötürmekte.

Bu iki korku ile ne yapacaklarını bilemez olan çocuklar başlamışlar ağlamaya. Ağlamışlar. Bir yandan da göğce oğlağı ararlarmış. Derken karanlık iyice bastırmış, gece kuşlarının sesleri doldurmuş ormanı kendi ağıtlarıyla birlikte. Ve o zaman çocuklar ta yürekten, "Allah'ım" demişler "Bizi ya bir taş eyle ya bir kuş!"

Nasıl olmuşsa olmuş, ikisi de birer kuş olmuş o saat.

Bir kuş vardır, geceleri hüzünlü bir sesle öter; uzaktan, derinden bir sesle, "Gusguuuk, gusguuuk..." diye.

Özellikle orman köylerinde çok olur. Bağlık bahçelik yerlerde olur. Gündüzleri hiç ses etmez, ötmez. Dağ köylerinde olur ya görenler azdır bu kuşu, insanlardan kaçır hep. Çok, çok güzel bir kuştur.

Adına "Gusguuk" derler köylüler.

Ki asıl adı "Yusufçuk"tur.

"Niçin Yusufçuk demişler bu kuşa?" dediniz mi size bu efsaneyi anlatırlar, ardından da derler ki:

Emine ile Yusuf kuş olduktan sonra da aramışlar göğce oğlağı. Ama bulamamışlar. Hâlâ aramaktalarmış. "Gusguuk... Gusguuuk..." diye öterler ya. Bu, Emine'nin "Yusuuuf... Yusuuuf..." diye kardeşini çağırmasıdır.

Ve devam ederler anlatmaya:

Her ötüşte Emine kardeşine sorarmış: "Yusuuuf... Yusuuuf... Göğce oğlağı buldun mu?" diye.

Kardeşi "Yooook..." dermiş.

İşte, bir bulsalar göğce oğlağı yeniden insan kılığına gireceklermiş.

"İnsan kılığına girip de neleyecekler?" demeyin sevgili okurlarım. Görürseniz göğce oğlağı Yusufçuk'a haber verin, e mi?

(Kısaltılmıştır.)

ANADOLU'DA KILIM DEMEK

Hazırlık Çalışmaları

- Sizce renklerin dili var mıdır? Anlatınız.
- Halı ve kilim gibi el sanatlarında kültürümüze ait hangi özellikleri görmekteyiz?
- Evinizde ya da çevrenizde bulunan kilimlerin desenlerini ve renklerini arkadaşlarınızla paylaşınız.

Metni, anahtar kelimelerin altını çizerek okuyunuz.

"Yazı nedir?" diye sorarsanız size düşünceyi, sözü çizgiye dökmektir diyebiliriz. Her yazı bir düşüncüyü anlatır, bir sözü gerektirir.

Yıllar yılı okumamış, okutulmamış Anadolu insanı yazıdan yoksun olunca düşüncelerini kendine özgü şekillerle, renklerle dile getirmeye çalışmış. Bu şekilleri, renkleri; halısına, kilimine, yağlığına, çorabına işlemiştir.

(...)

Anadolu kadını, tezgâhının ya da gergefinin başına geçti mi tam bir okuryazardır. Bir kitap dokur, onu o dilden anlayan okur. Dokuduğu peşkiridir, yağlıktır, halıdır, kilimdir.

Hele Anadolu'da kilim demek; renk demek, renge susamışlık demek.

Göz alabildiğine bozlaşan Anadolu'da yeşile, kırmızıya, mavile, turuncuya özlem çeken insanlar; susuzluklarını kilimlere döktükleri an duru renklerle gidermeye çalışırlar. Ağaçtan yeşil, gökten mavi, çiçekten kırmızı isteyen, bu isteklerini kilimlerde simgeleyen Anadolu insanları... Bu yüzden kilimler Anadolu'da bir renk sofrasıdır. Ali al, moru mor, akı keresi, sansı durusu, nesli var nesli yoksa cömertçe sofraya getirir; evlini, çadını, bir bayram şenliği, bir düğün alayı gibi renklerle donatır.

Anadolu kilimlerinde çizgiler sert, renkler hırçındır. Çok soğuk, dondurucu bir kıştan sonra baharı görmeden kavurucu bir sıcaklığı yapayan sert iklimlerin, çetin kuruluğun, taşın, kayanın, çatlamış toprakların bükülmeyen, yumuşamayan insanların sert çizgileri gibi.

Anadolu kilimleri doğaya karışmış; doğanın çocuğu Anadolu kadınının alın yazısıdır, çilesidir.

Anadolu kilimlerinde renkler ve desenler gelişigüzel seçilmez. Her yörenin kendine özgü bir kilimi vardır. Renkler ve desenler bir gelenek zincirinde yüzyıllara ulaşır. Her çizginin dili aynıdır, anlamı başka... Kuş, horoz resimleri eski Türk totemlerinin izlerini taşır. Yıldız biçimindeki uğur ve bereket simgeleri, sağlık ve mutluluk tılsımı yılan ve ejder kıvrımları, zencerekler, cennet çiçekleri, tarak, tırmık, librik gibi nazarlıklar... Kısacası Anadolu'nun tüm insanları, manevi dünyası, en küçük ayrıntıları ve göz alıcı renkleriyle kilimlerde yüze güler.

Kilim; Anadolu'nun çadırından sedirine, çuvalından heybesine yaygındır. Çorap olur ayağa giyilir, kuşak olur bele sanılır. Kız, çeyizindeki kilimle övünür; delikanlı, kilimlerde sevgilisinin hayalini görür. Kilim, Anadolu'da gönül dolusu türküdür.

EK-5. 2. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin

Anadolu'da kilim demek özlem, inancı, sevgiyi ilmik ilmik, renk renk dokumak demektir.

Kilimlerin dilinden anlayanlar onu kitap gibi okur, dokuyanın ne demek istediğini anlarlar.

Bir gün bir yörük beyi, çadırının önüne atılmış bir kilimi görünce yüreği sızlar. Adamlarına:

— Tez bu kilimi dokuyan kızın babasını bulup getirin, emrini verir.

Adamlar araya sora kilimi dokuyan kızı bulurlar. Bu, komşu obada yaşayan fakir bir kızcağızdır. Babasını bulur, beyin çadırına getirirler. Bey, kızın babasına:

— Senin bir kızın var öyle mi, der.

Adam:

— Evet bir kızım var, cevabını verir.

Bey:

— Anladığıma göre sen, kızını istemediği birisiyle evlendirmek istiyorsun. Kızın gönlü başkasında...

Adam önce şaşırır, bey bunları nereden biliyor diye. Sonra dili çözülür:

— Doğrudur beyim. Ben fakir bir adamım. Kızımı, malı mülkü olan zengin birisi ister. Ben de söz verdim. Kızım ise fakir bir delikanlıya gönül vermiş. İyi ama siz bunları nereden biliyorsunuz?

Bey yerdeki kilimi gösterir:

— Bunu kızın mı dokudu?

— Evet.

İşte onun dilinden:

— Sana at, deve vereceğim. Git, kızını sevdiği o delikanlıyla evlendir. Ha, kızına şunu da söyle. Kilimi iyi dokumuş. Yalnız yeşilli kırmızıya az vursun. Az kalsın yanılacaktım.

İşte böyle... Kilim; onun dilinden anlayanlar için yerine göre bir dilekçe, bir mektup olur.

Anadolu kilimlerinde renkler, oldum olası, çeşitli bitkilerin köklerinden, yapraklarından ya da tohumlarından çıkarılır. Örneğin kırmızı renk kızılçam kabuğundan; sarı, safran ve sütleğen bitkisinden; kahverengi, mazi, meşe ve ceviz yaprağından; yeşil, naneden; siyah renk sumaktan kaynatılarak çıkarılır. Önceleri köy ve kasabaların yanı başında "boyalık" denen bir yerde bu bitkiler yetiştirilir, boyaların tümü buradan elde edilirdi. Bugün de birçok yerde boyalıklara rastlanır.

Kilim, Anadolu'nun yalnız yaygısı değil; türkülerinde, mânilerinde söz atkısıdır. Renk renk kilimler üzerine oturur, karşılıklı mâniler atılır. Bu mânilerden birkaç örnek verelim:

Bulbulüm şaki beni,
Mektubum oku beni.
Aşkına oldum yumak,
Kilimde doku beni.
(...)
Dolaştım adım adım,
Dört bucağı taradım.
Gözlerinin rengini,
Kilimlerde aradım.

Yârinin hayalini, gözünün rengini kilimlerde arayan Anadolu'nun kilim sevgisi gerçekten hayranlık vericidir. Bu ilkel değil, geçmişin derinliklerinden günümüze değin süzülegelen olgun bir zevkin katkısız, saf bir sanat anlayışının ifadesidir.

Anadolu'da kilim demek, hayata renk vermek ve tabiata hâkim olmak demek...

(Kısaltılmıştır.)

EK-6. 3. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin

İKİ TEKERLEKLİ ÖZGÜRLÜK

Hazırlık Çalışmaları

- Sporun, insan sağlığı için (fiziksel/psikolojik) önemi nedir? Açıklayınız.
- İlginizi çeken spor dalları nelerdir? Nedenleriyle birlikte anlatınız.

Metni, noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli okuyunuz.

Bisiklet kullanmak, bazılarımız için favori yaz etkinliklerinin başında geliyor. Bol bol yüzme tatilleri saymıyoruz tabii. Hoş bazılarımız tatilde de bisikletsiz yapamayanlardanız ama konumuz bu kez şehirde bisiklet keyfi. Belki Avrupa kentleri gibi bisiklet şehirlerimiz yok ama ülkemizde de her geçen gün daha çok insan iki teker üstünde yola çıkmaya başladı. Bisikleti ara sıra takıldığımız bir hobi olmaktan çıkarıp bir ulaşım aracı olarak benimsemeye başlıyoruz yavaş yavaş.

Yaşadığımız şehirlerdeki bisiklet parkurlarının sayısı her geçen gün artıyor. Bisiklet festivallerimizin sayısı da öyle. Dileğimiz bu çevre ve sağlık dostu aracı günlük hayatımızın vazgeçilmezi hâline getirebileceğimiz günleri de görmek. Hem sevdiğimiz kentlerin yuku hafifler belki hem de onlarla birlikte biz de biraz olsun nefes almış oluruz deyip sizi bir başlangıç rehberi niteliğindeki mini dosyamızla baş başa bırakıyoruz. Şimdiden pedalınıza kuvvet!

NEDEN BİSİKLET?

Aslında hepimiz biliyoruz bisiklet kullanmanın faydalarını ve neden hayatımızda ona daha fazla yer açmamız gerektiğini. Bir kere teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin çevreyle dost ulaşım aracı unvanı hâlâ bisiklete ait. Hepimiz şikâyet ediyoruz ne olacak bu dünyanın hâli böyle diye. Çoğu zaman nefes aldığımızı hissetmeden yaşıyoruz, etrafımızdaki binalar üzerimize geliyor, sokaklarda insandan çok otomobiller var. Bir parça yeşile hasret bir şekilde günleri devirip gidiyoruz. Ama doğal kaynaklarımız hızla tükeniyor, gezegenimiz her geçen gün

biraz daha yoruluyor. Dünyayı kurtaracak olanlar da bizden başkası değil. Doğaya, yaşam alanlarımıza sahip çıkmak ve yaşlı gezegenimizin yükünü bir parça hafifletmek için pedallara daha çok asılmalıyız.

(...)

BİZE NE FAYDASI VAR?

Bisikletin gezegenimizin sağlığına olduğu kadar bizim sağlığınıza da katkıları saymakla bitmez. Bir türlü hayatımızda düzenli hâle getiremediğimiz spor, bisikletle birlikte günlük hayatımızın doğal bir parçası olur. Bırakın her günü, hafta boyunca birkaç kez bisikletle gezinti yapmak bile ihtiyacımız olan formu bize kazandırmaya yeter. Daha enerjik ve dinç hissetmek, fazla kilolardan kurtulmak, kalp sağlığımızı korumak, nefes alışverişimizi düzene sokmak, bol bol oksijen almak, trafik stresinden ve kirli havadan uzaklaşarak açık havada kendimizle baş başa kalmanın huzurunu yaşamak, iki tekerin bize sunduğu özgürlük hissiyle kendimize daha çok güvenmek ve tabii ki depresif duygulardan uzaklaşmak gibi güzellikler bisikletin bize sunduğu avantajlardan bazıları. İsteddiğimiz zaman istediğimiz yere ulaşabilme keyfi de cabası!

Beş kilometrelik yol için direksiyon başına geçmek ne kadar can sıkıcıysa bisikletle bu mesafedeki o çok sevdiğimiz fırına ulaşmak o kadar keyifli. Üstelik bisiklet kullanmak için yaşamımızın da önemi yok statümüzün de hatta belli ölçülerde paramızın da.

(...)

BİSİKLETSİZ KEYFİNE VARILMAYAN ROTALAR

Temmuz ayıyla birlikte özlediğimiz yaz tatilleri sezonunu da açmış olacağız. Denizi, güneşi, doğayı çok seviyoruz evet fakat tüm bunların tadını bisikletle daha çok çıkarabiliriz. Yürüyerek gidebileceğimiz yer belli; yakın plaj, etrafımızdaki kafeler, varsa yakınlarımızdaki mini çarşılar... Ama ya bisikletle? O güzel koylara ulaşmak, civardaki köyleri keşfetmek, denk getirdiysek köy pazarından alışveriş yapmak, denizden sıkılırsak soluğu doğada almak, belki çadırımızı da götürüp kamp yapmak... Hepsi mümkün. (...)

Gökçe ÇİÇEK
(Kısaltılmıştır.)

EK-7. 4. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin

FUTBOLCU OLMAYA KARAR VERMİŞTİM

- Yaşam boyu spor nedir? Açıklayınız.
- Mustafa Kemal ATATÜRK'ün "Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlaklısını severim." sözünden neler anlıyorsunuz?

Metni, noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli okuyunuz.

Bizim kuşağın çocukluğu İkinci Dünya Savaşı yıllarına rastlar. Dünya Savaşı ne demektir, nereden bileceksiniz. Ben dört yaşındayken savaş çıkmıştı. (...)

İnanın, ilk lastik topu (o da yumruk kadar bir şeydi) ortaokul ikinci sınıftaydım gördüğümde. İçi havayla şişirilmiş bir futbol topuna ayağımın ucunu değdirme keyfini tattığımda artık liseye gidiyordum.

Ama büyüyünce futbolcu olmayı, bir futbol takımında oynayabilmeyi öylesine çok isterdim ki... Sokak aralarından eski paçavraları toplar, düre büke yusuvarlak ederdik, iplerle sarardık, güya top yapardık kendimize. Sonra da çift kaleyi kurardık mahalle aralarında, iki takıma bölünürdük, maç yapardık. Lakin top dediğimiz o paçavra yığını ne düştüğü yerden sıçrar, ne uçar gider¹. Hele şöyle bir de ıslanmaya görsün... Ayakkabılarımız parçalanmasın diye yalın ayak oynardık üstelik. Akşamları üstüm başım çamur içinde, kan tere batmışım... Nedense bir de hep pabuçlarımin burnu delinirdi önce. (...)

Öte yandan da futbol düşkünü bir dolu arkadaşımın aksine gerçekten çok çalışkan bir öğrenciydim. Ders saatlerinin dışında kalan bütün zamanımı top peşinde koşturmakla geçirirdim ama geceleri de hemen hemen her gün saat on ikiye kadar çalışır, ödevlerimi bitirirdim.

İlk ve ortaokulda notlarım hep pekiyi olduğu için artık yazgım belli olmuştu. Çevremdeki herkes "Sen okursun, okursun." diyordu çünkü. (...) Liseyi bitirecektim, üniversiteye gidecektim. Okuyup da ne olmayı düşünüyordum, inanın çıkaramıyorum şimdi. Doktor mu, avukat mı, mimar mı? Yalnız, galiba ta lise ikinci sınıfa kadar mimarlığın nasıl bir iş olduğunu dahi bilmediğimi de söylemeliyim. Olsa olsa mühendislik filan diye düşünmüşümdür. Kısacası hem okuyup bir şeyler olmayı kuruyordum hem de ne olursam olayım mutlaka bir futbol takımında oynamaya da kararlıyım.

İşte bu düşüncelerle İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminin üzerinden daha uç dört yıl ya geçmişti ya geçmemişti yani henüz savaşın yaraları tam sarılmamıştı, Adana Erkek Lisesi'ne¹ kaydoldum.

(...)

Ders yılı başladı, sınıfa bir girdim ki kimleri görüyorum. O güne kadar stadyumlarda avazım çıktığı kadar yüzlerine hayranlıkla bağırduğım, alkışladığım, artlarından koştuğum, karamela şekerlerinin içinden çıkan resimlerini özenle biriktirdiğim Toros Sporlu, Seyhan Sporlu, İdman-yurtlu Eczacı Ulviler, Danzig Cumaliler, Kelehop Hacılar, Arap Muratlar, İmamlar, Küçük Bekirler daha niceleri bizim sınıftalar.

Hemen sırnaştım onlara, yanlarına sokulmaya başladım. Futbolcu olmaya karar verdiğime göre onlardan öğreneceğim çok şey var demekti.

Ne ki hemen itiraf etmeliyim, yanlarına pek de sokmuyorlardı beni. Adamdan saymıyorlardı açıkçası. Önce hem yaşça onlardan küçüktüm hem de boyca. Sonra (galiba asıl önemlisi de buydu) çalışkan bir öğrenciydim.

Ben de onlara özendim, onlar gibi yapmaya başladım. Ama birinci karne bir geldi ki... Breh breh breh! Görülmüş şey değil benim için. Tam dokuz zayıfım var. (...) Bütün sömestir kalakaldım evde, tabii futbol takımından da atıverdiler beni.

Demek yazgımda yokmuş. Futbolcu olamadım ama üniversiteyi bitirdim, mimar oldum.

(Kısaltılmıştır.)

KARLI DAĞLARIN ARKADAŞI OL

Hazırlık Çalışmaları

- Bir spor dalıyla ilgileniyor musunuz? Hangi spor dalı/dalları ilginizi çekiyor? Anlatınız.
- Kış sporlarından hangilerini biliyorsunuz? Anlatınız.

Metni, anlamını bilmediğiniz kelimeleri işaretleyerek okuyunuz.

Kayak, kar üzerinde batmadan kayarak gidebilmeyi sağlayan araçlara verilen isim. Bu araçları kullanarak yapılan spor da aynı isimle anılıyor. Kayak, kış mevsimi gelip lapa lapa kar yağmaya başladığında yepyeni bir tatil fikri olarak hemen aklıma geliyor. Bembeyaz kar üzerinde rüzgâr gibi kayıp gitmenin zevkini tatmayı kim istemez ki?

EK-8. 5. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin

Kar yumuşacık, batmadan kaymak için bir araca ihtiyaç var. İşte o aracın ismi kayak. Kayaklar yassı ve uçları kıvrık olarak tasarlanıyor. Böylece kara saplanıp kalmıyorlar.

Kayarken dengeni sağlamak, düşmemek ve istediğin yöne gidebilmek için de baton almak gerekiyor. İki uzun asa şeklinde olan batonlar, kayakçılara istedikleri kadar hızlı gidip yön değiştirebilmelerinde yardımcı oluyor.

Kayak yapmak için merkezler var. Burada isteyenler bir eğitimciyle birlikte veya yalnız başına kayabiliyor. Önce soğuktan etkilenmemek için kalın kıyafetler giyiliyor. Etraf bembeyaz. Kayakçıların gözleri bu beyazlıktan etkilenmesin diye özel bir de gözlük takmaları gerekiyor. Kayakları ayaklarına bağlayıp ellerine de batonlarını alan kayakçı için her şey hazır. Haydi! Batonlardan güç alarak öne doğru hızla it kendini!

Ülkemizde kayak yapmak için merkezler olduğunu söylemiştim. Bursa Uludağ, Ağrı Bubi Dağı, Ankara Eİmadağ, Bolu Kartalkaya, Erzurum Palandöken, Kayseri Erciyes bu merkezlerin en çok tercih edilenleri. Çünkü dağlık alanlardaki eğimin de yardımıyla kayakçılar, heyecan ve macera dolu bir yolculuğa çıkabiliyor. İşte başladım!

Aklınıza "Acaba bu spor nasıl bulunmuş?" diye bir soru gelebilir. Ben de bunu merak edip biraz araştırdım. Bilim insanları ilk kayakların bundan beş bin yıl önce yapıldığını bulmuş. Sibirya, Moğolistan gibi sürekli kar altında olan yerlerde yaşayan insanlar karda rahat yürümek için çözümler ararken ince tahtaları ayaklarına bağlamaya başlamış. Norveç, İsveç ve Finlandiya gibi ülkelerde önceleri rahat yürüyebilmek için bir ulaşım aracıymış. E tabii zamanla bazı kullanıcılar ustalıklarıyla dikkat çekmeye başlamış. 1800'li yılların başında da yavaş yavaş spor olarak kabul edilir olmuş.

Ülkemizdeki ilk kayaklar da 1914 yılında yapılmış. Yani tam yüz üç yıl önce. İstanbul'da, Haliç kıyısındaki atölyesinde bir marangoz; tahtalardan yaptığı kayakları önce Erzurum'a, oradan da Kafkas cephesine ulaştırmış. Otuz tane asker de bu kayakları kullanmayı öğrenerek hızlı bir şekilde gitmek istedikleri yerlere gidebilmeye başlamış.

Fatma Hazan TÜRKOL

ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU

Hazırlık Çalışmaları

- Bildiğiniz halk türküleri hangileridir?
- Ozanlık geleneği hakkında neler biliyorsunuz?
- Halk ozanlarından hangilerini tanıyorsunuz?
- "Aşık atışması" ne demektir?

Metni, noktalama işaretlerine dikkat ederek sesli okuyunuz.

1894 yılında Sivas'ın Şarkışla İlçesine bağlı Sivrialan köyünde, mayıs ayında baharın en güzel günleri yaşanmaktadır. Yoksul bir çiftçi ailesinin erkek çocukları dünyaya gelir.

Bu çocuğun babası Şatiroğullarından "Karaca" lakaplı Ahmet Bey, annesi Gülizar Hanım'dır. Gülizar Hanım, süt sağmadan dönerken aniden sancısı tutar ve orada doğum yapar (...)

Adını Veysel koyarlar.

Veysel'den önce iki ablası çiçek hastalığından vefat etmiştir. Ali adında bir ağabeyi ve Elif adında kız kardeşi vardır Veysel'in.

Veysel, Sivrialan'da çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşan her ailenin çocuğu gibi büyür. Daha önce iki kızını çiçek hastalığından kaybeden aile, Veysel'e de bir şey olmasın diye dua ederler. Ama korkunun ecele bir faydası yoktur ve Veysel yedi yaşında çiçek hastalığı sonucunda sol gözünü kaybeder. Doktor, en yakın Akdağmadeni köyündedir. Baba, oraya götürmek ister Veysel'i ama götürecek parası bile yoktur ve bir gün Veysel, inek sağarken, babası arkasında elinde bir değnek durmaktadır. Veysel aniden dönünce değnek sağ gözüne saplanır ve sağ gözü de akıp gider.

Emlek Yöresi denen, halk ozanlarının, âşıkların çok olduğu bir yöredir Sivrialan. Veysel'in babası, ona oyalanması için bir saz alır. Evlerine de halk ozanları ve âşıkları gelmekte ve şirler, türküler okumaktadırlar. Veysel de bu ozanlardan şirler ezberlemeye, sazı ile söyleyip çalmaya çalışır. Babasının teselli bulması için aldığı saz ile yakın arkadaş olur.

Bir yandan da çiftçilikle uğraşmaktadırlar.

Veysel, keskin zekasıyla, söylenen şir, deyiş ve türkülerini hemen ezberlemektedir.

İlk saz derslerini, Divriği'nin bir köyünden olan Çamşıhlı Ali Ağa'dan (Âşık Ala) alarak saz ustalığını ilerletir.

Bu arada seferberlik başlamış ve ağabeyi Ali dâhil eli silah, kılıç tutan herkes düşmanı denize dökmek için askere koşmuştur. Veysel kör olduğundan savaşa katılamadığı için çok üzülmemektedir. Nerede ise akranı, arkadaşı olan herkes askere alınmış ve o, köyde sazı ile kalmıştır.

Keyfi kaçmış, bahçede armut ağacının dibinde yatıp kalkmaktadır ve geceleri âdeta yıldızlar ile konuşmaktadır. Anne ve babasına keyifsizliğini belli etmez.

EK-9. 6. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin

O günleri şu şiirinde şöyle anlatır:

Ne yazık ki bana olmadı kısmet,
Düşmanı denize dökerken millet,
Felek kırdı kolumu olmadı nöbet,
Kılıcı vurmak için düşman başına.

(...)

Bu arada anne ve babası, "Bize bir şey olursa Veysel'e kim bakacak?" kaygısı ile onu akrabalarından Esmâ'yla evlendirirler. Veysel, Esmâ'yı gerçekten de sever. Aşık olur.

Esmâ; Veysel'e bir kız, bir de oğlan çocuk doğurur.

Oğlu on günlükken aniden ölür. Bu, Veysel'e çok dokunur.

24 Şubat 1921'de annesi, on sekiz ay sonra da babası ölür.

Bu arada köylerine aşıklar gelerek şiirler okur, türküler söyler, atışmalar yaparlar. Karacaoğlu'dan, Emrah'tan, Âşık Sıtkı'dan, Âşık Veli'den deyişler okurlar. Bunlara Veysel de katılır zaman zaman.

Ağabeyi Ali ile birlikte kendilerine yardımcı olması için bir hizmetçi tutarlar. Veysel bir gün hastayken ve ağabeyi de keven toplarken karısı Esmâ, bu hizmetçi ile kaçır. Kızı daha altı aylıktır ve Veysel, bu kızı iki sene kucağında taşır ama o da yaşamaz uzun zaman.

Birkaç arkadaşı ile Sivas köylerini gezerek şiirler okurlar. Dokuz liraya bir saz alır Âşık Veysel ama bazı uçkâğıtçılar Veysel ve arkadaşlarını soyarlar. Köylerine beş parasız dönerler.

Bu arada Gülizar Hanım'la evlenir.

5 Aralık 1931, Âşık Veysel için bir dönüm noktası olur.

Kendisi de bir şair olan Sivas Lisesi Edebiyat Öğretmeni Ahmet Kutsi Tecer "Sivas Halk Ozanlarını Koruma Derneği"ni kurmuştur. 5 Aralık 1931'de başlayan ve üç gün süren şenlikler ile halk ozanları, halk ile buluşur Sivas'ta. Bu şenlikte Âşık Veysel öne çıkan ozan olur.

Cumhuriyetin 10. yıl kutlamalarında "Türkiye'nin İhyası Hazreti Gazi..." diye başlayan destanını yazarak okudu. Bu şiirin yayımlanması üzerine arkadaşı İbrahim ile üç ay yürüyerek Ankara'ya geldi. Halk evinde konser verdi. (...)

Ahmet Kutsi Tecer ile arkadaşlığını ilerleterek onun sayesinde ozanlığını geliştirdi. 1942-1944 yılları arasında Ahmet Kutsi Tecer desteği ile köy enstitülerinde saz öğretmenliği yaptı.

1965 yılında TBMM özel kanunla Âşık Veysel'e, vatana hizmetten aylık bağlamıştır.

Bir süre Ankara Numune Hastanesinde kanser tedavisi görmüştür. 21 Mart 1973'te köyünde, 79 yaşında vefat etmiştir.

Eserleri:

Deyişler (1944)

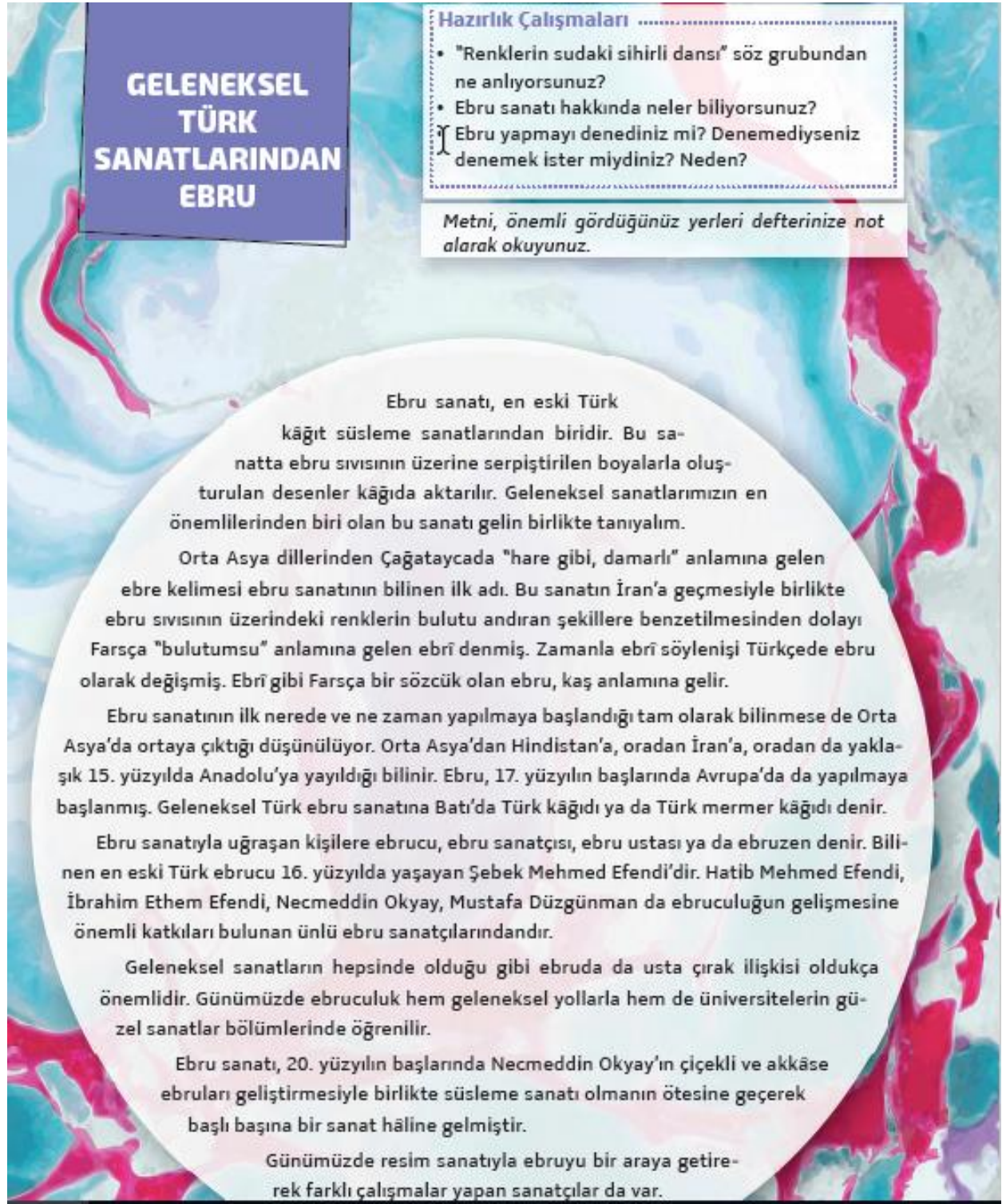
Sazımdan Sesler (1950)

Dostlar Beni Hatırlasın (1970, Bütün Şiirleri)

(...)

(Kısaltılmıştır.)

EK-10. 7. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin

**GELENEKSEL
TÜRK
SANATLARINDAN
EBRU**

Hazırlık Çalışmaları

- "Renklerin sudaki sihirli dansı" söz grubundan ne anlıyorsunuz?
- Ebru sanatı hakkında neler biliyorsunuz?
- Ebru yapmayı denediniz mi? Denemediyseniz denemek ister miydiniz? Neden?

Metni, önemli gördüğünüz yerleri defterinize not alarak okuyunuz.

Ebru sanatı, en eski Türk kâğıt süsleme sanatlarından biridir. Bu sanatta ebru sıvısının üzerine serpiştirilen boyalarla oluşturulan desenler kâğıda aktarılır. Geleneksel sanatlarımızın en önemlilerinden biri olan bu sanatı gelin birlikte tanıyalım.

Orta Asya dillerinden Çağataycada "hare gibi, damarlı" anlamına gelen ebre kelimesi ebru sanatının bilinen ilk adı. Bu sanatın İran'a geçmesiyle birlikte ebru sıvısının üzerindeki renklerin bulutu andıran şekillere benzetilmesinden dolayı Farsça "bulutumsu" anlamına gelen ebrî denmiş. Zamanla ebrî söylenişi Türkçede ebru olarak değişmiş. Ebrî gibi Farsça bir sözcük olan ebru, kaş anlamına gelir.

Ebru sanatının ilk nerede ve ne zaman yapılmaya başlandığı tam olarak bilinmese de Orta Asya'da ortaya çıktığı düşünülüyor. Orta Asya'dan Hindistan'a, oradan İran'a, oradan da yaklaşık 15. yüzyılda Anadolu'ya yayıldığı bilinir. Ebru, 17. yüzyılın başlarında Avrupa'da da yapılmaya başlanmış. Geleneksel Türk ebru sanatına Batı'da Türk kâğıdı ya da Türk mermer kâğıdı denir.

Ebru sanatıyla uğraşan kişilere ebrucu, ebru sanatçısı, ebru ustası ya da ebruzen denir. Bilinen en eski Türk ebrucu 16. yüzyılda yaşayan Şebek Mehmed Efendi'dir. Hatib Mehmed Efendi, İbrahim Ethem Efendi, Necmeddin Okyay, Mustafa Düzgünman da ebruculuğun gelişmesine önemli katkıları bulunan ünlü ebru sanatçılarındandır.

Geleneksel sanatların hepsinde olduğu gibi ebruda da usta çırak ilişkisi oldukça önemlidir. Günümüzde ebruculuk hem geleneksel yollarla hem de üniversitelerin güzel sanatlar bölümlerinde öğrenilir.

Ebru sanatı, 20. yüzyılın başlarında Necmeddin Okyay'ın çiçekli ve akkâse ebruları geliştirmesiyle birlikte süsleme sanatı olmanın ötesine geçerek başlı başına bir sanat hâline gelmiştir.

Günümüzde resim sanatıyla ebruyu bir araya getirerek farklı çalışmalar yapan sanatçılar da var.

Ebru yapmak için önce ebru sıvısı hazırlanır. Ebru sıvısı; içerisine kitre, deniz kadayıfı ya da benzer başka malzemeler koyularak kıvamı arttırılmış sudur. Kıvam boyaların dibe batmayıp sıvı yüzeyinde kalabilmeleri için arttırılır.

Hazırlanan ebru sıvısı paslanmaz metalden yapılmış tekne adı verilen kaba koyulur.

Ebru yapmak için kullanılan boyalar renkli topraklardan ya da bitkilerden elde edilir. Boyalar desteseng (el taşı) adı verilen bir mermer parçasıyla ezilerek toz hâline getirilir. Bu boyalar suda çözünmez. Boyaların ebru sıvısı üzerinde kalması ve düzgün bir şekilde yayılması için özel bir sıvı olan öd sıvısı boyaların içine belirli ölçülerde eklenir. Bu sıvı genellikle sığır ödünden elde edilir.

Ebruda, sapı gül dalından, kılları at kılından yapılan fırçalar kullanılır. Fırçanın ucuna istenilen renkte boya alınır. Fırçanın sapı parmağa vurularak fırçanın ucundaki boyalar sıvının yüzeyine serpilir. Sivri uçlu, metal bir çubuk olan biz ya da metal dişleri olan bir tarak kullanılarak şekiller oluşturulur.

Daha sonra ebru kâğıda aktarılır ve kâğıt kurumaya bırakılır. Geleneksel ebruculukta ebrucular boyalarını ve fırçalarını kendileri yaparlar. Günümüzdeyse bu malzemeler hazır olarak bulunabilir.

Ebru, geçmişte yalnızca kâğıt süslemede kullanılırdı. Günümüzdeyse kumaş, porselen, cam ve başka bazı malzemeler üzerine de uygulanabiliyor.

Ebrular, yapılırken kullanılan tekniklere göre çeşitlere ayrılır. İşte bazı ebru çeşitleri...

Battal Ebru

Battal ebru, bütün ebru çeşitlerinin temelidir. Battal ebruda boyalar fırçadan döküldükleri şekilde kalır. Ebrucu sonradan herhangi bir değişiklik yapmaz. Bülbülyuvası, gelgit ebru, taraklı ebru gibi birçok ebru çeşidi battal ebrunun üzerine biz, tarak gibi aletlerle şekil verilmesiyle elde edilir.

Akkâse Ebru

Aynı kâğıda birden fazla ebru alınarak yazı ya da desen yapılan ebru çeşididir. Eskiden ebrunun üzerine yapılacak olan desen ya da yazının içi arap zamkıyla kapatılmış. Arap zamkı ebruyu tutmayacağı için ebru yazılı ya da desenli olarak çıkarmış. Günümüzdeyse istenilen şeklin şablonu hazırlanır. Hazırlanan bu şablon ebrunun üzerine yapıştırılır. Ebru kâğıdının üzerine tekrar başka bir ebru daha alınır. Şablon söküldüğünde yazılar ya da desenler ortaya çıkar.

(...)

Yasemin ŞAHİN
(Kısaltılmıştır.)

EK-11. 8. Hafta Uygulamada Kullanılan Metin

AĞAÇTAN OYMA SU TASI

Hazırlık Çalışmaları

- "Sanat" kavramı ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?
- Hangi sanat dalı ile ilgilenmek istersiniz? Neden?

Metni, noktalama işaretlerine dikkat ederek sessiz okuyunuz.

Muğla'nın bir köyünde doğmuşum. Adım Esen Hiçyılmaz.

Babam ve annem varlıklı insanlar değildi. Bu nedenle kardeşim doğunca beni dedemin yanına yollamışlar. Babamın babası dedem, orman içinde bir köyde oturuyordu. Bu köyde altı yaşıma kadar ninemle, dedemle yaşadım.

Dedemin tarlaları, keçileri, birkaç ineği ve tavukları vardı. Ninemle küçük evin arkasındaki bahçeye giderdik sık sık. Ninem fideleri çapalar, ben ağaçların altında oynardım. Sonra keçileri gözetirdik. Oğlaklara, tekelere alışmıştım. İneklerden korkmuyordum. Küçük eşeğe bile biniyordum. Minicik oğlaklara elimle kepek yedirmek, çok hoşuma giderdi. Onların pembe, küçük dilleriyle elimi yalamaları beni kıkır kıkır güldürürdü.

Dedem beni çok seviyordu. Ninem de öyle... Onlarla bu orman köyünde mutlu yıllar geçirdim. Bu iki yaşlı insanın tek umutları bendim. Dedem, hâlâ sağlam kalan dişlerinin arasından "Esen!" diye bir bağırdı mı nerede olsem çıkar gelirdim.

(...)

En sevinçli saatlerimi dedemin yanında geçirirdim. Dedem, uzun boyluydu. Yüzü çra gibi pembeydi. Dişleri, gözleri sağlamdı. Tüm yaşamını burada geçirmişti. Bir kez, uzaklara askerlik için gittiğinden söz etmişti. Okuma yazma bilmezdi ama çok güzel türkü söylerdi. Beni dizine yatırır, masallar anlatırdı.

(...)

Dedemin önemli bir alışkanlığı vardı. Genç, yaş ağaçları hiç kesmezdi. Sık sık "Yaş kesen, baş keser!" derdi. Bu sözü anlayamazdım ama dedemin dilinden döküldüğü için önemli sayardım.

Bir sabah dedem bana:

— Esen, haydi çanklarını giy, seni Çamoluk'a götüreceğim, dedi bana.

Hemen giydim çanklarımı. Dedem, bana da bir çift çank almıştı.

Ninem bize bir küçük azık çkısı hazırladı. İçinde yufkayla peynir vardı. Dedem sevinçle:

— Ormanda meyveyle de karnımızı doyururuz, diyordu.

İkimiz yola koyulduk. Dedem eski torbasını da almıştı. Bu torbada ağaç oymak için kullandığı ince uçlu bıçakları, küçük keseri, törpüsü vardı.

Ormanda benim o güne değin görmediğim dar bir yola zaptık. Dinlene dinlene gidiyorduk. (...)

Ne kadar gittiğimizi bilemiyorum. Önce bir su sesi duydum, zordum:

— Dedeciğim, geldik mi?

— Geldik... Buradan bir su iç bakalım.

— Susamadım ki!

— Sen iç, benim sözümü dinle.

Çamoluk burasıydı demek. Bir ak kayanın altından sular kaynıyordu durmadan. Kayanın önündeki küçük göl pınl pınlıdı. Suyun içinde çakıl taşları tüm renkleriyle parlıyorlardı. Suyun içi çok güzeldi. Suyun çevresinde renk renk çiçekler vardı. Kaynaktan süzülen su, bir çağlayan gibi yamaçtan tatlı pınlıtlarla akıp gidiyordu.

Hemen yere uzanıp dudaklarımı suya uzattım. Ama suya dokunur dokunmaz çekmem bir oldu. (...)

— Çok soğuk, diye bağırdım.

Dedem,

— İç sen, iyidir; insana dirilik, can verir, diyordu.

Bu sudan ancak öğleyin, ekmeğimizi yediğimiz zaman içebildim. Tatlı, yumuşak, soğuktu.

Dedem, Çamoluk'un arkasındaki çamdan bir dal kesti. Benim oturduğum yere getirdi, yavaş yavaş şöyle konuştu:

— Yavru Esen, şimdi sana bir armağan yapacağım.

Sevinmiştim, ne yapacağını anlamadan,

— Yaşa dede, diye bağırdım.

Dedem, çam dalından kestiği parçayı keseriyle yontuyordu. Öyle hızlı çalışıyordu ki... Arada da bana,

— Yavru Esen, bak bugün bir suç işledim, senin için yaş ağacı kestim, diyordu.

Gerçekten öyleydi. Yaş ağaçları hiç kimseye dokundurmayan dedem, neden balta vurmuştu bugün? Bunu uzunca düşünemedim. Yorgunluktan uyukluyordum. Dedem:

— Yavru Esen, sana canlı bir armağan yapıyorum bak diye seslendiği zaman çamın dalları soyulmuş, bir baştan içi oyuluyordu. Dedemin elleri öyle hızlı çalışıyordu ki... Onun gençken ağaçlardan ibrikler, taslar, çanaklar, kupeler yaptığını ninemden duymuştum.

Topladığım çiçeklerle oynuyorken gözlerim kapanıyordu. Başımın altına azık çıkısını koyarak uzandım. Dedem, elindeki ağacı biçimlendirmeye çalışırken bana,

— Yat, uyu yavru Esen, diyordu.

Dedemin sesi bir başkalaşmıştı. Bak-tım, gözlerinden yaşlar damlıyordu.

— Terledin mi dedeciğim, diye sordum.

— Hayır kızım!

Ama dedem ağlıyordu.

Uyumuşum. Uykumun arasına dedemin bıçağının, törpüsünün işleyişi girmişti.

(...) Törpülüyor, pürüzleri düzeltiyor, sapını daha inceltiyordu.

— Yavru Esen uyandın mı?

— Uyandım!

— Bak, sana erik topladım.

Azık çıkısının yanında kocaman erikler duruyordu. Birkaç tane yedim onlardan ve dedemi izledim.

Su tası dedemin parmakları arasında biçimleniyordu. Akla pembe arası, sevimli bir tas.

— Bu çıralı tasta su içmek iyi olur, çıra tadı güzeldir yavru Esen!

Biraz sonra su tasım bitmişti. Dedem,

— İşte bitti, diye bağırdı ve güldü. Arkasındaki ağaca yaslandı, bir erik yedi ve sonra yavru Esen gidelim mi, diye sordu.

— Gidelim, diye bağırdım.

— Öyleyse al şu tasını, git bir su daha iç bununla!

Tası dedemin elinden aldım. Sapı, tam elime göreydi. Kaynağa koştum, daldırdım ve hemen içtim. Su ağzımdan, boğazımdan kaydı gitti, üşüyor gibi ürperdim. Dedemin boynuna atılarak,

— Sağ ol dedeciğim, dedim.

— Sen de sağ olasın yavru Esen. Bu su tasını saklarsan yıllar sonra bu ormanı, bu suyu ve beni anarsın. Hele hele benim, senin için bir yaş dal kestiğimi... Ama yalnız senin için kestim bunu, bilesin.

Elimde küçük sevimli çam su tasım, yola koyulduk. Orman, bırakılacak gibi değildi.

Evimize yöneldik. Dedem ikide bir duruyor, dinleniyordu. Eve vardık. Dedem çok sevinçliydi. Nineme anlattı:

— Yavru Esen'e çamdan su tası yapiverdim!

O gece, hiç aklıma gelmeyen önemli bir olay oldu. Dedem bu yemyeşil evrenden göçüp gitti. Ben, boynum bükük, annemin yanına döndüm. Bohçamda, glisierimin arasında dedemin yaptığı su tasım vardı.

(...)

Şimdi, belki birçok kişiye anlamsız görünecek bu su tasında iç içe girmiş üç anım var. Bu üç insansal sevgiyi her zaman yüreğimde taşıyacağım:

Dedemin bana karşı sevgisi, dedemin ağaç sevgisi, dedemin sanat sevgisi...

(Kısaltılmıştır.)

EK-12. İzin Belgesi

T.C.
ŞANLIURFA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 26292541-44-E.10326701
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı
(Kezban BOĞA)

27.05.2019

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi :16.05.2019 tarihli ve 16882 sayılı yazınız.

Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Kezban BOĞA'nın "Soru Sorarak Okuma Stratejisinin İki Dilli 7. Sınıf Öğrencilerin Özet Çıkarma Becerilerine Etkisi" konulu tez çalışması kapsamında hazırlanan uygulamanın Müdürlüğümüze bağlı Akçakale İlçesinde bulunan Ömer Hayyam İmam Hatip Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilere uygulanmasına ilişkin ilgi yazı ve ekleri değerlendirilmiş olup;

Söz konusu çalışmanın sonuçlarının Müdürlüğümüzce paylaşılması ve uygulamanın eğitim öğretim faaliyetini aksatmadan, gönüllülük esasına dayalı olarak veli izin belgesi ile alınıp, 14.06.2019 tarihine kadar yapılmasında herhangi bir sakınca görülmemiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Şerafettin TURAN
İl Millî Eğitim Müdürü

Adres: Ertuğrul Gazi Mah. Osmangazi Sokak. No:14
Haliliye/ŞANLIURFA
Elektronik Ağ:
e-posta:

Bilgi için: Mehmet TOSUN

Tel: 0 (414) 280 63 57
Faks: 0 (414) 280 63 99

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 038b-792e-3d29-bf6c-8ddf kodu ile teyit edilebilir.

EK-13. Uygulama Örnekleri

KARA GÖZ NEDİR

kara göz elbet dünyaca tanınan ve sevilen

Türk gölge tiyatrosunu isimdir önce karagöz

Türk tiyatrosunu bir dalıdır türk gelenek tiyatrosu

olan. Göke orta asyaya diğer daları kukla köy

ve tü tiyatrosudur dalgısı ile bu daları neşini

ortak özellikleri vardır ve karagöz de bunun içindedir

bu ortak özellikler gösterilir gördürsüdür ve eğlendirir

amaçlı olması sevinçleri kurulması.

FUT BOLCU OLMAYA KARAR VERMİSTİM

Adam Fut bolcu olmayı, neden bu kadar istiyor

Her gün arkadaşlarıyla Futbol oynamaya girdik.

Sınıfa girdim kimler, görüyorum stadyumlarda ovozum.

Mahalede hep Futbol oynanmış.

Asrı bir takım tutup maç oynanmış.

Ana bizi görenler okuyacaklar derler.

hep hayal ediyordum ki Futbol oynanaydı.

Ana daha üniversiteyi bitirmedim bitirip.

Aklımda Futbol var mimar var doktor birisinden

Olucam sonunda mimar oldum hayatımda

Böyle Yaşayacağım

Karagöz oyunları 70 yıl önce oynatılırdı.
Eskiden televizyon yokken gölge oyunları oynatılırdı.
Ancak günümüzde Televizyon, Radyo, telefon çıktığı
için çok fazla izlenmiyor

Karagöz oyunları Karagöz oyunları çıktığında kukla
oyunları oynatılmamaya başlandı. Televizyon çıktığı için
fazla izlenmiyor ilk önce Asya, Avrupa, Afrikada
oynatılmaya başlandı. ve günümüze kadar geldi.

Günümüzde Karagöz oyunları bilinmemektedir

Eskiden günümüze kadar yayınlanan Karagöz
oyunları fazla izlenmiyor. Eskiden televizyon olmadığı
için herkes izlerdi özellikle ramazan aylarında
oynatılırdı.

Şimdiki zamanda Karagöz oyunları fazla
oynatılmıyor. Çünkü teknoloji dünyamızı aldığı için
Karagöz oyunları unutuldu.

Anadoluda Kilim ne Demek?

Anadolu insanları kilimi çok sever o eski zamanda yazı yokmuş.
Yazmak istedikleri şeyi kilimlere yazarlarmış, Zengin bir bey
görürken kilimi gördü yerde ve adamları bu kilimi dokuyarın
babasını getirin demiş. Kadını varmış birde kız varmış adamın denişler
kim dokudu? Kilimi kız dokumuş. Sen kızını sevmediği biriyle
evlendirmek istiyormuşsun adam önce itiraz etmiş
Sonra evet demiş. Siz nereden biliyorsunuz dedi adam. Kılımdan
Sen kızını sevdiğini adamın var sana at ve deve vereceğim

Ağaçtan oyma su taşı
Muğlada bir köyde bir kız doğmuş
Adı da esen hiç yılmaz bir dedesi varmış
Onunla yaşıyormuş. Esenin dedesi
Tarlası ve keçileri. Esen ve dedesiyle
Birlikte keçileri ve yarılarında da
Bir su taşı ve bir yiyecekler götürürler.
ve ormanlara giderler. Orda esen bir
su sesi duymuş dedesine sormuş
Geldik diye sormuş dedesi esen'e dedi
ki burdan su iç esen dedi ki burdan
Su samadım sen su iç benim sözümü
Dinle. Esen su içti çok soğuk diye bağırdı
Bağıırıyordu. Esen bir etrafına baktı,
Rengarek çiçekler vardı suyun içinde
çakıl taşları vardı pırıl pırıl
parlıyordu

Futbolcu olmaya karar verdim

- > Sporcular neden kavgaya eder?
- > İnsanlar neden taraftar olur?
- > Yaşama boyu spor ne demem?
- > Mustafa Kemal Atatürk'ün sporcuların ahlaklı olmasını ister?
- > Tazeler ve arkadaşlar eskiden oynadıkları telerle ad verilir?

Futbolcu olmaya karar vermiştim

Bir futbolcu olmayı isteyen üniversite öğrencisi
o öğrenci liseden üniversiteye gelmiş üniversiteye
adana erkek üniversitesinde okumaya başlamış
adana'ya yeni gelmişti sınıfa girince bazı futbol
takımlarından adamlar ve hemen onların yanına
sokulmuş ama onlar onu yanlarına almak isteme-
mişler.

GELENEKSEL TÜRK SANATLARINDAN

EBRU

Ebru sanatı, eskiden tasit sanatlarından biridir. Orta asya dillerinden çağatayçada hare gibi damarlı anlamına gelir. Ebru sanatı, eskiden daha çok sevilirdi. Günümüzde okadar sanat verici insanlar her hangi sanatı alacaklarını şaşırır. eskiden günümüzde ebru sanatı fazla sevilmiyor. Eskiden yeni yeni çıktığı için herkes sever

EK-14. Özetleme Stratejileri Puanlama Ölçeği

Özetleme Stratejileri	Puan Aralığı	Puanlama Ölçütü
1. Başlık Yazma	10	0: Başlık hiç yok. 5: Başlık var ancak problemli; değiştirilmiş veya yanlış yazılmış. 10: Başlık var, sorun yok, orijinal metne bağlı kalınmış
2. Bakış Açısını Doğru Kullanma	10	0: Tamamen yanlış bakış açısı kullanılmış. 5: Birden çok bakış açısıyla yazılmış. 10: Doğru bakış açısı ile yazılmış
3. Anlatım Kipini Doğru Kullanma	10	0: Tamamen yanlış anlatım kipi ile oluşturulmuş. 5: Birden çok anlatım kipiyle yazılmış. 10: Doğru anlatım kipi ile özetlenmiş.
4. Önemli Bilgiyi Seçme	30	Öğrenci özetindeki önemli bilgi sayısının, ölçüt özetinde yer alan önemli bilgi sayısına bölünmesi ile elde edilen sonucun 30 ile çarpılması.
5. Önemsiz Bilgiyi Silme	10	0: 10'dan fazla önemsiz bilgi. 2: 9 ile 10 önemsiz bilgi. 4: 7 ile 8 önemsiz bilgi. 6: 5 ile 6 önemsiz bilgi. 8: 3 ile 4 önemsiz bilgi. 10: 0 ile 2 arasındaki önemsiz bilgi
6. Metin Dışı Bilgiye Yer Vermeme	10	0: 5'ten fazla metin dışı bilgi. 2: 5 metin dışı bilgi. 4: 4 metin dışı bilgi. 6: 3 metin dışı bilgi. 8: 2 metin dışı bilgi. 10: 1 veya 0 metin dışı bilgi.
7. Tutarlı Yazma	10	0: Konu bütünlüğü yok, bilgiler tamamen çelişkili, cümle ve paragraflar uyumsuz. 2: Konu bütünlüğü neredeyse yok, bilgiler genellikle çelişkili, cümle ve paragraflar neredeyse uyumsuz. 4: Konu bütünlüğü kısmen var, bilgiler çoğunlukla çelişkili, cümle ve paragraflar arasında kısmen uyum var. 6: Konu bütünlüğü çoğunlukla var, bilgiler kısmen çelişkili, cümle ve paragraflar çoğunlukla uyumlu. 8: Konu bütünlüğü genellikle var, bazı bilgiler çelişkili, cümle ve paragraflar büyük çoğunlukla uyumlu. 10: Konu bütünlüğü tam, bilgiler tamamen tutarlı, cümle ve paragraflar bütünsel uyumlu.
8. Kısaltma	10	0: Özetlerin orijinal metnin %10'undan az, %30'undan daha fazla olması durumunda. 5: Özetlerin orijinal metnin %10-14'ü veya %26-30'u olması durumunda. 10: Özetlerin orijinal metnin %15-25'i olması durumunda
Toplam	100	

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..